

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS
ŽIVOT
JÚN
CZERWIEC
2002
Č. 6 (528)
CENA 2.00 ZŁ

SLOVENSKÝ PREZIDENT MEDZI KRAJANMI

SPIŠIACI A EURÓPSKA ÚNIA

SLOVENSKOZNÁME ALEBO NEZNÁME?

40 ROKOV ROLNÍCKEJ ŠKOLY V NEDECI

Prezident Slovenskej republiky Rudolf Schuster prišiel 19. apríla 2002 na krátku návštěvu do Krakova, počas ktorej mu senát Banícko-hutníckej akadémie udelil čestný titul doktora honoris causa. V popoludňajších hodinách navštívil pán prezident sídlo Spolku Slovákov v Krakove. Na našom zábere predsedu SSP J. Čongva víta R. Schustera na stretnutí s krajanmi. Podrobnejšie o návštěve prezidenta SR pišeme na str. 20-21.

Foto: J. Bryja

V ČÍSLE:

Naši jubilanti	4-5
Pohľad z druhej strany	6-8
Nová výstava v našej galérii	8-9
Odtrhnutí od sveta	10-11
40 rokov rolnickej školy v Nedeci	12-13
Slovenská výstava vo fabrike smrti	14-15
Spišiaci a Európska únia	16-17
Práca ju nezmorila	18
Slovensko známe alebo neznáme?	19
Prezident SR Rudolf Schuster medzi krajanmi	20-21

Poviedka na voľnú chvíľu	22-23
Hámre	25
Čitatelia - redakcia	26-28
Poľnohospodárstvo	29
Mladým - mladším - najmladším	30-31
Šport a hudba	32
Učíme sa háčkovať	33
Naša poradňa	34-35
Psychozábava - humor	36-37
Zaujímavosti	38

ŽIVOT

MIESIČNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7 tel. 633-36-88,
e-mail: zivot@tsp.org.pl, www.tsp.org.pl

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE, ZARZĄD GŁÓWNY
SPOŁOK SLOVÁKOV V POŁSKU, ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7

tel.: 632-66-04, tel./fax: 634-11-27, e-mail: zg@tsp.org.pl

Czasopismo zostało wydane przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury

Redaktor naczelny: JÁN ŠPERNOGA

Zespół: Peter Kollárik, Ján Bryja

Społeczne kolegium doradcze: Žofia Bogačíková,
Jerzy M. Bożyk, Maria Glodasiková, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Lýdia Mšalová,

Skład: Redakcja Život

Łamanie i druk: Drukarnia TSP, 31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje Zarząd Główny w Krakowie w terminach: do 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do 15 czerwca na II półrocze roku bieżącego

lub bezpośrednio wpłatą na konto:
Bank PKO S.A. III/O Kraków 10701193-2017-2221-0100

Prenumeratę czasopisma można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kóŁ i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 2 zł, półrocznie - 12 zł, rocznie - 24 zł

Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów nadesłanych tekstów.

NA OBÁLKE: Rektor Banícko-hutníckej akadémie v Krakove R. Tadeusiewicz víta prezidenta SR Rudolfa Schustera.
Foto: P. Kollárik. Návrh obálky: A. Kozioł

PRED XI. ZJAZDOM SSP

**ALŽBETA
BEDNARČÍKOVÁ
z Novej Belej**

- Myslím si, že s činnosťou našej miestnej skupiny v poslednom čase nemôžeme byť spokojní. Je sice faktom, že v porovnaní s inými miestnymi skupinami sa u nás hodne robí, avšak mohlo by sa robiť aj viac. Je potešujúce, že aktívne pracuje krajančík folklórny súbor Spiš, ktorý nás reprezentuje nielen doma, ale aj v zahraničí. Pôsobí v ňom veľa mladých krajanov a s členmi nemal nikdy problémy. Mal by však nacvičovať pravidelne a zdokonaľovať svoje umenie. Príala by som si, aby svoju činnosť obnovila tiež naša dychovka.

V obci máme klubovňu, ktorá je často využívaná. Nacvičuje v nej náš súbor, aj mládež tam často chodí. Aj keď sa krajania o ňu veľmi starajú, klubovňa by si vyžadovala opravu. Navyše jej vybavenie je príliš chudobné a málo atraktívne. Zišlo by sa preto doplniť inventár klubovne, aby bola pre krajanov príťažlivejšia.

O slovenčinu je v našej obci po celý čas veľký záujem. Život je takmer v každej krajančík rodine a máme aj slovenské bohoslužby, ktoré navštievujú mnohí krajania. Som veľmi rada, že sa zvyšuje grafická úroveň nášho krajančík časopisu. Máme aj jedinú na Spiši slovenskú školu, v ktorej sa však v posledných rokoch znížil počet žiakov. V tomto školskom roku sa do nultého ročníka prihlásili len dvaja žiaci a obávam sa, že aj na budúci rok ich bude málo. Žiaľbo, aj na Slovensko odchádza študovať čoraz menej našich detí. Zavinila to čiastočne školská reforma v Poľsku, ale aj problémy, aké malí naši študenti so štipendijným zabezpečením a prijímaním na vysoké školy. Mrzí ma, že v našej slovenskej škole ubúda žiakov. Krajančík rodičia by mali venovať tejto problématiske viacej pozornosti, aby sa z obce nevtrácalo to, o čo naši predkovia bojovali.

Myslím si, že aj Ústredný výbor SSP by sa mal viac angažovať do činnosti miestnych skupín. Podľa mňa malo by

sa viac robiť pre zbližovanie našej a slovenskej mládeže. Treba vôbec robiť spoločné podujatia pre mládež. Malo by sa nadviazať súťaž spoluprácu so Slovenskom, v tom mládežníckymi organizáciami. Taktiež je potrebné organizovať výlety na Slovensko pre starších a mladších krajanov, aby spoznávali vlast svojich predkov.

**ŠTEFÁNIA
PYTELOVÁ
z Podsklia**

- V našej činnosti za posledné roky sa, žiaľ, nemáme veľmi čím pochváliť. Vyučovanie slovenského jazyka v našej základnej škole už oddávna neexistuje, nemôžeme sa tiež dopracovať pôriadnej, dobre vybavenej klubovne, do ktorej by radi chodili nielen krajania, ale aj mládež a deti. Zdá sa mi, že ochabnutie krajančík činnosti v značnej miere spôsobil najmä nezáujem vedenia nášho Spolku, ktoré akoby na nás zabudlo a nepomáha nám. Čažko potom krajanov zaktivizovať. Situácia s vyučovaním slovenčiny sa radikálne zmenila vtedy, keď kňazi začali zastrašovať ľudí príchodom komunizmu. Stávalo sa, že krajančík deti boli vysmevané a ponižované, znižovali sa im známky, takže napokon z vyučovania slovenčiny postupne rezignovali. Ja, spolu so sestrou Máriou a bratom Alojzom sme potom chodili do základnej školy v Pekelníku, kde nás slovenčinu učili o.i. Eduard Simala, Ján Moniak zo Zubrice, Irma Šuhajdová a Jarmila Kopčová. Hoci odvtedy uplynulo už veľa rokov, zatiaľ sa vyučovanie slovenčiny nepodarilo obnoviť ani u nás, ani v Pekelníku, kde neskôr tiež zanikla. Viackrát sme sa o to pokúšali a raz sa nám podarilo dokonca nájsť vyše dvadsať detí, žiaľ, nič z toho nevyšlo. Ani škola, ani školské kuratórium nám vtedy nedokázali zabezpečiť učiteľa slovenského jazyka, takže napokon z toho bolo len velké sklamanie rodičov a detí. S neznačnosťou slovenčiny samozrejme súvisí aj ochabovanie záujmu odberateľov o Život.

Zdá sa mi, že dnes už mládež natoliko nestojí o svoju minulosť, stráca národné povedomie a zabúda na svoje korene. Je to v značnej miere výsledok ľahostajnosti rodičov, ktorí nedabajú o to, aby ich deti nezabudli na slovenský pôvod. Ak teda chceme ako národnostná skupina prežiť, musíme sa usilovať nejakým spôsobom pritiahnuť mladých do spoločenskej činnosti. Z druhej strany si však myslím, že aj ÚV by sa mal oveľa väčšmi ako doteraz zaujímať o potreby miestnych skupín, najmä tých menších, v ktorých práca stagnuje. Mal by ich častejšie navštěvovať a povzbudzovať. Musí im pomôcť oživiť ich činnosť, o čom by sa malo hovoriť aj na najbližšom zjazde SSP.

**JOHANA
PACIGOVÁ
z Krempách**

- Miestna skupina nášho Spolku v Krempachoch patrí medzi najaktívnejšie. Každý rok organizujeme niekoľko krajančík kultúrnych podujatí, napr. obľúbkové stretnutia či fašiangy a pod. Je potešiteľné, že do spolkovej činnosti sa zapájajú aj mladí krajania, nielen starší. Ak sa niečo organizuje, mladých netreba dlho nahovárať, aby prišli pomôcť. Pracuje však hlavne výbor MS a tí mladí, ktorí študovali alebo študujú na Slovensku. Verím však, že naša MS sa bude nadálej dobre rozvíjať. V obci je po celý čas veľký záujem o slovenčinu, preto nečudo, že Život si predpláca vyše 200 osôb a slovenčina sa vyučuje aj na základnej škole aj v gymnáziu. Krajania si určite uvedomujú, že slovenský jazyk sa ich deťom v živote zážite. Slovenské bohoslužby navštievuje u nás mnoho krajanov. Slúži ich náš farár alebo kaplán, ktorý je u nás sice len odnedávna, ale už sa naučil pekne čítať po slovensky. Naša klubovňa by si už vyžadovala novšie vybavenie, aby bola pre mládež lákavejšia. Bolo by však dobré, keby ju niekto pravidelne otváral a staral sa o ňu.

Myslím si, že by sme potrebovali väčšiu podporu a pomoc zo Slovenska. Krajania strácajú kontakt so starou vlasťou. Pred pár rokmi sme aspoň do škôl dostávali slovenské noviny a časopisy, dnes, žiaľ, už nič. Strácame aj kontakt so slovenčinou, vedľokrem Života u nás v Krempech neodoberáme ani slovenské rozhlasové a televízne programy. Myslím si, že v prvom rade treba myslieť na naše deti a mládež, lebo to je budúcnosť nášho Spolku. Treba organizovať pre deti a mládež rôzne podujatia a vlastivedné výlety na Slovensko. Je škoda, že z roka na rok čoraz menej našich detí ide študovať na Slovensko. Keď som ja chodila na slovenskú strednú školu, len z Krempech a Novej Belej nás bolo vyše 10. Aj keď sme mali problémy so štipendiami, o štúdium na slovenských školách bol veľký záujem. Naši študenti sa neraz stretávali s rôznymi prekážkami a ťažkosťami, čo mládež odrádzalo. Žiaľbohu, aj teraz je ešte mnoho vecí nedoriešených. Napr. otázka preukazu zahraničného Slovaka. Ja ho ešte nemám, keďže jeho vybavovanie je príliš zdľhavé. Hoci ho naši študenti vlastnia, musia si vybavovať víza, a pristupuje sa k nim ako k všetkým iným cudzincom. Môže sa stať, že o pár rokov už nikto nepôjde študovať na Slovensko.

**HELENA
PÁLENÍKOVÁ
z Jablonky**

- Myslím si, že pred zjazdom SSP je vhodný čas zamyslieť sa nad ďalšou činnosťou a potrebami miestnych skupín. Je to nevyhnuteľné už aj preto, že v poslednom období začalo v mnohých oravských školách, vtom v Jablonke, zanikať vyučovanie slovenského jazyka, ochabuje krajanská činnosť, znižuje sa počet odberateľov Života a ďalej pretrvávajú problémy spojené s výchovou mladej generácie. Mrzí ma to o to viac, že som bývalou učiteľkou slovenčiny a jednou z 24 absolventov druhého ročníka jablonského lycea, kde som študovala v rokoch 1952 až 1956. Pochádzam z Krempech na Spiši a na lyceu v Jablonke som maturovala o.i. s bratom Lýdie Mšalovej - Stanislavom,

ktorý je v súčasnosti kňazom, Máriou Grigákovou (dnes Polušovou), Žofiu Palúchovou (dnes Stasikovou), či rodákom z Jablonky Františkom Kolkovičom, ktorý je v súčasnosti znáym slovenským maliarom a býva v Banskej Štiavnici. Poznamenám ešte, že po ukončení svojich pedagogických štúdií som od roku 1962 začala najskôr vyučovať v slovenských triedach zemepis. Vyučovanie slovenčiny som prebrala po odchode Ignáca Nižníka a učila som až do roku 1994, kedy som odišla do dôchodku. Slovenčinu som však učila aj ďalšie dva roky, keď som zastupovala Annu Lenczovskú počas jej maternej dovolenky.

V minulosti sa krajanská činnosť v Jablonke úspešne rozvíjala. Učitelia spolu so svojimi žiakmi často chodili do krajanskej klubovne, kde sa konali rôzne kultúrno-spoločenské podujatia, žiaci sa tam, ako aj na hodinách naučili mnohé slovenské ľudové pesničky, spievali a tancovali v súbore. Prešlo však niekoľko rokov a tunajší krajania, žiaľ, zabudli na to najhlavnejšie, čiže na národnú výchovu svojich detí, ktorá musí začať už v útoku veku. Došlo nakoniec k tomu, že v Jablonke postupne zanikla základná škola č. 2 so slovenským vyučovacím jazykom, mládež sa prestala zaujímať o krajanskú činnosť, nehovoriac o tom, že značne zostalo zariadenie klubovne, ktorá už nemá čím pritiahať deti a mladých.

Hoci v našom kostole sa po dlhých snahách podarilo zaviesť slovenskú sv. omšu a v obci sa každoročne koná Deň slovenskej kultúry, čiže bohatá prehliadka slovenského folklóru, spevu a tancov, hoci sa naši žiaci a študenti zúčastňujú výletov na Slovensko, výboru miestnej skupiny SSP sa akosi nedarí zastaviť stagnáciu krajanskej činnosti.

Aby sa teda činnosť mnohých miestnych skupín, v tom našej zaktívnila, treba vychádzať z toho, čo je dobré a opäťovne sa pokúsiť o obnovenie vyučovania slovenského jazyka. Treba tiež skvalitniť prácu a vybavenie klubovní, ktoré by predsa mali byť hlavnými centrami stretnutia sa krajánov a mládeže. Dobre by bolo tiež organizovať pre žiakov viacej výletov na Slovensko, čo by mohlo povzbudiť ich záujem o slovenčinu. Krajania očakávajú od zjazdu riešenie aj takýchto otázok.

**Zaznamenali: JÁN BRYJA
PETER KOLLÁRIK**

Rózne okrúhle výročia, napr. narodenia alebo svadby, poskytujú zakaždým príležitosť, aby sa stretla celá rodina. Sú to milé stretnutia, na ktorých býva vždy veselo, najmä pri strieborných, zlatých či diamantových svadbách. Jedným z manželských párov, ktoré onedlho oslavia 45. výročie svojho sobáša, sú krajania Ján a Žofia PALDIOVCI z Podvlnky, ktorých sme nedávno navštívili a požiadali, aby sa s našimi čitateľmi podelili svojimi spomienkami na spoločne strávené roky.

Žofia Paldiová, rodená Kovalčíková, sa narodila 13. apríla 1939 v Podvlnku ako najmladšia z troch súrodencov v rodine Eugena a Genovévy (rod. Pieuronkovej) Kovalčíkovcov.

- *Mala som brata Albína, - spomína, - ktorý, žiaľ, zomrel ako 5-ročný a staršiu sestru Emíliu, ktorá sa v roku 1948 vydala za Floriána Dutku a o dva roky neskôr sa spolu s ním vystahovala na Slovensko. Dnes je už vdovou býva v Trnave. Moja mama Genovéva bola tetou terajšieho predsedu MS SSP v obci a dlhoročného člena divadielka Ondrejko Vladislava Pieronka.*

Žofia chodila do základnej školy v Podvlnku v rokoch 1947 až 1954. Po vychodení siedmich tried až do vydaja pracovala na rodičovskom hospodárstve. So svojim budúcim manželom Jánom Paldiom sa spoznala asi rok pred svadbou, t.j. v roku 1956.

- *Každý deň som otcovi nosila obed na pole, - pokračuje, - a Ján, môj budúci manžel, pracoval na nedalekom poli svojich rodičov. Onedlho sme sa začali stretnúť a keď ma požiadal o ruku, neodmietla som. Svadbu sme mali skromnú. Veľmi dobre sa pamäタme na nás svadobný deň, keďže nás sobášil kňaz Ján Rychlík, ktorý vtedy manželovi pomáhal pri rechtorstve.*

Mladomanželia začali po svadbe bývať u Žofiiných rodičov, kde žijú dodnes. Žofia ako výborná kuchárka chodievala dlhé roky varif a piec na svadby a krstiny. Teraz sa však tejto činnosti už nevenuje, veľa času jej totiž zaberá starostlivosť o gazdovstvo a opatiera vnúčikov, ktorým venuje každú voľnú chvíľu.

Žofiin manžel Ján Paldia sa narodil 13. augusta 1928 v Podvlnku ako druhý z troch súrodencov v slovenskej rolnickej rodine Jozefa a Anny Pálđiovcov.

- Od malička, - spomína, - som bol vychovávaný v slovenskom duchu. Národné povedomie mi uštepoval môj dedo, ktorý pochádzal z Trstenej. Môj otec bol výborným krajčírom a okrem toho sa staral o 6-hektárové hospodárstvo. Do základnej školy, polskej, som začal chodiť v roku 1935. Po vypuknutí 2. svetovej vojny, keď sa naša obec opäť ocitla pri Slovensku, som pokračoval v dochádzke už do slovenskej školy, ktorú som ukončil v roku 1943. Potom som do konca vojny navštievoval mešťianku v Jablonke a ukončil som ju v Námestove. Vtedy však už nežil môj otec, ktorý zomrel, keď som mal 15 rokov.

Mladý Ján, aby vypomohol rodine, odišiel na jeseň 1947 za prácou do Čiech. Zamestnal sa v kamenárskom podniku Cukmantel v malom pohraničnom mestečku Zlaté Hory.

- Naučil som sa, - pokračuje, - tažkej práci so žulou, ktorú sme oprá-

Manželia Žofia a Ján Paldiovci

Žofiou Kovalčíkovou sa zobrali 27. júla 1957 v kostole sv. Martina v Podvlnku.

venoval aj ÚV SSP v Krakove. J. Paldia však pevne verí, že sa jednako dočká vyriešenia tohto problému, ktorý mu leží na srdci.

Manželom Žofii a Jánovi Paldiovcom k ich peknému jubileu prajeme ešte veľa zdravia a krásnych, pokojných dní, prežitych v kruhu svojich najbližších.

**Text a foto:
PETER KOLLÁRIK**

BLAHOŽELÁME

V tomto mesiaci (4. júna) sa dožíva významného životného jubilea - 75. narodenín popredný krajanský činitel, čestný predsedu Spolku Slovákov v Polsku Ján Molitoris. Život krajanana J. Molitorisa je úzko spätý s našim krajanským hnutím, v ktorom plnil zodpovednú funkciu, v rokoch 1961 - 1980 a 1984 - 1989 bol totiž predsedom ÚV našej organizácie. V roku 1989 mu delegáti na 8. zjazde udelili titul čestného predsedu SSP. Srdce mu blahoželáme k jeho peknému jubileu a do ďalších rokov prajeme veľa zdravia, sýl a pohody.

Redakcia

NAŠI JUBILANTI

covávali. Robili sa z nej náhrobky, kamenné vázy a podobne. Hoci práca bola namáhavá, dalo sa pritom zarobiť, takže som v Čechách napokon zostal skoro dva roky.

Po návrate do Podvlnka musel Ján narukovať. Na vojenčine v kolobrzegskom pešom pluku však pobudol len tri mesiace, keďže ho ako živiteľa rodiny prepustili. Jeho sestra sa medzitým vydala, takže jeho pomoc bola matke veľmi potrebná. Popri práci na gázovstve Ján nezabudol ani na svoju veľkú záľubu - hudbu. Sám sa naučil hrať na akordeóne a neskôr ho v hre istý čas zaškoloval aj vtedajší učiteľ Vojtech Lorenc (rodák z Krempách na Spiši), ktorý hral na organe v podvlnčianskom kostole sv. Martina. Onedlho sa aj Ján začal pripravovať rechtorskej práci. Rechtorom v podvlnčianskom kostole sa stal v roku 1949 a bol ním až do roku 1992. Okrem rechtorstva sa J. Paldia staral o svoje nevelké hospodárstvo a súčasne pracoval ako jeden z obecných voziarov, medziiným pri melioračných práciach. Konečne aj jemu prišiel čas na ženbu. So svojou manželkou

Manželom Kovalčíkovcom sa oneľho narodili dve deti - Mária (1957) a Andrej (1960), ktoré sa už osamostatnili a založili si svoje rodiny. Mária (Fifańska) spolu s manželom Jozefom a deťmi býva v Podvlnku (u Kudzi) a Andrej s manželkou Teréziou si postavili dom hned vedľa domu svojich rodičov. Manželia Žofia a Ján Paldiovci sa dočkali už šiestich vnukov, z ktorých najmladšia Barborka má 1,5 roka.

Treba ešte poznamenať, že Ján Paldia sa už roky venuje problému, ktorý trápi nielen jeho, ale aj ďalších farníkov v Podvlnku. Týka sa odstránenia pamiatkového dvojramenného kríza z podvlnčianskej kostolnej veže. Počas opravy kostola sv. Martina v roku 1989 ho totiž dal z veže kostola odstrániť mestny farár Wojciech Jakubiec a na jeho miesto postavil jednoramenný, ktorý tam stojí dodnes. Ján Paldia, ktorý bol 38 rokov organistom v Podvlnku a 2 roky v Podsklí, má starostlivo odložené množstvo dokladov, listov a odpovedí od rôznych inštitúcií, na ktoré sa obrácal vo veci prinavrátenia dvojitého kríza, žiaľ, bezvýsledne. V tejto veci inter-

Kvôli komplexnému posúdeniu vývoja problematiky severného Spiša a hornej Oravy po druhej svetovej vojne priblížime dnes čitateľovi poľské názory a stanoviská k tejto problematike. Obmedzíme sa na obdobie od januára 1945. Opierať sa pritom budeme najmä o publikáciu Juliana Kwieka „*Zydzi, Łemkowie, Słowacy w województwie krakowskim w latach 1945-1949/50*“ (Księgarnia Akademicka, Wydawnictwo Naukowe, Kraków 1998). Autor sa opiera o širokú poľskú dokumentáciu, ako aj knižné publikácie.

Do jari 1947 poľsko-československé vzťahy boli determinované územnými spormi. Poľská strana predkladala svoje nároky na „Zaolzie“ (České Tešínsko), zasa druhá strana uplatňovala nároky na niektoré blízke južné oblasti, ktoré sa ocitli v hraniciach poľského štátu. Pre československú stranu zásadný význam malo udržať vo svojich hraniciach významnú hospodársku oblasť - Tešínske Sliezsko.

V januári 1945 oddiely Červenej armády vyhnali zo Spiša a Oravy nemecké vojská. Front sa zastavil na líniu Chyžné - Velká Lipnica. Boje trvali nasledujúcich 9 týždňov. V polovici februára bol urobený pokus zaviesť tam poľskú administratívnu, ktorá sa však skončila neúspechom. O neúspechu rozhodol odpor slovenskej milície,

odpor slovenského obyvateľstva, a predovšetkým stanovisko miestneho sovietskeho vojenského veliteľa, ktorý sa nazdával, že hraničné spory treba odložiť na povojnové časy. Rusom išlo predovšetkým o pokoj za frontom a o riadne odvádzanie kontingentov od miestneho obyvateľstva. Na sovietske odporúčanie slovenská milícia zavrela hranicu, nezmenenú od roku 1939. Súčasne už vo februári 1945 slovenské obyvateľstvo na Spiši a Orave začalo akciu so zbieraním podpisov za pripojenie týchto území k Československu. Súčasne sa vyskytovali pokusy zaviesť v niektorých obciach poľskú samosprávu, napr. v Jablonke, Podvilk, Pekelníku. Slováci sa však aktívne bránili, napr. 14. apríla asi 300 Slovákov zaútočilo na stanicu poľskej milície v Jablonke a zajalo 2 poľských milicionárov. Postupovanie slovenskej strany prebiehalo pri plnej podpore miestnej jednotky sovietskeho vojska. Na žiadosť ústredných varšavských činitelov rektor Baníckej akadémie v Králove prof. Walery Goetel vypracoval projekt južnej hranice Poľska. Goetel navrhhol okamžité obsadenie hranice na Spiši a Orave podľa stavu z r. 1939 (to znamená aj s poľskými záborami po Mnichove, Javorine, Lesnici atď.) a vyslanie do Nowého Targu oddielu vojska. Vojenské orgány vyslali podplukovníka Jasieńskiego, aby preskúmal na mieste situáciu. Ten si dal urobiť výkresy hranice z r. 1939, ktoré predložili sovietskemu vojenskemu veliteľstvu. Podplukovník Jasieński podal ústne správu prezidentovi Bierutovi a odovzdal mu listy W. Goetela a kňaza Ferdynanda Machaya. Posledne menovaný vo svojom liste okrem iného písal: - *V mene poľského obyvateľstva va Spiši a Orave, sužovaného Hitlerovými spojencami - zradnými gardistami, - pokorne Ťa prosím, Občan Prezident, o vydanie rozkazu, aby rozhodnutiu konferencie v Jalte, z našej strany bolo učinené zadost a aby naše vojsko obsadilo tie záikutia Spiša a Oravy, ktoré r. 1919 náležali do Poľska.* (Občan A. Machay tu zavádzal a klamal prezidenta vlastného štátu, lebo Orava a Spiš boli prisúdené Veľvyslaneckou radou 28. júla 1920 Poľsku! a on to dobre vedel - pozn. M.A.).

JUDr. MATEJ ANDRÁŠ

POHĽAD Z DRUHEJ STRANY

Dňa 21. apríla 1945 delegácia Slovákov zo Spiša a 26. apríla 1945 z Oravy odovzdali prezidentovi Benešovi v Košiciach memorandum, v ktorom žiadali pripojenie severného Spiša a hornej Oravy k ČSR. Beneš vrazil Slovákom, aby zotrvali na mieste, „pretože tento kraj je slovenský,“ a slovenskú milíciu nabádal, aby „svedomito plnila svoje národné a vlastenecké povinnosti.“ Územie Spiša a Oravy považovali za vlastné. Dňa 11. apríla uskutočnené odvody do Československej armády zahrnovali aj hornú Oravu a Spiš, na čo generál L. Svoboda získal súhlas veliteľstva 4. Ukrajinského frontu.

Na čs. strane došlo náhle k prudkému obratu. Na zasadnutí čs. vlády v Košiciach dňa 5. mája 1945 bolo prijaté rozhodnutie vrátiť Poľsku severné územia Spiša a Oravy. Stalo sa tak bez kladenia akýchkoľvek podmienok, jednako bol však zdôraznený slovenský charakter tohto územia.

Pripojenie Spiša a Oravy bolo vykonané rýchlym a pre poľskú stranu prekvapujúcim spôsobom. Nowotargské starostvo upovedomil o odovzdaní týchto území dňa 20. mája veliteľ sovietskej pohraničnej stráže v Nowom Targu. Delegácia starostva sa preto

okamžite odobrala do Trstenej na Slovensku, kde v ten istý deň došlo k podpísaniu príslušného protokolu zástupcami oboch strán. Poľskú stranu re-

prezentovali: nowotarský vicedistarosta Jan Witek, predseda Okresnej národnej rady Leon Leja a zástupca Poľskej armády podporučík Jan Choma, zasa československú stranu major Milan Polák - podpredseda SNR. Po podpísaní protokolu bola okamžite slovenská pohraničná stráž stiahnutá za hranice spred r. 1938, t. z. predmníchovské.

Ako píše poľský autor M. K. Kamiński, rýchle odovzdanie Poľsku Spiša a Oravy súviselo vrazil s upevnením českej administratívy na Tešínsku. To znamená na území s prioritným významom pre československé hospodárstvo. Preto čs. strana prešla k dennému poriadku napriek zhromaždeniu slovenského obyvateľstva v Jablonke, kde 3 tisíc osôb protestovalo proti pripojeniu tohto územia k Poľsku. V tomto kontexte treba chápať zdôrazňovanie platnosti predmníchovských hraníc. Československo teda vrátilo Poľsku územie, ktoré mu patrilo pred vojnou v snahe súčasne donútiť poľskú stranu k podobnému kroku na Tešínsku. Čs. strana sa nazdávala, že obidve tieto záležitosti majú tú istú špecifickú váhu. Bol to vrazil vypočítavý krok. Čs. orgány dobre vedeli, že poľskej administratíve nebude ľahko začať úradovať za podmienok ostrých protestov miestneho slovenského obyvateľstva. Protesty a anti-poľské náladu slovenského obyvateľstva prinutili nowotarského starostu, aby požiadal krakovského vojvodu o vyslanie vojska. Definitívne bola poľská administratíva zavedená na Spiši a Orave až v júli 1945, keď sa stalo jasné, že júnové čs.-poľské rozhovory v Moskve sa skončili fiaskom. Neobišlo sa to však bez krvavých zrážok, najmä na Orave v obciach Podvilk, Oravka a Jablonka. Územie Spiša a Oravy obsadil 32. pluk 8. divízie pechoty - Spiš 17. júla a Oravu 14. augusta. Občania Nedece a Kacvín na Spiši privítali poľských vojakov nepriateľskými výkrikmi a hádzaním kameňov.

Takto bola na Spiši a Orave obnovená predmníchovská hranica.

Prvé sčítanie obyvateľstva na poľskej Orave a Spiši bolo robené v apríli 1945 sovietskou vojenskou správou. K Poliakom sa

hlásilo len 1% obyvateľstva. Podľa sčítania vykonaného na jar 1945 nowotargským starostvom, bývalo na Spiši a Orave 10 387 osôb slovenskej národnosti. O rok neskôr bývalo tam spolu 26 387 osôb. Odhadovalo sa, že „národné povedomie je skôr slovenské, a to u rozhodnej väčšiny obyvateľstva.“ Miestne orgány odhadovali, že podľa jednotlivých obcí sa za Poliakov považovalo od 2 do 20% obyvateľstva. V lete 1947 okresný starosta Leon Leja informoval vojvodské orgány, že percentuálny pomer slovenského obyvateľstva k poľskému „sa dnes dá ľahko vypočítať - možno len smelo povedať, že na Spiši a Orave je viac Slovákov ako Poliakov.“ Ministerstvo verejnej správy odhadovalo v r. 1950 počet obyvateľstva na okolo 18 tisíc.

Krajné polonofilské stanovisko, aké zastával kňaz Ferdinand Machay, prof. Walery Goetel a iní, vychádzalo zo zásady, že na Orave a Spiši nie sú osoby slovenskej národnosti, ale sú to tzv. Slováci popletení slovenskou propagandou.

Často sa protipoľský postoj spájal s protikomunistickým. Okrem toho Slováci tvorili kolektív hermeticky uzavretý. Na rozdiel od Poliakov „Slováci nepredstierajú“ - uvádzal s lútostou veliteľ stanice poľskej Občianskej milície v Jablonke. Československá strana vyčítala poľskej strane, že robí protislovenskú politiku. Krakovský vicevojvoda Marian Rubiński sa usiloval presvedčiť MZV vo Varšave, že „nowotargské starostvo nerobí represívnu politiku proti slovenskému obyvateľstvu.“ Súčasne však priznával, že miestne obyvateľstvo prechováva veľkú nedôveru a odpor voči poľským orgánom. Vinu za to dával bezpečnostným orgánom, „ktorí nedodržujú platné predpisy, dopúšťajú sa ne-premyslených väznení a držia po niekoľko mesiacov vo väzení len preto, aby po vypočítaní prepustili na slobodu.“

Po prevzatí týchto území poľskou administratívou miestne orgány prikročili k rozhodným opatreniam s cieľom odstrániť pozostatky bývalého slovenského štátu. Rozhodnutím nowotargského starostu boli rozpustené slovenské národné výbory. Namiesto slovenských starostov boli v obciach dosadené osoby poľskej národnosti. Starosta prikázal odsunúť za hranice krajinu takiež slovenských učiteľov. To isté sa urobilo so slovenskými farármi, ktorí vraj robili protipoľskú propagandu. Už začiatkom apríla 1945 nowotargský starosta Karol Chlipała vydal nariadenie, ktorým pripomenal starostom na Spiši a Orave, že južné hranice Poľska ostávajú také, aké boli dňa 1. septembra 1939 (to znamená aj so záborom slovenského územia po Mnichove v jeseni 1938 - pozn. M.A.)

Nechýbali ani činnosti, namierené proti slovenskému obyvateľstvu. V Nedeci pri parcelácii miestneho majetku obišli Slovákov. Taktiež pri rozdelovaní balíčkov UNRRA a pri poskytovaní finančných podpôr boli výrazne uprednostňovaní Poliaci. Akiste skutočným motívom takých činností bola snaha pomstíti sa za obdobie slovenskej vlády na Spiši a Orave. Jednako však toto sa nemohlo príčiniť k stabilizácii pomerov. Práve naopak, posilňovalo to protipoľské postoje proslovensky naladených občanov. Rozhodne proslovenské a súčasne protipoľské postoje zastávali slovenskí kňazi. Dňa 13. októbra 1945 funkcionári UB (bezpečnosť) podnikli návštenu obcí Nedeca, Kacvín, Nižné Lapše, Vyšné Lapše a Tribš. Cieľom jazdnej hliadky bolo prinútiť slovenských kňazov, aby opustili Poľsko. Všade sa stretli s rozhodným postojom miestneho obyvateľstva, prejavujúceho proslovenské postoje. Keď funkcionári UB „videli takú oddanosť slovenským kňazom a slovenskosti,“ odporúčali „zdvorilým tónom“ všetkým kňazom vyššie uvedených obcí, aby v lehote 2-3 dní „boli láskaví opustiť poľské územie.“ Starostvo

prinútilo tiež kňaza Andreja Doranského z Veľkej Lipnice, aby opustil farnosť a prestúhal sa do okolia Žywca, a v júli 1946 aby opustil Poľsko. Farár František Móš z Novej Belej verejne hlásal, že Spiš „ani politicky, ani cirkevně do Poľska nepatrí.“ Otvorená agitácia za pripojenie Spiša k Slovensku mala za následok jeho zatknutie 16. novembra 1946. Zatknutie prebiehalo za dosť dramatických okolností. Miestne obyvateľstvo, najmä ženy, sa postavili na jeho obranu a hádzali kamene do auta UB... Funkcionári UB spustili sériu výstrelov do vzduchu, aby rozohnali zhromaždených občanov... Kňaz Móš bol opäťovne zatknutý v lete 1946. Po osloboodení súdom v Krakove odišiel v r. 1946 na Slovensko.

V januári 1946 zatkli funkcionári UB asi 30 osôb v Jablonke a viedli ich do Nowego Targu s podvihnutými rukami a nútli ich, aby spievali poľské pesničky.

Negatívny vzťah k poľskému štátu sa prejavoval tiež neposlušnosťou voči nariadeniam orgánov. Prejavovalo sa to napríklad medzi slovenskou mládežou voči službe v poľskej armáde. V r. 1947 zbehlo na Slovensko 123 povolancov, ktorí dostali povolávacie listy do poľskej armády. O rok neskôr sa hlásilo do armády ani nie 19% odvedených zo Spiša a 30% z Oravy. Ostatní utiekli do ČSR.

Po odstránení v r. 1945 aj slovenských učiteľov, v školách boli zamestnané len osoby poľskej národnosti. Slováci sa usilovali nielen o založenie slovenského školstva, ale aj o to, aby učili len slovenskí učitelia.

- *Chceme mať v každej obci slovenskú školu. S tažkostami povolené dve školy považujeme za provokáciu z poľskej strany a urážku slovenského národa a československého štátu - hovorilo sa vo vyhlásení Komitétu utečencov z hornej Oravy a Spiša so sídlom v Trstenej.*

Protipoľské nálady boli posilňované častými návštevami československého konzula v Katowiciach dr. Mateja Andráša. Starostvo v Nowom Targu zaznamenávalo narastanie protipoľských nálad po každej jeho návšteve na Spiši a Orave. Konzul pobádal Slovákov, aby predkladali požiadavky na spevy v kostole v slovenskom jazyku, na slovenské školy, povolenie spolkov a družstiev.

Podobne bolo aj s návštevou radcu veľvyslanectva ČSR Júliusa Horvátha, ktorý navštívil Spiš a Oravu v dňoch 13.-17. mája 1947. Počas návštevy sluboval miestnemu obyvateľstvu otvorenie slovenských škôl, návrat slovenských kňazov. V auguste 1948 na žiadost konzulátu Slováci urobili súpis obyvateľstva na Spiši a Orave a rozširovali opäťovné chýry o pripojenie územia k ČSR

(Tu by sa žiadalo z našej, slovenskej strany poznamenať: 1/ Dodatkový protokol k zmluve z 10. 3. 1947 predvídal menšinové práva aj pre slovenskú národnostnú skupinu na Orave a Spiši: školy, slovenčinu v kostoloch, spolky, hospodárske družstvá; 2/ Otvorenie konzulátov - poľského v Ostrave a československého v Katowiciach, ktoré mali - popri veľvyslanectvách - dohliadať na plnenie priatých záväzkov; 3/ Z toho vyplývali návštevy a udržiavanie kontaktov s menšinami - na českom Tešínsku to stelesňoval polský generálny konzul Wengierów a na Orave, Spiši, Strzelinsku a Kladsku čs. konzul JUDr. Matej Andráš. Takto treba vidieť aj návštevu radcu veľvyslanectva Júliusa Horvátha, ktorý navštívil dva mesiace po podpísaní zmluvy, to znamená v máji 1947 Spiš a Oravu a informoval Slovákov o právach, ktoré majú zaručené. Preto aj navštievoval krajanov konzul M. Andráš a tých návštev bolo toľko, kolko vyžadovala situácia, ktorá bola najmä v období rokov 1947-48 veľmi búrlivá. Vezmieme si len otázku škôl, keď poľská strana hodlala formálne odbaviť tento problém dvomi

školami a obyvateľstvo si za výdatnej pomoci veľvyslanectva ČSR vo Varšave a konzulátu ČSR v Katowiciach v priebehu jedného roka priamo vynútilo otvorenie 33 slovenských škôl. Táto výdatná pomoc sa nedala poskytovať len od zeleného kancelárskeho stola. Bolo treba riešiť problémy často priamo v teréne. Ale to bola účinná pomoc aj poľskej strane, lebo viedla k celkovému upokojeniu pomerov na Orave a Spiši po období 1945-47, kedy z týchto území utieklo na 6 tisíc Slovákov do ČSR pred prenasledovaním a vraždením, ktorého sa dopúšťala napr. banda Kuraša - Ogňa. K súpisu obyvateľstva v auguste 1948 môžem uviesť len toľko, že to bol svojvoľný čin konzulárneho attaché Š. Revaya, ktorý mal súčasne v referáte starostlivosť o kultúrne potreby slovenskej menšiny, ale zneužil 2-mesačnú neprítomnosť konzula v úrade a organizoval na vlastnú pásť spomínaný súpis obyvateľstva, ktorý bol nielen nepotrebný, ale škodlivý - pozn. M.A.).

Vráťme sa však k poľskému hodnoteniu situácie. Činnosť nowotarského starostva v prvých povojnových mesiacoch vyhľadávala z predpokladu, že na Spiši a Orave nežije slovenské obyvateľstvo, že je to obyvateľstvo spišsko-oravské, ktoré inklinuje k Slovensku. Jazyk, ktorým hovorí, považovali za miestny dialekt. Vládlo presvedčenie, že nálady obyvateľstva sú dielom agitátorov. Za takých v prvom rade považovali kňazov a slovenských učiteľov. Nazdávali sa, že po ich odstránení z poľského územia proslovenské nálady budú slabnúť súčasne so zlepšovaním hospodárskej situácie... V dňoch 13.-17. júna 1946 navštívila Spiš a Oravu komisia Predsedníctva vlády z Varšavy a pre zlepšenie situácie na vrhovala urobiť potrebné opatrenia, aby si obyvateľstvo uvedomilo, že tieto územia ostanú pri Poľsku, ako aj opatrena na zlepšenie hospodárskej situácie obyvateľstva. Komisia tiež navrhla, aby sa prípadne otvorili slovenské školy, „ak si to bude žiadať miestne obyvateľstvo alebo zahranično-politicke potreby.“ Odporúčania komisie vychádzali z potreby nevyostrovať už i tak napäť národnostné vzťahy.

V prvých mesiacoch po vojne činnosť miestnych orgánov sa obmedzovala na reakcie pomocou milície a štátnej bezpečnosti (UB) na protipoľské vystúpenia Slovákov. Zvláštna pozornosť bola venovaná slovenským učiteľom a kňazom, považovaným za nositeľov nacionalistických ideológií a vyvolávajúcim protipoľské správanie. Najmä slovenskí kňazi boli šíritelmi protipoľských postojov obyvateľstva. Táto vec sa vliekla už od r. 1939. V jeseni toho roku podľa pápežského reskriptu cirkevnú administráciu 18 spišsko-oravských farností prevzal spišský biskup Ján Vojtašák, ktorý požiadal polských kňazov, aby zložili prísluhu vernosti slovenskému štátu. Pretože všetci kňazi odmietli, boli odstránení zo svojich postov a umiestnení v slovenských kláštoroch. Dvaja kňazi boli na istý čas uväznení v koncentračnom tábore v Ilave. Spišsko-oravské farnosti obsadili slovenskí kňazi.

Jednako sila poľskej kontrapropagandy bola neveľká. Miestne orgány sa usilovali postupovať tak, aby robili dojem, že nie je problém slovenskej menšiny, naproti tomu je problém spišského a oravského obyvateľstva, inklinujúceho k Slovensku. Konanie miestnych poľských orgánov rátalo s časom, nazdávali sa totiž, že čas pracuje v prospech poľskej strany... Nemožno pochybovať o protipoľskej aktivite slovenského obyvateľstva, ale treba pamätať, že to boli vystúpenia aj proti poľským komunistickým orgánom. Podľa hodnotenia Vojvodského úradu v Krakove obyvateľstvo Spiša a Oravy malo vo svojej prevažnej časti „negatívny vzťah k súčasnej skutočnosti“.

JUDr. MATEJ ANDRÁŠ

Otvorenie výstavy. Účastníkom sa prihovára prof. P. Kunce

NOVÁ VÝSTAVA V NAŠEJ GALÉRII

29. apríla 2002 sa v sídle Spolku Slovákov v Krakove konala vernisáž výstavy prác slovenských grafikov Milana Sokola a Stanislava Tropfa. Otvorenia výstavy sa zúčastnili desiatky divákov, čo ešte raz dokázalo, že naša galéria si už získala pevné miesto v krakovskom kultúrnom dianí.

Milan Sokol sa narodil 30. mája 1952 v Banskej Bystrici. V rokoch 1973 - 1978 študoval grafiku na Akadémii krásnych umení v Krakove u profesorov Władysława Chomicza a Franciszka Bunsza. Pôsobí ako docent na Pedagogickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Jeho výtvarná činnosť je veľmi rozsiahla. V rokoch 1990-2000 sa zúčastnil až 81 medzinárodných výstav v 23 štátoch sveta. Je to teda už veľmi skúsený umelec s bohatým dielom. V jednom z katalogov Zuzana Bartková oňom o.i. napísala: - *Filozofujúcim prenikavým pohľadom kriticky hodnotí dianie, dejiny, javy, postavy. S príznačným intelektuálnym humorom a iróniou reže a ryje do čoraz väčších formátov a od konca 80. rokov už aj malých. Ryje miniatúrne lineárne a multiplikáciou ich odtlačkov zmnožuje a šíri ostré postrehy na „opečiatkovaných“ listoch. Výtvarno - technicky tvorí linoryt, prakticky pečiatkovú tlač a metaforicky - odtlačok*

Výstavu si prišli pozrieť desiatky divákov

Šéfredaktor J. Špernoga v rozhovore s maliarom M. Sokolom

Vernisáž zavŕšil skromný koktail

doby. Tieto slová hádam najlepšie hodnotia jeho tvorbu. Môže sa o tom presvedčiť každý navštěvník našej galérie, aj keď vystavované práce tvoria len nepatrny zlomok jeho tvorby.

Stanislav Tropp sa narodil 24. septembra 1950 v Martine. V rokoch 1970-74 študoval výtvarnú výchovu na Pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici. Pedagogicky pôsobil na katedre výtvarnej výchovy Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a od roku 1988 bol docentom na Pedagogickej fakulte UMB. Vo svojej tvorbe sa venoval hlavne grafike a grafickému dizajnu, ale aj kresbe a ilustrácii. Za svoje práce, ktoré predvádzal na vyše 60 medzinárodných výstavách, získal mnoho prestížnych ocenení. Do sféry súčasnej slovenskej grafiky vstúpil v 80. rokoch, kedy overoval a hľadal rôzne výrazové a technické postupy. Začiatkom 90. rokov začal pracovať vo výškotlačovej technike drevorezu. Vo svojich prácach narába s abstraktnými prvky, ktoré akoby náhodne radil vedľa seba. Pre jeho tvorbu z posledných rokov, ako aj najnovšie diela je typické multi-

plikované vrstvenie použitých drevorezových matíc v jednej grafike, čím vznikajú mnohokrát až nezreteľné vzory a štruktúry. Žiaľbohu, otvorenia svojej poslednej výstavy sa Stanislav Tropp už nedožil. Tragicky zahynul 5. apríla t.r. Ostalo však po ňom bohaté dielo, prostredníctvom ktorého bude žiť večne.

Výstavu slávnostne otvoril tajomník SSP Ľudomír Mollitoris, ktorý privítal v sídle Spolku Milana Sokola a zhromaždených hostí. Najprv si všetci minútou ticha uctili pamiatku Stanislava Troppa. Potom sa slova ujal profesor na Akadémii krásnych umení v Krakove Piotr Kunce, bývalý učiteľ Milana Sokola a dobrý známy oboch umelcov, ktorý stručne oboznámil prítomných s ich tvorbou a činnosťou. Potom si už každý mohol lepšie obzrieť vystavované diela, a pri poháriku slovenského vína podiskutovať s umelcom a dať si podpísť katalóg, ktorý pri príležitosti tejto výstavy vydal nás Spolok.

Text a foto: JÁN BRYJA

KRATKO Z ORAVY

Pred letnou sezónou jablončania vynovili reštauráciu (na snímke) na autobusovom námestí, ktorú často navštievujú slovenskí turisti. Budova bola vymaľovaná, dostala novú strechu, ba pribudlo v nej aj niekoľko nových, pekne zariadených miestností.

* * *

V júni (28. 6.) 80 rokov oslávi krajan Alojz Dubek a (31. 6.) Emil Páleník - obaja z Jablonky. Našim oslavencom prajeme najmä veľa zdravia a šťastia v ďalšom živote.

* * *

Kedže mnohé oravské obce sú roziahnuté na niekoľko kilometrov, pre

občanov, ako aj žiakov bývajúcich na hornom či dolnom konci obce je do slova nevyhnutným dopravným prostriedkom bicykel (na snímke), ktorý im slúži na prekonávanie vzdialenosťí.

**Text a foto:
PETER KOLLÁRIK**

ODTRHNUTÍ OD SVETA

Redakčné putovanie za krajanmi na Orave nás tentoraz zaviedlo do trochu zabudnutého, severovýchodného kúta Hornej Oravy, kde na úpäti Ondrejovského vrchu leží Podsklie. Prvá písomná zmienka o tejto obci, ktorá kedysi spolu s Bukovinou patrila k farnosti v Oravke, pochádza z roku 1588.

Podsklie, podobne ako iné oravské obce, má riedku, roztrúsenú zástavbu (asi 185 usadlostí), tiahne sa v dĺžke vyše štyroch kilometrov a žije tu asi 850 občanov, z ktorých väčšina sa zaoberá roľníctvom. V obci sú štyri obchodíky so zmiešaným tovarom, píla, stavebno-dopravná firma, nová požiarna zbrojnica, základná škola a skoro 200-ročný kostol sv. Rozálie (1803). Raritou obce je niekoľko cintorínov a starý, žiaľ, nefungujúci mlyn. Richtárom je krajan Alojz Hosaňák a predsedom miestnej skupiny SSP je Jozef Pytel.

Obchody, podnikanie, včely...

Občania majú možnosť v tejto nevelkej obci nakúpiť to najpotrebnejšie v štyroch obchodoch so zmiešaným tovarom. Obchod gminného družstva (GS) v Czarnom Dunajci, na ktorom bol kedysi aj nápis v slovenskom jazyku, sa nedávno prestahoval zo starého domu pri kostole do nových priestorov. Majiteľmi ďalších troch obchodov sú Mária Kusperová, manželia Kusperovci a Krzysztof Kubacka. V obci existuje od roku 1992 aj pomerne veľká stavebno-dopravná firma Tadeusza Prylińského, ktorej činnosť sa celkom dobre rozbehla. Pracuje v nej okolo 15 osôb, ktorí obsluhujú nákladné automobily, bagre, buldozéry a iné zemné stroje. Firma poskytuje stavebno-dopravné služby v širokom okolí, ale aj v Krakove, Novom Targu a inde. Najviac občanov dochádza za prácou do Nového Targu, ale sezónne aj do Krakova, Varšavy, či na Sliezsko. Niektorí pracujú v Nemecku a asi 15 rodín už oddávna žije v Amerike. Ich obytné domy teda stoja opustené a čakajú na návrat svojich majiteľov. Niekoľko starších chalúp si už kúpili a opravili turisti z Krakova, ktorí tu trávia svoj voľný čas. Na dolnom konci obce, v smere na Podvlk je píla, ktorá patrí Alojzovi Wążovi. Ako som sa dozvedel, vlni na jeseň sa začali stavebné práce na vytvrdenie asi 2 km cesty vedúcej z Podsklia do Podvľka.

G. Moždžen v starej mlynici

Predsedu MS SSP J. Pytel so svojimi úľmi

- Po dokončení týchto prác, - hovorí J. Pytel, - sa nám cesta do Podvľka skráti skoro o 15 kilometrov, keďže sme doteraz do tejto obce museli ísť cez Pekelník a Jablonku. Ušetríme teda nielen drahé pohonné hmoty, ale aj čas.

Kedže dnes je práca na poli málo výnosná, tunajšie políčka nevelmi úrodné a nerentabilný je aj predaj mlieka (za 1 liter mlieka sa platí len 50 grošov), viacerí občania sa v posledných rokoch začali obzerať za iným zdrojom príjmov, ako je napr. chov včiel. Najviacej úlov (31) má Marián Pytel, po 11 úlov majú o.i. tunajší knaz a Jozef Pytel, potom ďalší. Dozvedel som sa, že za 1 kg kvalitného medu možno dostať 25 zlôtých, pričom z jedného úla sa dá získať priemerne okolo 10 kg medu (ak je dobrý rok). Samozrejme pred zimou treba kúpiť na každý úl po 10 kg cukru, čo si od včelárov vyžaduje nemalé náklady. Včelárstvo je teda pre mnohých skôr záľubou a len nevelkým zdrojom príjmov.

Cintoríny, farnosť sv. Rozálie

Mnohí naši čítačia zrejme nevedia, že nikde v okolí nie je toľko cintorínov, ako práve v Podsklí. Sú tu totiž až štyri miesta posledného odpočinku mŕtvyh, čo je raritou, a to nielen v rámci Oravy. Ako som sa dozvedel, bývalí príslušníci richtárskeho a neskôr šlachtického rodu Bukovinských mali v Podsklí svoj osobitný cintorín, ktorého stopy sa zachovali až dodnes. Kedže bol zarastený krovím, občania cintorín na jar tohto roku vyčistili a celé okolie pekne upravili. V budúcnosti majú tu dokonca postaviť veľký drevený kríž a vysadiť aj stromčeky. Pri ceste do Pekelníka sa zasa nachádza starý cintorín a pri ňom tzv. sedliac-

Požiarna zbrojnica

Pohľad na Podsklie

Kostol sv. Rozálie v obci

ky cintorín, ktorý funguje dodnes. Štvrtý cintorín, na ktorom je o.i. pochovaný bývalý veľkostatkár Bacho, je pri kostole sv. Rozálie. Do dvoch cintorínov bol prednedávnom zavedený vodovod. Zaujímavosťou je, že nedaleko kostola sa nachádzala velikánska lipa, pod ktorou sa kedysi konali richtárske súdy. Dodnes o tom svedčí kamenná doska s vyrytým rokom 1610, ktorá slúžila za sudcovský stôl. V súčasnosti sa nachádza v kostole sv. Jána Krstiteľa v Oravke.

Tunajším farárom je kňaz Wiesław Popielarczyk, ktorý sa hneď po svojom príchode v roku 2000 pustil so svojimi farníkmi do stavebných a oprávárskych prác. Vďaka angažovanosti občanov sa v krátkom čase podarilo urobiť generálnu opravu fary, upraviť priestranstvo okolo kostola, vyložiť chodník betónovými dlaždičkami a vybudovať nové parkovisko pri kostole. Teraz je v pláne farských prác prestavba sakristie, v čom finančnú pomoc ponúkli aj rodáci bývajúci v Amerike. Všetky práce sa viažu s prípravami na rok 2003, kedy Podsklie bude oslavovať 200. výročie farnosti a 100. výročie posvätenia kostola. Pri kostole pôsobí mládežnícka skupina (Oáza), ako aj žiacky športový klub. Kňaz vydáva farské noviny (Odkaz sv. Rozálie).

Ožije vodný mlyn?

Na Orave sa zachovalo pomerne málo voľne stojacich objektov starej architektúry. Sú vzácne a zaujímavé nielen z architektonických dôvodov, ale aj preto, že poskytujú svedectvo života a práce našich predkov. Jedným z nich je starý vodný mlyn v Podsklie, alebo radšej to, čo z neho zostalo. Spoznať jeho presného historiu sa nám sice nepodarilo, ale dozvedeli sme sa, že jeho prvým majiteľom bola statkárska rodina Bachovcov, patriaca do zemianskeho stavu. Do Podsklia sa vraj pristahovali v druhej polovici 18. stor., ale nevedno, či mlyn vybudovali sami alebo ho nejakým spôsobom nadobudli. Mlyn stojí na konci dediny a jeho hnacou silou bola voda z tamojšej riečky, ktorá poháňala veľké mlynské koleso. V jeho blízkosti bola dokonca umelá vodná nádrž, po ktorej sa vraj Bachovci plavili na malých lodkách. Mlyn pred 1. svetovou vojnou od nich odkúpil František Moždžen z Podvlka, potom ho vlastnil jeho vnuk Albín a teraz je majiteľom tohto chátrajúceho objektu Gedeon Moždžen. Ako mi povedal, pri mlyne bola kedysi aj vyhňa a valcha napojená na vodné koleso, v ktorej valchovali súkno skoro z celej Oravy. Neskôr ju však predali kdesi na Podhalie a dnes už neexistuje ani vyhňa. Mlyn bol využívaný dovedy, kým v Podsklie nezaviedli elektrický prúd (1971), s ktorým prišli do obce

šrotovníky na elektrický pohon, čím sa mlyn stal nerentabilný. V posledných rokoch mlyn neúprosne pustne, zarastá vodné koryto, rozpadáva sa kamenná podmurovka. G. Moždžen však verí, že sa nájde niekto, kto by sa o túto cennú pamiatku postaral. Iste by ho navštievovali turisti. V Podskle boli kedysi aj dva ďalšie mlyny s pílovou. Jeden, nedaleko kostola, vlastnil Jozef Sproch, kým druhý, na dolnom konci obce, patril Sizinkovcom.

Požiarnici

Na požiarnikov sú hrdí v každej obci. Nie je tomu inak ani v Podskle. Ako vyplýva zo zápisu v kronike, tunajší požiarny zbor existoval už v roku 1918, kedy kúpili prvú ručnú striekačku, ktorú na miesto požiaru tahali dva voly. Spolu s ďalším požiarnickým náradím bola umiestnená v starej šope, ktorá dlhé roky slúžila za zbrojnicu. Modernejšiu, hoci ručnú striekačku, kúpili v roku 1943 v Trstenej. Obsluhovalo ju šesť chlapov a na miesto požiaru ju tahali kone a neskôr traktor. Prvú motorovú striekačku M 200 kúpili v roku 1957 a vďaka vtedajšiemu Obecnému národnému výboru v Pekelníku dostali v roku 1962 modernú striekačku M 800-Polonia, ktorá im slúži dodnes. Prvým veliteľom požiarnikov bol do roku 1952 Wincenty Jagódka, po ňom Ján Kubacka a od roku 1957 Józef - Bronisław Waclawiak. Odnedávna hasičom velí Wiktor Jagódka a predsedom zboru je Wiktor Ziolkó. Novú, poschodovú zbrojnicu začali stavať v roku 1976, ale jej výstavba sa pre nedostatok finančných prostriedkov tiahala skoro 20 rokov. Zbor má v súčasnosti okolo 20 členov a vychováva si tiež požiarnický dorast. Na jeseň 2001 sa splnil veľký sen tunajších hasičov, dostali totiž dlho očakávaný požiarnický automobil zn. Žuk. Zaobstarali si tiež zástavu a vymaľovali požiarunu zbrojnicu.

Krajanská činnosť

v obci prešlapuje už roky na jednom mieste. V základnej škole sa totiž už oddávna neučí slovenský jazyk, znižuje sa tiež počet odberateľov Života. Ľudia, zavalení najmä starosťami o svoje živobytie, čoraz zriedkavejšie navštievujú krajanskú klubovňu, ktorá sa nachádza v dome Mariána Pytela. Čažko tiež od nich očakáva aktívnejšiu kultúrnu činnosť. Kedže žijú, zdá sa, tak trochu odtrhnutí aj od nášho diania, o zvýšenie ich aktivity by zrejme malo oveľa viac dbať aj vedenie OV SSP na Orave a ÚV Spolku, ktoré im musia podať pomocnú ruku. Mnohí tunajší krajania totiž na svoj pôvod dodnes nezabudli a túžia po rozvoji svojej činnosti. Dúfajme, že sa im to podarí.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Riaditeľ roľníckej školy Z. Majerczak (v strede) vita hostí

11. mája t.r. zažila Nedeca nevšednú udalosť. Miestna Samosprávna roľnícka škola oslavovala 40. výročie svojho vzniku. Bola to príležitosť na stretnutie všetkých absolventov, ako aj bývalých a súčasných učiteľov a pracovníkov tejto školy.

Dejiny školy

S iniciatívou založiť v Nedeci roľnícku školu vyšiel v roku 1961 vtedajší riaditeľ základnej školy Stanisław Stec. Kedže jeho návrh podporili aj poslanci Obecného národného výboru pre obce Nedeca, Kacvín a Nedeca-Zámok, škola mohla čoskoro vzniknúť. Jej zriadením boli poverení Maria a Stanisław Stecovci, pričom Stanisław sa stal jej riaditeľom. Škola začala pôsobiť už v roku 1961 a volala sa vtedy Škola roľníckej prípravy. Späťtak sa výučba začína 1. novembra a trvala dva roky. Vyučovanie bolo

Budova nedeckej školy

rozdelené na dve časti: zimné obdobie od novembra do apríla a letné od mája do októbra. Zimné obdobie bolo zamerané hlavne na teoretickú prípravu žiakov na roľnícke povolanie, ktorú

získavalí na hodinách živočíšnej a rastlinnej produkcie, mechanizácie, ale aj hygieny, chémie, fyziky či matematiky. Okrem toho sa chlapci zaúčali stolárskemu remeslu a dievčatá krajčírstvu a kuchárstvu. Vyučovalo sa päťkrát v týždni po päť hodín vo večerných hodinách. Poznatky získané v škole mohli žiaci praktický aplikovať na hospodárstvach svojich rodičov.

V roku 1968 nedecká roľnícka škola prešla na denný systém výučby. Školský rok trval v nej od 1. septembra do júna, ako v iných školách. Keď v roku 1975 vymenovali Stanisława Steca za gminného riaditeľa škôl v ląsanskej gmine, riaditeľkou nedeckej školy sa stala Maria Stecová, ktorá túto funkciu plnila až do odchodu do dôchodku v roku 1984. V rokoch 1984 – 1997 bola

Prvý riaditeľ školy S. Stec a vojt A. Kapočka preberajú diplomy

riaditeľkou školy Anna Dunajczanová a od roku 1997 Zdzisław Majerczak.

O význame poľnohospodárskej školy pre spišský región netreba hľadať ani hovoriť. Veď nedávna väčšina mladých Spišiakov spájala svoju budúcnosť práve s roľníctvom. Vďaka nedeckej škole mohli prehľbovať svoje vedomosti vo zvolenom odbore a naskytli sa im aj nové možnosti. Škola organizovala pre svojich žiakov vodičské kurzy ako aj prax v zahraničí (v Maďarsku, Nemecku a Rakúsku). Najlepší žiaci boli odmeňovaní týždenovými rekreačno-poznávacími pobytmi vo väčších poľských mestách, napr. Opoli, Lubline a Štetíne.

Škola dnes

Roľníci musia dnes hľadať nové riešenia, modernizovať svoje gospodstvá a o poľnohospodárstve vedieť viac po teoretickej aj praktickej stránke. Predovšetkým musia byť ovela všeobecnejšia, keď chcú svoju budúcnosť spájať s dedinou. Chápe to aj vedenie školy a snaží sa vychádzať svojim žiakom v ústrety o. i. zmenou učebných osnov. V súčasnosti popri základnom povolení, teda roľníctve, sa študenti nedeckej školy môžu priičuť aj ďalšiemu remeslu. Škola ponúka bohatý výber, napr. pre dievčatá kuchárstvo, kaderníctvo či krajčírstvo a pre chlapcov automechaniku, elektroinstalatérstvo buď stolárstvo. Výučba trvá tri roky. Po jej absolvovaní žiak získava hodnosť tovariša vo vyučenom remesle. Predtým, samozrejme musí urobiť tovarišskú

skúšku v Remeselníckej komore v Novom Sáči. Po ukončení roľníckej školy sa žiaci môžu taktiež prihlásiť na odbornú skúšku, čím získajú titul kvalifikovaného roľníka. Mnohí absolventi nedeckej roľníckej školy pokračujú v ďalšom vzdelávaní na odborných školách. Ako nám povedal riaditeľ školy Z. Majerczak, škola robí všetko, aby bola pre žiakov atraktívna a hlavne v živote prospešná. Nemálo úsilia vynakladá aj na propagovanie školy medzi žiakmi gymnázií, na ktoré sa posielajú informačné materiály o škole a možnostiach vzdelávania, riaditeľ sa taktiež osobne stretnáva so žiakmi a škola organizuje deň otvorených dverí.

- Celý čas sledujeme zmeny, aké sa odohrávajú v našom štáte a v poľnohospodárstve, a snažíme sa školu prispôsobiť súčasným potrebám, - hovorí Z. Majerczak. – Naša škola sa celý čas rozvíja, čoho príkladom sú napr. agroturistické školenia. Od budúceho školského roka začneme pôsobiť ako Komplex post-gymnaziálnych škôl, ktorý bude tvoriť zreorganizovaná roľnícka škola a novo založené profilové lýceum. Štúdium v lýceu bude trojročné a ukončí ho maturitná skúška. Už teraz sa doň prihlásilo 19 žiakov. Uchádzačov budeme prijímať na základe výsledkov gymnaziálnych skúšok a známok na vysvedčenie. Kritériá však nie sú veľmi prísne. Celkove môže uchádzač získať 200 bodov (100 za známky na vysvedčenie a 100 na skúškach). Aby sa dostal do našej školy, musí získať minimálne 30 %, teda 60 bodov.

V tomto školskom roku nedeckú roľnícku školu navštěvuje 95 žiakov (43 dievčat a 52 chlapcov), ktorí sa učia v dvoch druhých a tretích ročníkoch.

Na jubileu nesmela chýbať torta

Pedagogický zbor tvorí 13 učiteľov.

Jubilejná slávnosť

Za 40 rokov ukončilo nedeckú roľnícku školu až 742 absolventov. Viacerí z nich využili príležitosť zaspomínať si na školské časy a zúčastnili sa slávnosti. Tá sa začala stretnutím absol-

ventov a učiteľov v školskej budove, kde si o.i. mohli prezrieť kroniky školy a obce. O 14. hod. sa všetci pobrali do miestneho kostola na svätú omšu, ktorú slúžil vicedekan Stefan Stypuľa spolu s miestnym farárom Marianom Wanatom, kaplánom Jozefom Bednarčíkom a knázom Januszom Rzepom. Po sv. omši sa na školskom ihrisku začala oficiálna časť slávnosti. Absolventov, hostí a ostatných prítomných srdečne privítal riaditeľ školy Z. Majerczak a stručne ich oboznámil s dejinami školy. Medzi hosťmi boli aj predchádzajúci riaditelia školy S. Stec, M. Stecová a A. Dunajczanová, malopoľský vicekurátor Roman Kužniak, vojt nižnolapšanskej gminy Antoni Kapołka, predsedca gminnej rady František Payerchin, šéfredaktor Života Ján Špernoga a ďalší. Slova sa ujali aj vojt A. Kapołka, prvý riaditeľ roľníckej školy S. Stec a ďalší. Milým bodom programu bolo odovzdanie pamätných diplomov osobám, ktoré

Slávnosti sa zúčastnili mnohí absolventi a hostia

sa najviac zaslúžili o nedeckú školu. Nasledoval kultúrny program, ktorý so žiakmi miestnej školy pripravila Žofia Bogačíková. Hudobne ich sprevádzal Mirek Kvasnovský. Okrem slovno-hudobného programu, nedeckí žiaci zabavili divákov aj kratšou kabaretnou scénkou, zaujímavými gymnastickými cvikmi a krásnou módnou prehliadkou. Treba podotknúť, že všetky úbory prezentované na prehliadke, ktoré na divákoch zanechali nezabudnuteľný dojem, boli dielom žiačok nedeckej školy. Po kultúrnom programe nasledoval obed v miestnom hasičskom dome a po ňom tanecná zábava až do bieleho rána. Bolo to veľmi vydarené podujatie, ktoré nemohlo skaziť ani nie príliš priaznivé počasie. Účastníci boli spokojní s jubilejnými oslavami a nešetrili slová uznania organizačnému výboru na čele s knázom J. Bednarčíkom a riaditeľom školy Z. Majerczakom.

Text a foto: JÁN BRYJA

Slávnosť spestrila pekná módná prehliadka

Arbeit macht frei - nápis nad bránou osvienčimského tábora

Vládni predstaviteľia zo Slovenska, Čiech a Poľska

Slovenská výstava vo fabrike smrti

8. mája 2002 sa na území bývalého koncentračného tábora v Osvienčime konalo slávnostné otvorenie dvoch národných expozícií: Slovenskej republiky - *Tragédia slovenských židov a Českej republiky - Vázni z českých zemí v Osvienčime*, ktoré boli inštalované v bloku 16.

Na otvorení sa zúčastnili viacerí významní hostia, medzi nimi predseda vlády Českej republiky Miloš Zeman, podpredseda vlády Slovenskej republiky Pál Csáky, redúci kancelárie prezidenta SR Jozef Sirotniak, štátny tajomník PR Tadeusz Iwiński, minister kultúry SR Milan Kňažko, veľvyslankyňa SR v Poľsku Magda Vásáryová, III. tajomník veľvyslanectva SR v PR Karol Dendis, poslanec Národnej rady SR Peter Weiss, predstavitelia bývalých slovenských a

českých väzňov Hilda Hrabovecká a Robert Bartek, množstvo občanov zo Slovenska a Čiech, Židia a Rómovia, ktorých privítal riaditeľ Štátneho múzea v Osvienčime Jerzy Wróblewski. Zo Spolku Slovákov v Poľsku sa podujatia zúčastnili: tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris a redaktori Života so šéfredaktorom Jánom Špernogom.

Po privítaní si zhromaždení vypočuli pozdravné listy od prezidenta Českej republiky Václava Havla a prezidenta Slovenskej republiky Rudolfa Schustera. Slova sa potom ujal český premiér M. Zeman, ktorý o.i. upozornil, že v Európe opäť dvihajú hlavy neofašisti, hnedy a čierne mor, proti ktorému sa treba postaviť. - Ak bude me k nim ľahostajný, - zdôraznil M. Zeman, - príslušníci budúcich pokolení budú navštevovať nové, podobné tábory ...

Podpr. vlády SR P. Čsáky (v strede) počas prehliadky výstavy

Hovorí H. Hrabovecká

Nemôžeme to dopustiť a nemôžeme byť ani ľahostajní voči dnešným hlasom z Rakúska, Bavorska či Maďarska, podľa ktorých sa história začína až po roku 1945. Musíme sa brániť pred takouto amputáciou našej historickej pamäti, - zdôraznil český premiér.

Zhromaždeným sa prihovoril aj podpredseda vlády SR P. Csáky, ktorý o.i. povedal: - Pre nás, ktorí sme sa narodili po roku 1945, sú pamätníky takej stranej minulosti výzvou, aby sme na ňu nezabudli. Musíme si zároveň uvedomiť ukrutný paradox, že tí, čo prežili holokaust a Boh im dovolil prezerať dnes muzeálnu dokumentáciu, sami sú dokumentmi histórie. Zachránili sa z osvienčimskej pekla, ktoré vyrástlo z choroby rasovej nenávisti.

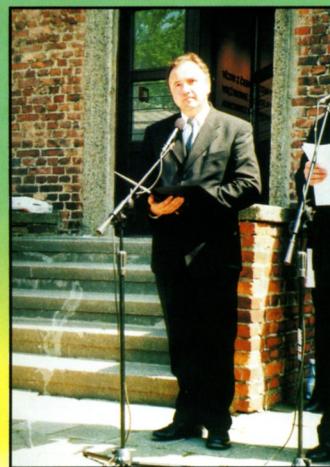
S ďalšími prejavmi vystúpili: štátny tajomník PR T. Iwiński, zástupca českých väzňov R. Bartek a predstaviteľka slovenských väzňov H. Hrabovecká, ktorá o.i. povedala: - Keď som mala 17-rokov, stala som sa číslom 1890. Ako dvadsaťročnej sa ma počas pobytu v

osvienčimskom tábore zmocňovala rezignácia, ale inokedy aj nádej na to, čo bude v budúcnosti, aké bude ľudstvo po tomto pekle. Teraz, po uplynutí toľkých rokov dňam, že sa už nikdy nezopakuje podobná situácia, že človek človeku nebudе vľkom. Verím, že zostane človekom, ozajstným tvorcom ľudskej budúcnosti ...

Po prejavoch riaditeľ J. Wróblewski pozval členov českej a slovenskej delegácie na prehliadku výstavy. Po ukončení prehliadky sa účastníci podujo-

Český premiér M. Zeman

Vicepremiér SR P. Csáky

Účastníci slávnosti zo Slovenska, Čiech a Poľska

tia zišli v Medzinárodnom dome stretnutí mládeže (MDSM) v Osviečime, kde sa konala slávostná recepcia.

* * *

Stála Slovenská národná expozícia (SNE) *Tragédia slovenských Židov* je inštalovaná na prízemí bloku č. 16. Obsahuje štyri tematické celky. V prvom dokumentuje židovské spoločenstvo na Slovensku do roku 1938, druhý prezentuje slovenskú spoločnosť a riešenie židovskej otázky v rokoch 1938 - 1945, čo vyústilo až do vraždenia a hromadných deportácií. Tretia časť dokumentuje život väzňov v koncentračnom tábore v Osviečime v rokoch 1942-1945 a štvrtý tematický celok nazvaný *Nikdy viac holokaust* prezentuje pamätníky obetiam holokaustu na Slovensku. Dopĺňa ho zoznam ľudí vyznamenaných medailou Spravodliví medzi národmi. Určitým nedostatkom je nedokonalosť niekoľkých máp, obsahujúcich isté hraničné nepresnosti.

Hlavným cieľom slovenskej expozície je poskytnúť návštěvníkom historickej objektívny pohľad na genézu a priebeh holokaustu v rokoch druhej svetovej vojny na Slovensku. Expozícia je venované martýrstvu desaťtisícov Židov, ale aj Rómov a občanov iných národností, odvlečených do Osviečima zo Slovenska a bývalého Protektorátu Čiech a Moravy. Vizuálne stvárnenie slovenskej expozície cez prizmu čiernej, bielej a žltej farby je navyše umocnené audiovizuálnou projekciou znázorňujúcou vlak smrti hrkotajúci po koľajniciach. Návštěvník sa počas prehliadky o.i. dozvie, že počas prvej vlny deportácií bolo zo Slovenska v roku 1942 do Osviečima

vypravených 19 transportov s 18 746 židovskými obyvateľmi, že v druhej vlnе deportácií (od 30. 9. do 2. 11. 1944) bolo zo Sereď do Osviečima a Terezína odvezených ďalších 7 436 osôb, že medzi prvými väzenkami, ktoré boli deportované do tábora 26. 3. 1942, bolo 1 000 mladých žien a dievčat z východného Slovenska vo veku od 16 do 30 rokov, že za päť rokov ušlo z Osviečima len 802 väzňov, medzi nimi Slováci Alfréd Wetzler a Walter Rosenberg. Dodajme však, že väčšina z 1,5 milióna väzňov z 24 štátov našla svoj otriasný koniec v tejto osviečimskej fabrike smrti! To sa už nikdy nesmie zopakovať!

Náklady na zriadenie slovenskej expozície dosiahli 8 miliónov korún. Scénár vypracovali historici Dezider Tóth, Ján Stanislav a Stanislav Mičev a výtvarno-architektonicky ju zrealizovali Milan

Veselý a Lubomír Mlynarčík. Expozíciu zabezpečilo Ministerstvo kultúry SR, Veľvyslanectvo SR v Poľsku, Združenie väzňov nacistických koncentračných táborov pri ÚR SZPB, Slovnaft a.s. Bratislava, firma Koval a spol. Banská Bystrica a Štátne múzeum Auschwitz - Birkenau v Osviečime. Dokumentárny materiál na výstavu pochádza z viacerých archívov (Archív Štátneho múzea Auschwitz-Birkenau v Osviečime, Slovenský národný archív v Bratislave, Archív Múzea SNP v Banskej Bystrici, Yad Vashem v Izraeli, okresné a oblastné archívy na Slovensku).

Poznamenajme ešte, že pred otvorením slovenskej expozície sa 7. mája 2002 uskutočnila prezentácia knihy *Tragédia slovenských Židov*.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho poľského speváka, skladateľa, trubkára a huslistu, laureáta mnohých cien na domácich a zahraničných festivaloch. Iste ľahko uhádnnete o koho ide, keď po vieme, že v televízii TVN vedie oblúbený hudobný program „Droga do gwiazd“ (Cesta k hviezdam). Napíšte nam jeho priezvisko a pošlite do redakcie. Medzi autormi správnych odpovedí vyžrebujme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 4/2002 sme uverejnili fotografiu Michaela Douglasa. Knihy vyžrebovali: František Klukošovský z

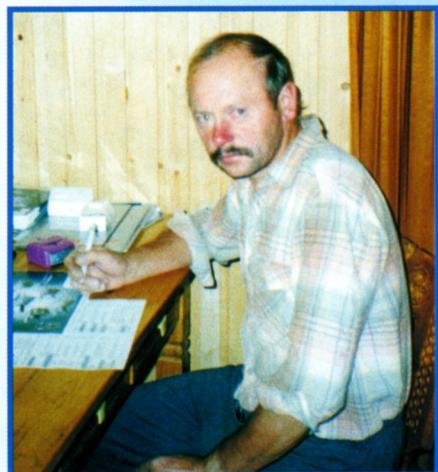
SPIŠIACI A EURÓPSKA ÚNIA

Vstup Poľskej a Slovenskej republiky do Európskej únie patrí medzi priority zahraničnej politiky oboch štátov. Všade sa však nachádzajú nielen stúpenci, ale aj odporcovia nášho vstupu do EÚ. Všimnime si, čo si o tom myšlia naši krajania.

Stručne o EÚ

Kým však dáme slovo krajanom, poznámenajme, že história Európskej únie sa začala písť 9. mája 1950. Vtedy Robert Schuman oznámil plán vytvorenia Európskeho spoločenstva pre uhlie a železo (EGKS), čo viedlo k podpisaniu zmluvy v Paríži v apríli 1951. Tento plán staval na myšlienke Jeana Monneta vybudovať krok za krokom jednotnú Európu tak, ako murár stavia budovu. Základ položilo 6 štátov: Belgicko, Francúzsko, Holandsko, Luxembursko, Nemecko a Taliansko. EGKS malo volený parlament, ktorý zasadal prvýkrát v septembri 1952 v Štrasburgu. 25. marca 1957 podpísali zakladajúce štaty zmluvu v Ríme, ktorou založili Európske hospodárske spoločenstvo (EHS) a Európske atómové spoločenstvo (Euratom). V tomto čase mal spoločný parlament 142 zástupcov zo všetkých členských štátov. V januári 1973 sa EHS rozšírilo o nasledujúcich členov: Dánsko, Írsko a Veľkú Britániu. V 1981 sa členom EHS stal Grécko a v 1986 Španielsko a Portugalsko. V roku 1986 podpísali vlády členských štátov Jednotný európsky akt, ktorý parlament ratifikoval. Tento akt rozširuje a zdokonaľuje zmluvu z Ríma. Európsky parlament dostáva nové právomoci uzákonením vzťahov medzi parla-

mentom a radou. V tejto zmluve sa 12 členských štátov zaviazalo do 31. decembra 1992 vytvoriť spoločný trh s bezhraničným pohybom osôb, tovaru a služieb. 19. júna 1990 podpísali ministri zahraničných vecí Francúzska, Nemecka a krajín Beneluxu dohodu v Schengene o odstránení colných a pasových kontrol na vzájomných hraniciach a o voľnom pohybe občanov týchto štátov na ich území. Dohoda obsahuje 142 bodov, ktoré nahradzujú zákony jednotlivých štátov a musí byť ratifikovaná parlamentmi všetkých zúčastnených strán. Postupne k dohode pristúpili Taliansko, Španielsko, Portugalsko a Grécko. V decembri 1991 sa rozhodli zastupitelia vlád členských štátov EHS na zasadnutí rady v Maastrichte založiť Európsku úniu. Vo februári 1992 bola v Maastrichte podpísaná Zmluva o Európskej únii. Európsky parlament získal ďalšie právomoci najmä v legislatívnej oblasti, kde sa stal rovnoprávnym partnerom Rady EÚ. V zmluve bolo zakotvené aj ustanovenie inštitúcie ombudsmana. Európsky ombudsman je zodpovedný za sprostredkovanie kontaktu mezi občanmi únie a riadiacimi orgánmi. Vyšetruje sfážnosti občanov EÚ na rozhodnutia a konania orgánov, pričom má právo vyžiadať si podklady a dôkazy k rozhodnutiam orgánov únie. 1. januára 1995 pristúpili do EÚ Fínsko, Rakúsko a Švédsko. V Európskom parlamente sa počet poslancov rozšíril na súčasných 626. Bolo to doposiaľ posledné rozšírenie EÚ. Totiž referendum v Nórsku sa skončilo negatívne a Nórsko kráľovstvo sa členom EÚ nestalo. 1. januára 1999 bola uve-

Prededa MS J. Petrášek z Krempách

dená na svetový trh jednotná mena – euro, ktorá od začiatku tohto roka nahradila všetky bankovky a mince mien členských krajín. EÚ si za základné ciele svojej činnosti kladie zlepšenie životných a pracovných podmienok obyvateľov EÚ, spoluprácu v sociálnej oblasti, stabilné a vyvážené obchodné vzťahy a zaručenie voľnej súťaže členských štátov, postupné vyrovnanie ekonomickej úrovne medzi rôznymi štátmi a regionmi, ochranu práv a záujmov členských štátov zavedením ručenia únie, rozširovanie EÚ o nových členov, predovšetkým o štaty strednej a východnej Európy ako aj pomoc rozvojovým štátom a zachovanie mieru a slobody jednotnou obrannou politikou.

Čo na to Spišiaci ?

Mnohí občania Poľska či Slovenska majú obavy, že vstupom do EÚ sa ich štát dostane do horšej finančnej situácie. Komisár Európskej únie pre rozširovanie Günter Verheugen však ubezpečuje, že noví členovia budú v prvom roku po vstu-

Zanikne spišské ovčiarstvo?

Spiš je ako stvorený pre rozvoj turistiky

pe v lepšej finančnej situácii ako rok pred vstupom. Verheugen vysvetlil, že peniaze z európskeho rozpočtu sú takmer na 100 percent určené na investovanie, ktoré si vyžaduje čas, na prípravu programov a projektov. Preto je tu časová priečasť medzi záväzkami a platbami. Tento časový rozdiel je problémom iba pre nové krajinu, približne na prvé dva roky, potom zakončí. Všetky peniaze, ktoré sa vyčlenia pre kandidátske krajinu, musia k ním prísť, aj keď s časovým odstupom. Toto počiatocné obdobie chce EK preklenúť poskytnutím finančných kompenzácií kandidátskym krajinám. A aký názor majú na vstup Poľska do EÚ spišskí krajania?

- Podľa mňa sa Poľsko malo už skôr uchádzať o vstup do Európskej únie, - hovorí predseda OV SSP na Spiši František Mlynarčík. - Mnohí sa obávajú, že naše malé hospodárstva nebudú dotované z fondov EÚ. Ja si myslím, že sa musí zmeniť vzťah obyvateľstva ku gazdovaniu. Ak budú malé hospodárstva rentabilné, EÚ ich bude podporovať. Samozrejme, že naše malé hospodárstva by nemali ešte viac rozdrobovať. Gazdovstvo by mal dostať len jeden potomok, ktorý bude mať oň záujem, a nie rozdeľovať ho medzi všetky deti. Kto má remeslo, ten sa musí držať remesla a kto ostane na hospodárstve, musí sa venovať gazdovaniu. Musia to byť ľudia, ktorí chcú gazdovať a to aj dokážu. Samozrejme, v našom poľnohospodárstve je treba ešte veľa veci doriešiť. Napr. aby rolník bol chápaný ako zákonitý majiteľ svojej zeme, alebo aby odozvadávanie hospodárstva deťom bolo jednoduchšie a lacnejšie. Únie sa netreba báť, verím, že dotácie z jej fondov budú spravodlivo rozdeľované, aby sme na vstup do EÚ nedoplatili. Výška dotácií bude určite rozdeľovaná aj podľa dĺžky členstva v EÚ, a aj nám bude postupne narastať. Verím, že ak sa bude naše poľnohospodárstvo dobre vyvíjať, EÚ ho bude podporovať. Možno by bolo dobre prinavratiť v našich obciach rolnicke krúžky. Želal by som si, aby sme po vstupe do EÚ boli všetci rovní. Keď zmiznú hranice, nemali by už byť ani národnostné rozporu.

Trošku skeptickejšie sa na túto problematiku dívá krajan Štefan Griglák z Vyšných Lapš. - Dlh som bol veľkým prívržencom vstupu Poľska do EÚ, - hovorí. - Ani teraz nie som proti tomu, avšak čím ďalej, tým menej som presvedčený, že to bude pre nás také prospešné. Myslím si,

že aj keď únia bude naše poľnohospodárstvo dotovať, naše malé gazdovstvá to vôbec nepocítia. Zatiaľ sa o všetkom len veľa hovorí, ja však nevidím žiadne konkrétné riešenia, preto si ani neviem dobre predstaviť, ako by tá pomoc a podpora mala vyzerať. Z pohľadu rolníkov a remeselníkov únia môže pri spieť otvorením a vyrovnaním trhu práce. Bojím sa však, že pre rolníkov môže byť ešte ľažšie.

Mnoho rolníkov si podobne ako Š. Griglák nevie presne predstaviť, čo EÚ prinesie spišskému poľnohospodárstvu. Je faktom, že únia by sa gazdom mala prihovárať jednoduchým a zrozumiteľným jazykom, aby vedeli, čo ich čaká a čo bude pre nich lepšie. Ako vratí krajan Ján Petrášek z Krempáčov, mnohí ľudia sa už zásadne boja všetkého nového, aj keď to neraz môže byť veľmi dobré a prospešné. Preto aj teraz sú nedôverčiví.

- Poľsko dnes už nemá iné východisko ako vstúpiť do EÚ, - hovorí J. Petrášek. - Ľudia sa toho boja, keďže sa to spája s istým rizikom. Dnes je už v únii 15 štátov a je to pre nich prospešné. Na dnešný deň sa gazdovanie vôbec nevypláca a to sa musí zmeniť. Musia sa však zmeniť aj naše gazdovstvá, do ktorých treba investovať. Naše malé hospodárstva však nikdy nebudú príliš výnosné. Keď gazdovať, tak vo veľkom. Verme, že vstupom do EÚ sa v Poľsku rozšíri trh práce a zníži

sa nezamestnanosť. Keď bude práca, mnohí rolníci prestanú gazdovať na malých hospodárstvach.

Čas ukáže, či vstup do EÚ bude pre Poľsko a Slovensko dobrým riešením. Zatiaľ sa však oba štáty musia snažiť splniť kritéria a podmienky potrebné na prijatie do EÚ. Nemalú úlohu tu zohráva aj hospodárenie prostriedkami z predstupového fondu EÚ. A tie nie sú malé. Ako prednedávnom uviedla komisárka EÚ pre rozpočet Michaele Schreyerová, výdavky únie z rozpočtu na rok 2003 pre kandidátske krajinu by sa mali oproti tomuto roku zvýšiť o 58 miliónov eur. Európska komisia navrhla, aby EÚ poskytla desiatim kandidátskym krajinám zo strednej a východnej Európy v rámci predstupových fondov 3,386 miliardy eur, z čoho 1,7 miliardy eur na program PHARE, 1,13 miliardy eur na program ISPA a 564 miliónov eur na program SAPARD. Zvýšené výdavky objasnila komisárka urýchlením prípravy a realizácie projektov, platených z týchto programov.

Text a foto: JÁN BRYJA

KRÁTKO Z ORAVY

Jablonský vojt Antoni Wontorczyk a primátor Trstenej Jozef Mažári podpisali v Jablonke novú dohodu o spolupráci na rok 2002 medzi gminou Jablonka a mestom Trstená.

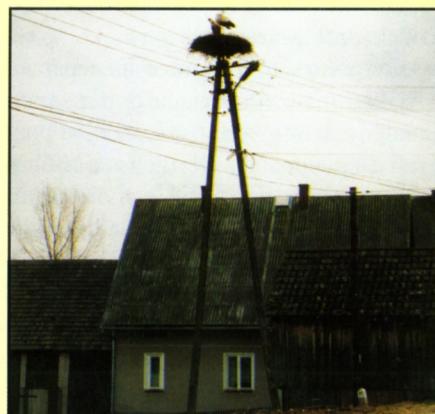
* * *

Bociany v Malej Lipnici (na snímke) už vyviedli svoje mladé, naučili ich lietať a teraz spoločne veselým klepotom oznamujú svoju prítomnosť v tejto obci.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Stretneme sa s takými obrázkami aj po vstupe do EÚ?

PRÁCA JU NEZMORILA

Ked' pred niekoľkými rokmi novinári navštívili istú 105-ročnú starenku, opýtali sa jej: „Narodili ste sa v devätnásom storočí, teraz ste v dvadsiatom, a ak Pán Boh dá, dočkáte sa aj dvadsiateho prvého storočia. Ako to prežívate?“ Bodrá starenka sa usmiala a povedala: „Viete, ja si to ani nevšímam. Žijem a som šťastná!“ Takto to asi berie väčšina ľudí, ktorým bolo dané dožiť sa vysokého veku. Život mali preplený každodennými povinnostami a starostami, a tak si ani neuvedomili, ako čas rýchlo beží. V ich živote sa ako v kaleidoskope preplietajú šťastné i smutné chvíle a fažká práca im ohýna chrbát k zemi ako konáre starého stromu. Oni sa však nesťažujú, práve naopak, ďakujú Bohu za všetko, čo v živote dostali a za každý deň, ktorý je im daný ešte prežiť. My, mladí, si musíme vážiť našich predkov, ktorých životné skúsenosti a múdrost sú pre nás bohatým zdrojom poučenia. Preto aj na stránkach nášho časopisu predstavujeme najstarších krajanov zo Spiša a Oravy. Tentoraz sme sa zastavili v Čiernej Hore, kde žije už 94-ročná Anna KOVALČÍKOVÁ, rod. Chyžná, ktorú sme požiadali, aby sa s našimi čitateľmi podeľala svojimi spomienkami.

Ťažké detstvo

Narodila sa 25. júla 1908 v slovenskej rolnickej rodine v Čiernej Hore. Jej rodičia Anna a Sebastián Chyžný gazdovali na nevelkom hospodárstve. Anna mala dve sestry, staršiu Máriu a mladšiu Alžbetu, s ktorými musela odmalička pomáhať rodičom na hospodárstve. Aj keď to bola fažká a úmorná práca, fažko sa z nej dalo vyžiť. Preto sa Sebastián Chyžný, podobne ako mnoho iných Spišiakov pred prvou svetovou vojnou, rozhodol odísť za prácou do Ameriky. Keď odchádzal, Mária mala len niekoľko týždňov, preto si toto obdobie ani nepamäta. Aj keď manželka ostala doma sama s malými deťmi, všetci sa s nádejou pozerali do budúcnosti. Verili, že sa naňho v Amerike usmeje šťastie a podarí sa mu zarobiť peniaze na zvlečenie hospodárstva a lepšie živobytie. Jedenásť dĺhych rokov Sebastián pracoval v zámorií a odkladal peniaze pre rodinu. Nebolo mu však súdené tešiť sa z nich. Cestou domov ho na lodi okradli, a tak prišiel do-

mov rovnako chudobný, ako z neho odchádzal. Nedalo sa nič robiť a rodina si musela pomáhať, ako sa dalo. Anna navštěvovala základnú školu v rodnej obci. Aj ona zažila výučbu v troch jazykoch: po maďarsky, slovensky a poľsky. Po ukončení školy sa však nemohla ďalej vzdelávať. Musela odísť do služby v Dobšinej. Mala vtedy len dvanásť rokov.

94-ročná A. Kovalčíková z Čiernej Hory

Čoskoro jej rodinu postihlo veľké neštastie, keď fažko ochorela a zomrela jej matka Mária. Anna mala vtedy 15 rokov a jej mladšia sestra Alžbeta len dva roky. Nečudo, že bieda este viac pritlačila chudobnú rodinu Chyžných.

Manželstvo a rodina

Ako 22-ročná sa Anna rozhodla zaľiť si vlastnú rodinu. Za manžela si vzala Bartolomeja Kovalčíka z Čiernej Hory. V rodnej obci ostali bývať aj jej sestry. Žiaľbohu, staršia Mária, ktorá ostala na rodičovskom hospodárstve, zomrela vo veku 40 rokov. Po svadbe išla Anna za nevestu k Bartolomejovým rodičom. Začali nový spoločný život v malom drevnom domčeku, ktorý stojí dodnes a má už určite vyše sto rokov. Ani tu ju však nečakal ľahší život. Bartolomej taktiež pochádzal z chudobnej rolnickej rodiny, preto ich spoločná cesta životom bola poznačená fažkou prácou. V roku 1939 vypukla II. svetová vojna, ktorá významne zasiahla aj do dejín Spiša a života jeho obyvateľov. Vojno-

vým útrapám sa nevyhol ani Bartolomej Kovalčík, ktorého v roku 1939 povolali do poľskej armády na vojenské zaškolenie, z ktorého hned po vypuknutí vojny musel ísť rovno na frontu. Bolo to veľmi ťažké obdobie v jeho živote. Na fronte sa dostal do nemeckého zajatia, z ktorého ho naštastie po niekoľkých mesiacoch prepustili. Do rodnej obce sa vrátil ťažný, že prežil, aj keď s podlomeným zdravím a omrzutými prstami na rukách a nohách. Kedže Bartolomej mal zdravotné problémy, nechodil nikde do práce, len sa venoval hospodárstvu. Postupne sa im narodilo deväť detí: dcéry Anna, Irena, Veronka, Alžbeta, Helena a Genovéva a synovia Jozef, Ján a Alojz. Hoci časy boli ťažké a rodina početná, Kovalčíkovci robili všetko, aby ich deti nemuseli hľadovať a trpieť takú biedu, ako oni v detstve. Snáď najťažšie obdobie prežila Anna na začiatku vojny, keď Bartolomej bol na fronte a ona ostala doma sama s malými deťmi. Neskôr ťažko ochorela pri pôrode a dlhý čas sa musela liečiť. Rodina sa musela aj zadlžiť, aby mala peniaze na lekárov. Spoločnými silami a s dôverou v Božiu prozretelenosť sa im aj toto ťažké obdobie podarilo prekonáť. Hoci manželia Kovalčíkovci nikdy neoplývali bohatstvom, vychovali svoje deti na dobrých ľudí. Dnes sa už všetky osamostatnili. Synovia ostali v rodnej obci a dievčatá „výleteli“ do sveta. Až štyri odišli na Slovensko, kde sa natrvalo usadili. Bartolomej Kovalčík zomrel v roku 1976 a pred piatimi rokmi zomrela na Slovensku aj dcéra Irena.

Najstaršia v obci

Anna Kovalčíková je dnes najstaršou obyvateľkou Čiernej Hory. V súčasnosti býva u syna Alojza. Zdravie jej už neslúži najlepšie, takmer celý čas musí tráviť v posteli. Dožila sa mnohých vnukov, ktorí ju radi navštievujú. Ako vratí jej dcéra Veronka, rodičia sa o nich vždy dobre starali, aj keď neraz nemali čo do hrnca vložiť. Aj ona so staršími súrodencami musela v mladosti chodiť do služby, aby sa rodine žilo lepšie. Dnes sú však rodičom vďační za výchovu a opateru.

Dodajme, že Anna Kovalčíková, podobne ako celá jej rodina, je dlhoročnou členkou našho Spolku a kým jej zrak slúžil, bola aj vernou čitateľkou Života. Želáme jej ešte mnoho krásnych slnečných dní v kruhu najbližších.

Text a foto: JÁN BRYJA

Takýto názov má zaujímavá výstava, venovaná poľskému poľadu na Slovensko a Slovákov a slovensko-poľským vzťahom, zorganizovaná v Národnej knižnici vo Varšave pod čestným patronátom ministra kultúry a národného dedičstva PR Andrzeja Celiúského a ministra kultúry SR Milana Kňažku. Na jej usporiadanie sa popri Národnej knižnici podieľalo i Veľvyslanectvo SR v Poľsku a Slovenský inštitút vo Varšave.

Výstava, zorganizovaná v rámci dlhodobého cyklu Naši susedia - nový poľad, bola slávnostne otvorená 16. apríla t.r. a okrem ministrov kultúry oboch našich krajín sa jej zúčastnili viacerí významní hostia, medziiným niekoľkí poslanci Sejmu PR, veľvyslankyňa SR v PR

Magda Vásáryová, veľvyslanec PR v Bratislave Jan Komornicki, bývalý veľvyslanec PR v Prahe Jacek Baluch, riaditeľka SI vo Varšave Helena Jacošová, riaditeľ Tatranského národného parku Paweł Skrzynski, náčelník Tatranskej horskej služby Adam Marasek, šéfredaktor bratislavského denníka Sme Martin Šimečka, šéfredaktor Gazety Wyborczej Adam Michnik, tajomník ÚV SSP Ludomír Molitoris, šéfredaktor Života Ján Šternog, novinári a ďalší.

Zhromaždených na otváratej slávnosti privítal riaditeľ Národnej knižnice Michał Jagiełło, ktorý v krátkom prejave zdôraznil o.i. potrebu a význam vzájomného poznávania a zblížovania našich národom, čomu má slúžiť aj táto výstava. Prehovorili aj obaja ministri kultúry. A. Celiúski podotkol, že vzťahy medzi našimi krajinami sa dynamicky rozvíjajú a dosiahli úroveň, akú ešte nikdy nemali. M. Kňažko pochválil iniciatívu Národnej knižnice, poukázal na našu spoločnú cestu do Európskej únie a zdôraznil poľskú podporu Slovensku v jeho úsilí o vstup do EÚ a NATO. Nadviazala na to i veľvyslankyňa SR v PR M. Vásáryová, ktorá súčasne podčiarkla, že naše krajinu nič nedelí, ale všetko spája, čomu nepochybne prospeje aj výstava v Národnej knižnici. S prípravami výstavy a jej cieľmi oboznámila prítomných autorka scenára a súčasne komisárka výstavy Katarzyna Raczkowská, ktorá konštatovala, že poľské písomníctvo o Slovensku je

veľmi bohaté, aj keď expozícia obsahuje len tie práce, v ktorých sa odzrkadľuje poľská percepcia slovenských reálií, najmä krajiny, ľudí a ich kultúry.

Nasledoval krátky kultúrny program, v ktorom sa predstavila znamenitá hudba Juraja Petríka z Banskej Bystrice, ktorá predvedla zhromaždeným viaceré slovenské ľudové melódie, ale i ukážky súčasnej slovenskej hudby. Veľký aplaus si vyslúžil malý Mirko Kvasnovský z Nedece, ktorý zahral i zaspieval kyticu spišských i slovenských pesničiek. Program dotvorilo sólistické

knihu Michała Jagiełľu *Partnerstvo pre budúcnosť* (2001), v ktorej autor rozsiahlu kapitolu venoval dejinám Slovenska a slovenskej národnostnej menšine v Poľsku.

Organizátori výstavy neopomenuli ani našu menšinu. Medzi exponátm sú totiž videli i viaceré čísla Života a knižné publikácie, ktoré vydal Spolok Slovákov v Poľsku.

Popoludní sa v Národnej knižnici konala zaujímavá diskusia za účasti diplomátov, vedcov a novinárov, ktorí viedol riaditeľ NK M. Jagiełło. Jej účastníci sa v podstate zhodli v názore, že aj keď sa poľsko-slovenská spolupráca v posledných rokoch úspešne vyvíja a médiá venujú Slovensku čoraz viac pozornosti,

vystúpenie slovenských tanecníkov a spevákov.

Mohlo by sa zdať, že poľské písomníctvo o Slovensku je pomerne chudobné. Nie je to pravda, o čom sme sa mohli presvedčiť i počas prehliadky výstavy, predstavujúcej najdôležitejšie udalosti z dejín Slovenska a poľskú literatúru - krásnu, vedeckú i populárnu, ako aj časopisy písuce o Slovensku. Azda najviac publikácií vyšlo koncom 19. a najmä v prvej polovici 20. storočia. Na výstavných regáloch sme si všimli medziiným knihy Agatona Gillera *Z cest po slovenskej krajine* (1876) alebo Józefa Gołąbeka *Česi a Slováci k Novembrovému povstaniu* (1930), hovoriacu o.i. o účasti slovenského básnika Sama Chalupku v tomto povstani, súbornú prácu pod vedením Władysława Semkowicza *Slovensko a Slováci* (1937), dielo etnografa a jazykovedca Romana Zawilińskiego *Slováci, ich život a literatúra* (1899), ktoré sa začína úvahou, že Poliaci vedia o Slovácoch viac-menej toľko, ako o Čukčoch. Ozdobou výstavy bola nepochybne kópia slávnej Česko-Slovenskej dohody, zvanej ináč Magna Charta slovenského národa, uzavretá v Pittsburghu 30. mája 1918.

V povoju novom období vyšlo v Poľsku sice hodne slovacík, predovšetkým prekladov krásnej literatúry, ale odborných, analytických prác venovaných priamo Slovensku a poľsko-slovenským vzťahom je veľmi málo, keďže sa skrývajú spravidla pod príavným menom poľsko-československé. V tomto kontexte treba spomenúť pozoruhodnú knihu Michała Jagiełľu *Partnerstvo pre budúcnosť* (2001), v ktorej autor rozsiahlu kapitolu venoval dejinám Slovenska a slovenskej národnostnej menšine v Poľsku.

Organizátori výstavy neopomenuli ani našu menšinu. Medzi exponátm sú totiž videli i viaceré čísla Života a knižné publikácie, ktoré vydal Spolok Slovákov v Poľsku.

Popoludní sa v Národnej knižnici konala zaujímavá diskusia za účasti diplomátov, vedcov a novinárov, ktorí viedol riaditeľ NK M. Jagiełło. Jej účastníci sa v podstate zhodli v názore, že aj keď sa poľsko-slovenská spolupráca v posledných rokoch úspešne vyvíja a médiá venujú Slovensku čoraz viac pozornosti, naďalej väčšina poľského obyvateľstva vie o Slovensku veľmi málo. - Nič nás nedelí, ani Tatry, - zdôraznil A. Michnik, - a jednako vedomosti o Slovensku si v Poľsku len s námahou razia cestu. Diskusie sa zúčastnil i L. Molitoris, ktorý o.i. predstavil najnovšiu publikáciu, antológii slovenskej poézie, vydanú Spolkom Slovákov Slovákov v Poľsku, ako aj J. Šternog, ktorý upozornil, že nie len Slovensko, ale aj slovenská menšina v Poľsku je takmer neznáma, preto tejto problematike by sa malo v budúcnosti venovať maximálnu pozornosť.

* * *

Tesne pred otvorením výstavy sa tajomník UV SSP L. Molitoris a šéfredaktor Života J. Šternog stretli na pôde veľvyslanectva SR vo Varšave s ministrom kultúry SR Milanom Kňažkom. Počas stretnutia, ktorého sa zúčastnil aj generálny riaditeľ Sekcie medzinárodnej spolupráce MK SR Peter Kulik a nezávislý producent Rudolf Bierman, krajania oboznámili p. ministra s krajkanskou problematikou, v tom i potrebu pomoci Spolku zo strany vlády SR. Pán minister si so zájmom vypočul nastolené otázky a zaujal k nim kladné stanovisko. Zároveň navrhol pripraviť projekty krajkanských požiadaviek, stretnúť sa v tejto veci v Bratislave za účasti zástupcov ďalších rezortov a podrobne, bod za bodom, ich prerokovat' a riešiť, čím by sa objasnili i viaceré nedorozumenia v tejto oblasti, k akým v poslednom období došlo.

J. Š.

SLOVENSKO ZNÁME ALEBO NEZNÁME?

KRAKOV, 19. APRÍLA 2002

PREZIDENT SR RUDOLF SCHUSTER MEDZI KRAJANMI

Doktorát honoris causa pre slovenského prezidenta

Slovenský prezent Rudolf Schuster prišiel 19. apríla 2002 na krátku návštavu do Krakova, počas ktorej mu Banícko-hutnícka akadémia S. Staszica (AGH) udelila titul doktora honoris causa.

Po príchode na krakovskú akadémiu slovenského prezidenta spolu s manželkou Irenou a synom Petrom privítal rektor školy Prof. Dr. hab. Ing. Ryszard Tadeusiewicz a členovia akademického senátu. Slávnostná ceremonia sa začala v aule školy odohraním slovenskej a poľskej štátnej hymny a zúčastnili sa jej viacerí hostia, medzi ktorými boli: poslanci Sejmu a senátori PR, minister Marek Siwiec, velvyslankyňa SR v PR Magda Vásáryová a velvyslanec PR v SR Jan Komornicki s manželkou, malopolský vojvoda Jerzy Adamik, primátor Košice, rektor Technickej univerzity v Košiciach, predsed a tajomník ÚV SSP Jozef Čongva a Ľudomír Molitoris, šéfredaktor Života Ján Šternoga, lektori a študenti slovakistiky Jagellovskej univerzity v Krakove, novinári a ďalší. Po odznení akademickej hymny Gaudeamus Polonia v podaní zmiešaného akademického zboru sa slova ujal člen akademického senátu, ktorý stručne zdôvodnil udelenie čestného doktorátu slovenskému prezidentovi R. Schusterovi. Uvedol o.i., že návrh na udelenie doktorátu prijala vedecká rada AGH v júni 2001. Podporilo ho aj vedenie krakovskej a wratislavskej politechniky, a tak senát AGH sa 30. januára 2002 rozhodol udeliť titul doctora honoris causa slovenskému prezidentovi.

Konečne nadišiel slávnostný moment odovzdania čestného titulu a vyznamenania slovenského prezidenta, po čom nasledovala laudácia, v ktorej sa zvýrazňovali dlhoročné zásluhy R. Schustera v riešení problémov zviazaných s ochranou prírodného prostredia a jeho vedecký prínos do tejto problematiky. Poznamenajme, že R. Schuster sa tak stal nositeľom titulu doctor honoris causa Banícko-hutníckej akadémie ako piata hlava štátu.

Slova sa potom ujal slovenský prezent, ktorý podakoval za veľkú pocitu - udelenie čestného doktorátu. Zároveň zdôraznil, že toto ocene-

Rektor Banícko-hutníckej akadémie
víta slovenského prezidenta

Velvyslankyňa SR, pán prezent
a rektor AGH počas rozhovoru

nie je preňho o to cennejšie, že ním krakovská akadémia v apríli 2000 vyznamenala aj pápeža Jána Pavla II., ktorého si nesmierne váži. V ďalšej časti prejavu R. Schuster pripomienul tradíciu slovensko-poľských vzťahov, v tom o.i. dlhoročné obchodné kontakty Košíc a Krakova, ktoré sa vyvinuli vďaka porozumeniu z roku 1335 medzi poľským kráľom Kazimierzom Wielkim a kráľom Uhorska Karolom Róbertom, čo sa neskôr

R. Schuster preberá čestný doktorát honoris causa

Prezident SR počas prejavu

Príhovor R. Schustera ku krajanom

Prezident SR sa víta s krajanmi

stalo obsahom dohody z 25. februára 1394, nazvanej „paktom vzájomnosti“ (pactum mutuum). Je to jedna z najstarších obchodných dohôd v Európe. Slovenský prezident sa ďalej zmienil o vyše 30-ročnej spolupráci medzi krakovskou a košickou akadémiou, ktorá úspešne pokračuje dodnes. Pripomienul tiež zhromaždeným, že v roku 1984 obhájil doktorantskú prácu na tému „Niekteré aspekty rozvoja Košíc v oblasti ekonomickej-ekologickej“, v ktorej sa venoval problematike odstraňovania vplyvov magnezitových exhalátov na prírodné prostredie Košíc. Riešenie ekologických problémov tohto mesta, v ktorom bol trikrát zvolený za primátora, sa stalo jeho srdcovou záležitosťou až dodnes. Na záver svojho príhovoru prezident R. Schuster povedal: „Krakov mi je obzvlášť blízky. Je to veľmi pekné a múdre mesto, mesto vedcov a neobýajúcich ľudí. Sľubujem, že budem dobrým študentom tunajšej akadémie.“

Nasledovali nespočetné gratulácie. Ako prvý vystúpil minister M. Siwiec, ktorý prečítal blahoprajný list od prezidenta PR Aleksandra Kwaśniewského, malopolský vojvoda J. Adamik prednesol pozdrav premiéra PR Leszka Millera a rektor AGH prečítal niekoľko ďalších blahozelaní, ktoré slovenskému prezidentovi poslali o.i. ministerka školstva PR Krystyna Łybacka, minister prírodného prostredia PR Stanisław Żelichowski a ďalší. Na záver slávnostnej ceremonie zaspieval akademický zbor študentskú hymnu *Gaudeamus Igitur*.

Poznamenajme, že doktorát honoris causa krakovskej akadémie je pre R. Schustera už štvrtým čestným doktorátom. Podobný titul mu udeliila v roku 1998 Technická univerzita v Košiciach, v roku 1999 nemecká Bergische Universität Gesamthochschule vo Wuppertali a vlane Diplomatická akadémia Ministerstva zahraničných vecí Ruskej federácie.

Po slávnosti sa slovenský prezident stretol s malopoľským vojvodom Jerzym Adamikom a kardinálom Franciszkom Macharským a v popoluďajších hodinách zavítal do sídla ÚV SSP na stretnutie s našimi krajanmi.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Stretnutie v sídle Spolku

V popoluďajších hodinách zavítal prezident Rudolf Schuster aj s členmi svojej delegácie do sídla nášho Spolku, kde sa stretol s krajanmi so Spiša a Oravy. Stretnutia sa o.i. zúčastnili predsedu ÚV SSP Jozef Čongva, podpredsedovia ÚV Dominik Surma, Zofia Chalupková a Róbert Kulaviak, tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris, členovia predsedníctva a ÚV SSP, šéfredaktor Života Ján Šternog, predsedovia OV SSP na Spiši a Orave František Mlynarčík a Genovéva Prilinská, čestný predseda SSP Ján Molitoris, členovia krakovskej MS SSP, novinári a ďalší. Pán prezident si v sprívode velyslyanke SR v Poľsku Magdy Vásáryovej najprv prezrel Galériu slovenského umenia a oboznámil sa s publikáčou činnosťou nášho Spolku a krajanským časopisom Život. Potom už v zasadacej miestnosti slovenského prezidenta a členov jeho delegácie v mene všetkých krajanov srdečne privítal predsedu ÚV SSP prof. J. Čongvu, zablahoželal mu k obdržanému titulu a stručne ho oboznámil s činnosťou nášho Spolku.

V príhovore ku krajanom Rudolf Schuster podakoval za milé prijatie a za všetko, čo krajania robia pre udržanie svojej národnej identity. Poukázal tiež na dobré susedské vzťahy medzi Slovenskou a Poľskou republikou, čomu napomáhajú aj Slováci v Poľsku.

- Poľsko a Slovensko majú spoločné ciele, - povedal, - dostať sa do spoločnej Európy, Európskej únie. Potom by sme mohli tie hranice zrušiť. Vzťahy našich dvoch republík ešte asi nikdy neboli také dobré ako teraz. Je dobre, že aj tu máte ľudí, slovenských podnikateľov, ktorí vás podporujú v týchto ľažkých časoch, keď štátne dotácie nie sú príliš veľké, aj keď si myslím, že menšiny by všetky štáty mali adekvátnie podporovať.

POKRAČOVANIE NA STR. 24

Prehliadka našej galérie slovenského umenia

Pán president píše pozdrav našim čitateľom

Po dlhom čase šiel Cornelius domov iným vlakom ako inokedy. Bol maklérom a chodieval zvyčajne rýchlikom, ktorým cestoval väčšinou ľudia z jeho kruhov: prokuristi, finanční odborníci ... Poznávali sa navzájom bez predstavovania a rozumeli si bez jedineho slova. Rýchlik nazývali Burzián.

Dnes išiel Cornelius ináč, lebo senátor ho pozval na večeru a tento raz sa tomu nemohol vyhnúť. Preto cestoval skorším vlakom, aby mal čas preobliecť sa.

S hlavou plnou pochmúrnych myšlienok na to, že sa večer zase preje a opije, z čoho bude mať žalúdočné ťažkosti, vystúpil Cornelius na dôverne známej stanici a zamieril k svojmu zaparkovanému autu. Pretože Claire mala radšej malý fiat, Cornelius používal limuzínu.

Jazda zo stanice domov mu trvala štvrt' hodiny, no dnes to bude dlhšie, lebo musel nečakane zastať: na nechránenom prechode blikalo červené svetlo a znel varovný signál. Cornelius nervózne bubnoval prstami po volante, zatiaľ čo pred ním prechádzal nekoňčný had nákladného vlaku.

A zrazu, skôr než sa pohol, ju uvidel ...!

Bola to Claire s nejakým mužom, ktorý sedel za volantom a pravourukou držal jeho manželku za plece. Hlavu mala opretú o jeho plece, oči zavreté ...

V okamihu boli preč, ale obraz, ktorý videl, sa mu priam vpáli do pamäti. V sluchách mu búšila krv, ruky sa mu chveli.

Má obrátiť a ísť za nimi?

Niet pochýb, že idú na stanicu, kde muž asi vystúpi.

A čo bude ďalej?

Odhalenie v štýle operetnej frašky?

Scény na verejnosti?

Blamáž?

Všetko bol ochotný zniest', ale blamáž nie. Aj tak bolo pre neho dosť zlé, keď sa kamaráti po svadbe záhadne usmievali. Teraz ich úsmešky chápali, vtedy bol však slepý.

Domov sa neponáhľal ...

V byte nik neboli. Spomenul si, že dnes je štvrtok a slúžka má voľno, teda ideálny deň pre Clairine zámery ...

Vkročil do knižnice, sadol si k písaciemu stolu a zo zásuvky vytiahol revolver. Náhle si však spomenul na nedávny rozhovor so sudcom Hillikerom:

- Revolver alebo nôž? Ale kde? Uznávam jedinú dokonalú zbraň na vraždu: auto! Každé auto, ktoré jazdí. Jednoducho preto, že každé auto, kokiaľ ide dosť rýchlo, zabije každého, do koho narazi. Keď potom vodič vystúpi a tvári sa aspoň trochu lútostivo a nie je opitý, neriskuje viac ako nejaké nepríjemnosti a pokutu. Ja sám si, vážený pane, vždy dávam veľký pozor, keď mám prejsť cez križovatku ...

Cornelius revolver odložil, má predsa auto ...

* * *

dalšíu osobu ani súkromného detektíva. Všetko musí urobiť sám ...

* * *

Čoskoro zistil, že Claire a jej milenec si navykli na vzornú pravidelnosť. Štvrtok bol a zostal jediným dňom v týždni, keď neznámy blondiak chodil k Claire na návštevu.

Clairino auto sa vtedy vždy objavovalo v bočnej uličke blízko stanice. Párik sa v aute vždy na rozlúčku pobozkal tak väšnivo, až Corneliovi prebehol mráz po chrkte. Len čo muž z auta vystúpil, Claire odštartovala. Mladý muž potom rýchlo prešiel medzi parkujúce autá na rušné ulicu, ponorený do pekných spomienok tak hlboko, že vôbec nedával pozor na prechádzajúce autá. Potom vošiel do staničnej budovy.

Keď bol Cornelius už tretí štvrtok svedkom ich lúčenia, naisto vedel, že mužove kroky povedú toto cestou aj na budúce ...

Vlastne sa nedalo ani nič skaziť ...

Cornelius sa rozhodol, že bude parkovať za stanicou. Tento dostačočný odstup mal jeho autu umožniť, aby priamo zo zákruty vyrazilo na muža, ktorý pomedzi zaparkované autá vykročí na cestu.

Deň pred plánovanou vraždou si Cornelius na odľahlej ceste vyskúšal akceleráciu a brzdy. Nasledujúci deň odišiel zo svojej kancelárie podľa plánu na minútu presne.

Keď mu sekretárka pomáhala do plášťa, obrátil sa k nej - takisto podľa plánu - so strhanou tvárou:

- Slečna Wynantová, necítim sa dobré, asi som chorý ...

Sekretárka nahodila starostlivú tvár, lebo to patrilo k jej profesii, a poviedala:

- To máte preto, že si beriete veľa práce.

Cornelius mávol rukou:

- Ponáhľam sa domov a hned' si ľahiem do posteľ. Prejde mi to. Len mi, prosím, podajte tabletky. Mám ich v hornej zásuvke ...

Bola to súčasť skatuľky s niekoľkými aspirínmi, ale dojem urobila ...

* * *

Skorší vlak, ktorým cestoval, mu bol už dôverne známy, lebo ním v poslednom čase cestoval častejšie, ale vždy mal tvár starostlivou ukrytú za novinami.

STANLEY ELLIN DVE VRAŽDY ZA JEDEN DEŇ

Ked' Claire vošla, sedel ešte zamyolený s hlavou v dlaniach.

- Videla som tvoje auto v garáži a dostala som strach, či sa ti niečo nestalo, - povedala.

- Cítim sa celkom dobre a všetko je v poriadku, - odpovedal Cornelius.

- A prečo si sa vrátil tak skoro?

- Musím ísť na recepciu k senátorovi ...

- Na to som vôbec nemyslela. Celý deň som mala toľko práce ... Služka má dnes, ako vieš, voľno a ja som bola na celý deň sama. Ked' som pozrela do chladničky, zistila som, že nám chýba hriba vecí, nuž som sa po ne rýchlo pobrala do mesta, - Claire ukázala na nákupnú tašku. - Len čo si tie veci trochu uložím, pripravím ti vodu na kúpeľ ...

Pozrel na ňu, keď odchádzala a cítil obdiv. Iná žena by si vymyslela návštevu priateľky. Komu by napadlo motivovať cestu do mestečka za zbytočným nákupom? Jeho Claire áno, lebo bola práve tak prefíkaná ako pekná. Nie, jej sa nesmie skriviť ani vlas na hlave, zničený musí byť ten cudzí muž ...

Pre Claire to bude dobré poučenie a trochu zármutku jej neuškodí ...

Bude však musieť niečo šikovne vymyslieť ... Cornelius vedel, že do svojho plánu nesmie zapojiť nijakú

Dnes sa to stane ...

Keď prišiel sprievodca a chcel viťať jeho mesačný lístok, Cornelius sedel schúlený na sedadle a pôsobil ako človek, ktorý je chorý.

- Pán sprievodca, - spýtal sa, - môžem vás poprosiť o trochu vody? Potrebujem zapiť prášok ... - Sprievodca naňho lútostivo pozrel a o chvíľu sa vrátil s pohárom vody. Cornelius vbral tabletku, dal si ju do úst a s výrazom uľahčenia ju zapil.

- Len povedzte, ak ešte niečo potrebujete, - ponúkol sa sprievodca.

- Nie, dákujem, - trpko sa usmial Cornelius, - hádam to nebude také zlé, to prejde ...

Keď vystupoval, sprievodca už stál na nástupišti a pomáhal mu zo schodov.

- Tadiaľto necestujete pravidelne, však? - spýtal sa, - aspoň nie týmto vlakom ...

Cornelius pocítil úľavu.

- Nie, išiel som ním len raz. Ináč cestujem Burziánom. - Sprievodca si ho premeral a zatváril sa veľmi úctivo.

- Dúfam, že ste s naším vlakom spokojnejší ako s Burziánom?

* * *

V staničnej hale sa Cornelius posadil na lavičku a oprel si hlavu o operadlo. Videl tak priamo na veľké hodiny nad pokladnicou na lístky. Pokladník naňho niekoľko ráz znepokojene pozrel, a to bolo výborné.

Horšie však bolo, že v ňom narastal akýsi nepokoj. Chcel si tu posediť asi desať minút, ale s každou ubiehajúcou sekundou cítil, ako sa jeho nervozita stupňuje. Musel vynaložiť veľkú námahu, aby zostal sedieť a nerozbehol sa k autu skôr, ako sa minútová ručička dotkne čiarky, ktorá bola preňho signálom.

Zdvihol sa a pomaly vyšiel zo stanice. Zamieril k autu, posadil sa za volant, pribuchol dvere a spustil motor. Sedel a sledoval, čo sa robí pred stanicou.

Keď sa milenec jeho manželky konečne priblížil, videl, že sa usmieva a v návale radosti si dokonca i pospevoval.

To bola kvapka, ktorá odplavila posledné zvyšky Corneliovho váhania ...

Zabijem ho, sviniara ...!

Motor zahučal, auto vyrazilo. Hoci si Cornelius celý priebeh akcie v duchu veľa ráz premietal, predsa bol pre-

kvapený rýchlosťou, s akou to všetko prebehlo ...

Mladý muž, akoby bol slepý, kráčal pomedzi autá. Corneliova ruka stlačila tlačidlo trúbky, výstražné znamenie, ktoré nemohlo zostať nepovšimnuté. Muž zastal, vzápäť sa mu tvár skrivila hrôzou, natiahol ruky, akoby nimi chcel zadržať rútiace sa auto. Zaznel prenikavý výkrik ukončený nárazom, bol silnejší ako Cornelius predpokladal, a potom všetko zaniklo v prišernom škripote bŕzd a pneumatík.

Zo všetkých strán sa začali zbiehať zvedavci. Keď Cornelius vystupoval z auta, aby sa na ležiaceho muža pozrel, musel sa predierať davom. Niekoľko ho varoval, aby sa radšej nedival, a keď sa zatackal, tucet rúk ho podoprelo a zachytilo.

Nebola to slabosť, skôr závrat z víťazstva ...

- Vletel priamo pod auto ... Počul som trúbenie, dozaista ho bolo počuť na kilometer ... Je to asi opilec.

O chvíľu prišiel policajt a začal Corneliusa s úradnou dôstojnosťou vypočúvať. Začnú proti nemu, samozrejme, súdne konanie, ale teraz môže odísť domov. V prípade, že sa necíti dobre, zavolajú jeho paní, ak chce, aby ho odviezla domov ...

Zatiaľ čo telefonovali Claire, mal práve čas si vyrátať, že Claire môže byť už doma, a ozaj - o štvrt hodinku preňho prišla. I teraz, keď bola vyšakaná a prestrašená, vyzerala výborne a vedela, ako Cornelius s uspokojením konštatoval, výborne Zahrať úlohu starostlivej a počestnej manželky. Ale možno, uvažoval ďalej, ešte vôbec nevie, čo sa stalo.

Počkal, až mu pomohla presadnúť do jej auta, a keď sa posadila za volant, spýtal sa otvoreným okienkom policajta:

- Už ste zistili, ako sa ten chudák volal?

Policajt prikývol:

- Bol to mládenec z New Yorku. Prene identifikovať ho môžu až tam, ale podľa jeho navštívenky je to nejaký Lundgren, Robert Lundgren ...

Cornelius počul potlačené vzlyknutie. Clairina tvár spopolavela.

- A teraz pôjdeme domov, Claire, - povedal Cornelius mäkkým hlasom.

O chvíľu Claire tichým hlasom zašeplala:

- Ty si o ňom vedel a zabil si ho ... Cornelius prikývol.

- To si sa teda zbláznil, vyrovňávať si účty takýmto spôsobom?! - zasyčala. Jej vecný tón ho nahneval.

- Je to tak spravodlivé, - precedil pomedzi zuby, - patrilo mu to ...

- Claire mala ešte vždy neprítomný pohľad.

- Nič nechápeš, - povedala.

- Poznala som ho skôr ako teba. Chodili sme spolu, zdalo sa nám, že život nebude mať vôbec nijakú cenu, keď sa nebudem stretnať. Ale trochu sa nám to pokazilo, mal veľké plány, zišlo z nich, a ja som nevydržala. Narodila som sa v chudobnejších pomeroch a nechcela som sa výdať za chudáka a biediť až do smrti. Preto som si ťa vzala a usilovala som sa byť dobrú manželkou. Akú mi to dalo námahu - to nikdy nepochopíš ...! Ale ty si si želal niečo iné, nie manželku, ale výstavný kus, niečo, s čím by si sa mohol večne vychvaľovať a pýšiť ...

Hovoríš ako blázón a dávaj pozor na cestu, tu odbočujeme, - povedal Cornelius stroho.

- Len ma počúvaj, - pokračovala Claire, - aj tak som ti to už chcela povedať ... Uvažovala som o rozvode. Nechcela som od teba ani cent, nijaké peniaze, len rozvod, aby som si ho konečne mohla vziať a dohnať čas, ktorý som s tebou premárnila. To všetko som mu povedala práve dnes ...

Však sa z toho Claire dostane, pomyslel si Cornelius. Bolo to teda ešte väčšie, ako si to predstavoval, no ľudová mûdrost hovorí: nič netrvá večne. Teraz už nemá za čo vymeniť naše manželstvo, môžeme teda začať celkom znova. Bol spokojný, že sa rozhodol použiť práve túto zbraň a že ju použil tak dobre ... Sudca to dobre povedal: auto je dokonalá zbraň ...

Zo zamyslenia ho vyrušilo varovné bzučanie pri železničnom priechode, ku ktorému sa blížili. A Claire rýchlosť vôbec neznižovala.

Zaznel rachot elektrickej lokomotívy. Cornelius si všimol, že tým duniacim oceľovým obrom je rýchlik Burzián a že už uháňa pred nimi ...

- Brzdi! - skríkol na Claire. - Čo to, dočerta, robíš?

V tej istej sekunde, keď Claire ešte viac pritlačila plynový pedál, to už vedel ...

(Domová pokladnica, 1988)

PREZIDENT SR RUDOLF SCHUSTER MEDZI KRAJANMI

DOKONČENIE ZO STR. 21

V ďalšej časti príhovoru sa R. Schuster venoval aj blížiacim sa parlamentným voľbam na Slovensku a súčasnej politickej a ekonomickej situácii v našej starej vlasti. - *Pokiaľ ide o zahraničné smerovanie, myslím si, že Slovensko je na dobrej ceste. Ja som veľký podporovateľ spolupráce s Poľskou republikou. S pánom prezidentom Aleksandrom Kwaśniewskim sme sa zblížili keď som bol ešte primátorom Košíc. Už vtedy som si uvedomoval potrebu dobrých vzájomných vzťahov našich štátov. Myslím si, že máme k sebe blízko, a keď sa hranice otvoria, musíme ešte viac využiť túto spoluprácu. Preto som prišiel s iniciatívou urobiť ukážkový projekt cezhraničnej spolupráce pozdĺž celých slovensko-poľských hraníc. Spolu s prezidentom PR A. Kwaśniewskim sme prevzali patronát nad touto spoluprácou. To je príprava na bezhraničnú spoluprácu, aby každý vedel, na koho sa môže obrátiť, koho má po druhej strane hranice, či už v oblasti kultúry, športu, podnikania a pod. V súčasnosti máme na Slovensku najväčšiu, podľa prieskumu takmer 80 percentnú podporu na vstup do Európskej únie. Dôležité je aby nadchádzajúce voľby boli objektívne a aby sa ich zúčastnilo čo najväčšie percento voličov.*

Nemalo miesta vo svojom príhovore venoval pán prezident krajanom. O.i. povedal: *Viem, že sa vám nežije ľahko, že necítite z našej strany dostatočnú podporu. Mrzí ma, že je to tak. Myslím si, že až takí chudobní však nie sú, aby sa to najnutnejšie našim krajanom nedostalo. Aj ja by som veľmi rád pomohol, no na rozdiel od vlády, nemám k dispozícii prostriedky, takže môžem pomôcť len v máлом, ale budem sa usilovať aby pomoc krajanom bola uzákonená. Neverím, že by sme nemohli v štátnom rozpočte vyčleniť prostriedky na pomoc našim krajanom vo svete, ale musí to mať nejakú konkrétnu formu. Chcem vám podčakovať za všetko, čo robíte, že nezabúdate na svoju vlast, že ste s ňou v kontakte a zaujímate sa o ňu. Nechcem vám dávať prázdne sluby, ktoré nebudem vedieť splniť, ale aspoň symbolicky vám pomôžem čiastkou 30 tisíc korún na nový počítač pre redakciu. Viem, že to nie je vela, avšak som pripr*

Náš darček p. prezidentovi - grafika L. Mšalovej

vený byť pre vás takou predĺženou rukou smerom k vláde. Dôležité je prijať taký systém, aby ste neboli odkázaní na prosenie o každú pomoc. Som presvedčený, že čoskoro sa ten problém vyrieší. Som rád, že sme sa mohli spolu stretnúť a želám vám všetko najlepšie.

Slova sa ujal aj tajomník ÚV SSP L. Molitoris, ktorý predstavil niektoré otázky, ktorími sa zaobráberá náš Spolok. Zároveň poukázal na potrebu venovania väčšej pozornosti zo strany Slovenskej republiky zahraničným Slovákom a problémy aké nás trápiu, napr. zrušenie cestovnej zľavy pre našich študentov, problém slovenských bohoslužieb a pod.

- Sme sklamani viacerými postupmi Ministerstva kultúry SR vo veci krajanov, ale aj Ministerstva dopravy a spojov a iných vládnych inštitúcií, - povedal. - Často sa stretávame s nepochopením z ich strany, ba aj s nedodržiavaním slovenských právnych noriem. Slovensko malo pred nástupom terajšej vlády v rozpočte vyčlenených 30 miliónov korún pre zahraničných Slovákov. Teraz po posledných reformách je to len 3 milióny 300 tisíc korún. V minulom roku bol zrušený Dom zahraničných Slovákov, kde len nájomne stál 3 milióny 600 tisíc. Čo potom s podporou krajanov?

Prehovorili aj ďalší krajania, v tom aj predsedu krakovskej MS Jerzy Michal Božyk, ktorý venoval prezidentovi svoje cédečko. Čas však bežal neúprosne, a tak nie všetci sa stihli ujať slova. Počas rozlúčky predsedu a tajomníka ÚV odovzdali prezidentovi darček od nášho Spolku - prvý výtlačok Antológie súčasnej slovenskej poézie, ktorú vydal náš Spolok, a peknú grafiku od krajanskej umelkyne Lýdie Mšalovej z Hornej Zubrice. Stretnutie s prezidentom SR Rudolfom Schusterom má pre našu menšinu veľký význam. Presvedčilo nás, že Slovenská vlast na krajanov nezabúda.

Text a foto: JÁN BRYJA

Pozdrav R. Schustera čitateľom Života

KRÁTKO Z ORAVY

V Podsklí sa pomaly rozpadáva vyše storočná budova mestného mlyna (na snímke). Zišlo by sa ju opravit. Bola by škoda, keby tak starý objekt, akých sa na Orave zachovalo len neveľa, prestal existovať. Po oprave by totiž mlyn mohol byť lákavým fáhákom pre turistov.

* * *

O tom, že počas nákupov si treba dávať mimoriadny pozor na svoje veci, netreba hádam nikoho zvlášť presvedčovať. Neraz totiž stačí chvíľa nepozornosti, ako sa o tom 17. apríla t.r. na jarmoku v Jablonke presvedčila občianka Slovenska, ktorej vreckár ukradol z tašky 2 500 korún a cestovný pas.

7. apríla t.r. zadržali colníci na poľsko-slovenskom hraničnom priečehode v Chyžnom občanov Mińska Mazowieckého a Varšavy, ktorí sa pokúšali o ilegálny vývoz starožitností.

* * *

V galérii v budove Zdravotného strediska v Malej Lipnici bola 24. marca 2002 otvorená ďalšia zaujímavá výstava obrazov. Vyše

mesiaca tu boli prezentované diela slovenského maliara Slavomíra Slivku z Námestova. Organizátorom podujatia bol gminný úrad a Oravské stredisko kultúry a športu v Jablonke.

* * *

Začiatkom apríla otvorili pri novotargskom Úrade práce výchovno-informačné centrum. Je vybavené počítačovou technikou, vďaka ktorej môžu nezamestnaní spoznať základy práce s počítačmi.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

HÁMRE

Časť fridmanského chotára v susedstve dávneho sútoku Bielej a Dunajca (kým tam ešte nesiahalo jazero nedeckej prie hrady) sa volala Pod Homrami. Tento názov bol zaznamenaný nielen na polských mapách z medzivojnového obdobia, ale aj na mapách uhorských z roku 1870.

Kedže ma toto pomenovanie, ktoré by sa dalo volne preložiť ako „pod kladivami“, veľmi zaujalo, rozprával som sa svojho času s najstaršími obyvateľmi našej obce a hľadal som jeho pôvod aj v iných prameňoch. Tak som sa dozvedel, že po ľavej strane Dunajca, západne od obce Maniowy, teda takmer oproti spomínamej časti fridmanského chotára, sa kedysi nachádzala veľká železiarska dielňa na ťahanie železa. Takúto dielňu, v ktorej sa spracúvalo železo alebo iný kov kutím, volali na Slovensku v minulosti *hámre*. Teda asi odtiaľ pochádza spišská forma pomenovania *homry*. Na spracovávanie železa dielňa používala veľké kladivá, ktoré poháňalo vodné koleso. Materiál na spracovanie, teda surové železo, dopravovali do dielne z iných oblastí, kde sa ťažila a tavila železná ruda, podľa niektorých prameňov pravdepodobne aj z okolia Zakopaného.

Aby sa surové železo dalo kuti, treba ho bolo najprv rozzeraviť, na čo vyhŕňa pri Dunajci potrebovala veľké množstvo uhlia, samozrejme drevného, keďže nikde v okolí sa ani čierne ani hnedé uhlie nevyskytovalo. Pripravovali ho uhliaři v okolitých lesoch. O tom, že vyhŕňa bola skutočne veľká a spotrebovala veľa uhlia, svedčí aj skutočnosť, že pre ňu páliili uhlie aj vo fridmanských lesoch. Dodnes sa u nás zachovali stopy po peciach, v ktorých Fridmančania páliili uhlie, medziiným kúsky uhlia a spálená zem. Dodám ešte, že takéto pece na pálenie uhlia volali u nás „limierzyska.“

Mnohých bude iste zaujímať, čo sa potom dialo so železom z maniowskej dielne. Prepravovali ho na pltiach po Dunajci na ďalšie spracovanie vo vtedajších železiarňach na území Haliče i v Rakúsko-Uhorsku, ako aj v nemeckých železiarňach na území dnešného Slezska. Kus takého železa, ktorý vyšiel spod kladív maniowskej dielne, vlastní dodnes jeden z fridmanských občanov.

Hoci sa mi nepodarilo zistíť viacéj podrobností o tejto dielni, napr. kedy presne vznikla, kolko železa spracovala alebo kolko ľudí v nej pracovalo, je takmer isté, že mala značný hospodársky význam pre široké okolie. Jej život sa skončil náhle, zničila ju totiž veľká povodeň na začiatku 20. storočia. Škody museli byť zrejmé príliš veľké, takže majiteľom sa už nevyplácalo dielňu opravovať alebo skôr nanovo budovať. Môžeme tiež usudzovať, že rozvíjajúci sa železiarsky priemysel bol príliš veľkým konkurentom, takže dielni klesal odbyt a postupne sa stávala nerentabilná. Tak či onak ostalo po nej rumovisko, na ktoré sme zavše ako malí chlapci chodili pozerať. Aj tie však zmizli počas veľkej povodne na Dunajci v roku 1934, ktorá navždy zahľadila všetky stopy po tejto, dalo by sa povedať, železnej fabrike v našej oblasti. Ostali po nej iba spomienky a rozprávanie najstarších občanov Fridmana, no a spomínaný na začiatku názov Pod Homrami, zaznamenaný na starých katastrálnych mapách našej obce.

JÁN BRINČKA
WŁADYSŁAW BARNAŚ

KRÁTKO ZO SPIŠA

Počas slávnostného zasadania gminnej rady v Nižných Lapsoch boli 23 obyvatelia tejto gminy odmenení pamätným diplomom Za zásluhy pre gminu. Medzi vyznamenávanými boli o.i. vojt Antoni Kačoľka, predseda gminnej rady Franciszek Payerchin a poslanci gminnej rady Jan Novorolski, Maria Waniczková a Krzysztof Stanek.

24. apríla t.r. neznámy zloděj okradol zborovňu v tribšskej základnej škole. Privlačnil si 780 zlôtých.

Ondedávna sa na začiatku Tribša nachádza informačná tabuľa s mapou a opisom nižnolapšanskej gminy, ako aj reklamou najznámejších penziónov, ubytovní a dielní na území gminy. Verme, že aj takáto forma reklamy pomôže k oživeniu turistiky na území gminy.

24. apríla t.r. sa v Základnej škole v Repiskách – Grocholovom Potoku konala gminná školská vedomostná súťaž pod názvom Moja gmina – moja malá vlast. Zúčastnili sa jej zástupcovia 9 základných škôl z gminy Bukowina Tatrzanska. Zvíťazila Základná škola č. 2 z Čiernej Hory. V súťaži jednotlivcov bola najlepšia Alžbeta Tropová z Repísk, rovnocenné druhé miesto obsadili: Žofia Mlynarcíková z Čiernej Hory, Alžbeta Vojtasová z Jurgova a Paweł Furczoń z Lešnice.

Aj keď ovčiarstvo na Spiši zaniká, ešte vždy môžeme koncom apríla stretnúť bačov vedúcich svoje čriedy na letné vypásanie. Jedného sme stretli v Tribši (na snímke).

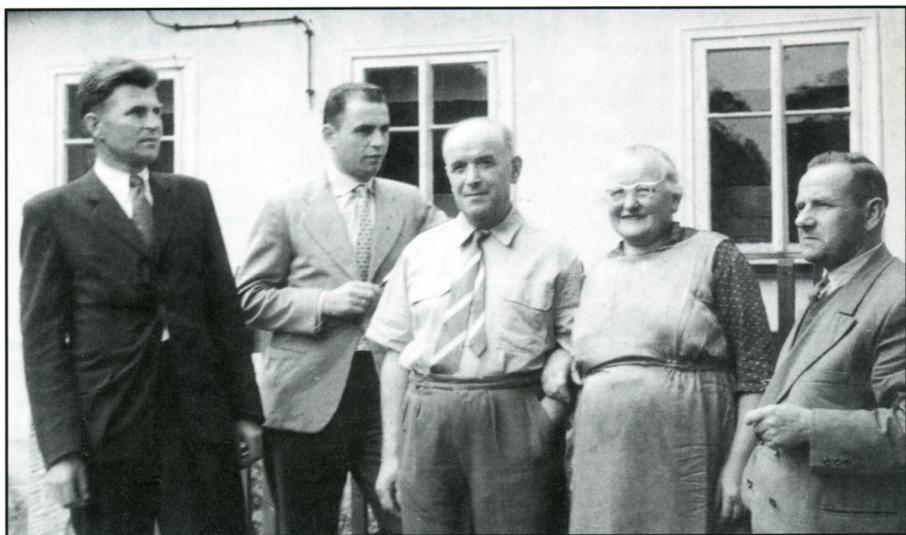
Tažké zranenie utrpel 4. mája idúci krajom cesty obyvateľ Nižných Lápš, ktorého zrazil motocykel. Nezodpovedný vodič motocykla ušiel z miesta nehody.

V dňoch 13. – 14. mája t.r. sa v Krakove konal II. celopoľský festival detských a mládežníckych skladieb Janiny Garściowej. Novotargskú hudobnú školu na ňom reprezentoval veľmi talentovaný Mirko Kvasnovský z Nedece (na snímke).

Text a foto: JÁN BRYJA

Rok 1964 - prededa a tajomník Spolku J. Molitoris a B. Knapčík medzi krajanmi v Pstrążnej

KRAJANSKÝ ŽIVOT STÁLE OPEKNIEVA

Mnohí z nás si iste zachovali spomienky na začiatky činnosti nášho Spolku, na jeho prvé úspechy, ale aj viaceré problémy a prekážky. A aj keď s uplynúcimi rokmi ľudská pamäť slabne, vždy sa nájde niečo, buďto nejaká krajanské udalosť, zjazd, obľátkové krajanské stretnutie a pod., čo tieto spomienky nanovo oživuje. Naša Miestna skupina SSP v Sliezsku sa s takýmto oživovacím impulzom stretáva každý mesiac, keď v poštovom priečinku nachádzame balík s novými číslami Života. Pravidelne, načas, každým s novými, zaujímavými článkami a v peknej farebnej úprave.

Velmi milým prekvapením bolo pre nás marcové, ba dá sa povedať jubilejné - 525. číslo Života, ktoré po prvý raz vyšlo celé v pestrej farebnej úprave, navyše so zväčšeným objemom, na 38 stranach. Ním sa nepochybne začína nová etapa vo vývine nášho časopisu.

Iste žije medzi nami ešte mnoho krajanov, čo si pamäťajú prvé číslo Života, ktoré k nám došlo v polovici júna 1958. Hoci bolo len čiernobiele a malo jednoduchú grafickú úpravu, prijali sme ho s veľkou radosťou a presvedčením, že sa v Poľsku začína niečo meniť na lepšie. A aj keď toto presvedčenie bolo možno predčasné, Život od prvého čísla významne povzbudzoval národné povedomie krajanov, dával im nádej na lepšiu budúcnosť, inšpiroval ich činnosť, podporoval ich iniciatívy a vôbec celé krajanské diaľnie, najmä na kultúrnom, školskom, ale i organizačnom poli.

Tak ako sa mení nás život, menil sa postupne a opeknieval aj nás časopis. Jedno sa však nemenilo - vždy bol podnetný a inicitívny. Je preto dobré, že tvorivý elán redakcie Života ani dnes nezaostáva za vtedajším, že nadalej podnecuje krajanov k aktívite a burcuje ich, ale aj

najmladšie krajanské pokolenie, do ďalšej činnosti, aby slovenský duch, slovenské národné cítenie na Spiši, Orave, v Sliezsku a všade tam, kde žijú krajania, nezaniklo. Je podnes azda najlepším spojivom medzi krajanmi, viditeľným prejavom ich existencie v našom spišskom i oravskom prostredí, a dnes, keď je ešte krajší, tým krajanským dielom, na ktoré sú právom hrdí. Je to podľa mňa, a nielen mňa, najkrajší časopis zo všetkých časopisov, ktoré vydávajú Slováci vo svete. Je to skrátka naša najkrajšia vizitka nielen v Poľsku či na Slovensku, ale vôbec vo svete.

Dobre si pamäťame zakladateľa Života a jeho prvého, dlhoročného šéfredaktora Adama Chalupca, ktorý sa významne zaslúžil o vysokú úroveň časopisu. Keď odišiel do dôchodku, odovzdal šéfredaktorskú paličku svojmu dlhoročnému spolupracovníkovi, spoluredaktorovi Jánovi Špernogovi, ktorý úspešne pokračuje v jeho diele. Dobре si pamäťame i moment otvorenia našej tlačiarne, o ktorú sa zvlášť zaslúžil tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris. Všetkým, čo k tomu prispeli, redakčnému kolektívu i čitateľom pri príležitosti tohto jubilejného čísla srdečne blahoželáme a do ďalších rokov prajeme veľa úspechov, nových sôr a krajanského nadšenia.

V našej klubovni v Sliezsku si všetky čísla Života starostlivo uschovávame ako jedinenčnú kroniku nášho krajanského diaľnia. Je ich už veľa. Keby sme ich uložili jeden na druhom, vznikla by pekná kôpka, vysoká vyše jedného metra. Prial by som si, aby nám Život každý mesiac na svojich stránkach prinášal do našich domov krásnu, ľubožvúčnu slovenčinu, no a aby z roka na rok stúpal počet predplatiteľov tohto jedinečného časopisu.

Brono

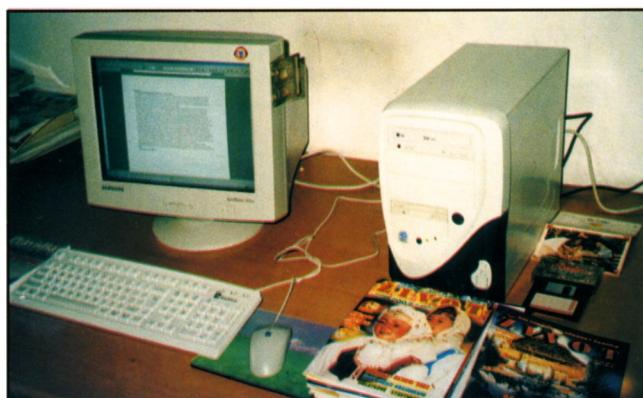
NAJDOTE AJ NÁS NA INTERNETE

Dni internetu ako pionierskeho nástroja sú už dávno preč. Internetoví používatelia v čoraz väčšom počte krajín reprezentujú podstatnú časť populácie. Pre americké deti sa už internet stal najčastejším prostriedkom komunikácie a zároveň najobľúbenejším médiom na získavanie informácií. Väčšina z nich by sa radšej vzdala televízie, rádia alebo telefónu, ako možnosti pracovať s internetom. Počet tzv. internetových surferov vo svete dosiahol koncom minulého roka 500 miliónov. Podľa zistení spoločnosti pre výskum trhu Nielsen Netratings v poslednom štvrtroku 2001 sa na internetovú sieť napojilo 24 miliónov nových užívateľov. V porovnaní s 3. štvrtrokom to bol vyše 60-percentný prírastok. Záujem o internet v Európe stúpa najmä v Nemecku, Fínsku a Švajčiarsku. Podľa odborníkov sa počet užívateľov internetu v Európe tento rok zvýši o 20 %. V súčasnosti sú po angličtine na internete najrozšírenejšie dva ázijské jazyky: po japonsky hovorí 8,9% používateľov internetu a po čínsky 8,8 %.

Podľa údajov spoločnosti Global Reach na svete žije 700 - tisíc používateľov internetu, ktorých rodným jazykom je slovenčina. Predstavuje to asi 1,4 promile svetovej internetovej populácie. Podiel Slovákov na počte používateľov internetu je teda o niečo vyšší, než podiel na celkovom počte obyvateľov Zeme, ktorý predstavuje 0,8 promile. Napriek tomu však patríme k najmenším internetovým národom na svete. Naštätie toto číslo stále rastie a aj Slováci kráčajú s duchom času a čoraz častejšie siahajú po internet, na ktorom sa dnes dajú vyhľadať takmer všetky informácie.

Za pokrokom nezaostáva ani náš Spolok a redakcia Života. Odnedávna aj my máme svoju internetovú stránku. Jej adresa je: www.tsp.org.pl. Návštevníci našej stránky sa môžu dozvedieť základné údaje o našom Spolku, ústrednom výbere a o krajanskom časopise. Môžu si taktiež prezrieť posledné čísla Života, oboznámiť sa s vydavateľskou a kultúrnou činnosťou nášho Spol-

Jeden z nových počítačov v našej redakcii

ku. Sú tam aj informácie o aktuálnej výstave v Galérii slovenského umenia a podujatiach, ktoré organizujeme. Každý záujemca sa môže s nami spojiť prostredníctvom internetovej pošty. Stačí, ak nám napíše na meilovú adresu: zg@tsp.org.pl (ústredný výbor) alebo zivot@tsp.org.pl (redakcia Život). Veríme, že našu internetovú stránku budú využívať aj naši krajania a čitatelia Života, ktorí nám meiom môžu zaslať svoje úvahy, príponienky, ba aj príspisy do krajanského časopisu. Nedávno sme od prezidenta SR R. Schusteru dostali 30 tisíc korún na nový počítač pre redakciu. Veríme, že sa nájdú prostriedky aj na výmenu ostatných. Tento počítač (na snímke) nám veľmi ulahčí prácu, preto chceme zaň ešte raz párvovi prezidentovi srdečne podakovať.

Text a foto: JÁN BRYJA

JÁNOŠÍKOVSKÝ FESTIVAL V KRAKOVE

V dňoch 12.-14. mája sa v kultúrnom centre Rotunda v Krakove konal Jánošíkovský filmový festival. Jeho usporiadateľmi boli Diskusný filmový klub Rotunda, Slovenský inštitút vo Varšave a nás Spolok. Počas festivalu si diváci mohli pozrieť päť filmov o legendárnom slovenskom zbojníkovi.

Strohé historické záznamy hovoria, že Juraj Jánošík bol synom poddaného z Terchovej Martina Jánošíka a Anny Cesnekovej. Pokrstili ho vo Varínskom kostole 25. januári 1688. O detstve a dospievaniu Jánošíka vieme veľmi málo. V čase jeho mladosti vypuklo posledné zo stavovských povstaní uhorskej šľachty proti Habsburgom. Viedol ho František Rákoczi II. Jánošík nadchutný ideálmi povstania sa dal zverbovať do kuruckého vojska. Urobil tak v decembri 1707, keď mal necelých dvadsať rokov. V auguste 1708 v bitke pri Trenčíne utrpela kurucká armáda rozdrujúcu porážku. Vtedy cisárski vojaci zajali takmer 400 povstalcov. Medzi nimi aj Juraja Jánošíka. Sľubmi a hrozbami prinútili zajatcov k vojenskej službe na strane cisára. Tak sa stal labancom. V roku 1710 patril k strážnej posádke na Bytčianskom zámku, kde v tom čase väznili zbojníka Tomáša Uhorčíka z Predmiera, s ktorým sa Jánošík spriatelił a dopomohol mu k útek z väzenia. V roku 1710 ho prepustili z vojenskej služby a tak sa vrátil domov do Terchovej. V zime sa tajne stretol s Tomášom Uhorčíkom, ktorý sa na jar 1711 zišiel s niekoľkými bývalými druhami. V septembri 1711 (asi na Michala) zložil Jánošík zbojnícku prísahu a čoskoro sa stal zbojníckym kapitánom. Uhorčík sa tohto postu vzdal, keďže sa oznenil a odišiel do Klenovca, kde žil pod menom Martin Mravec. Jánošíkovo zbojníctvo trvalo jeden a pol roka. Jeho najväčšia časť spadá do letného a jesenného obdobia 1712, kedy uskutočnil so svojimi druhami najviac zbojníckych prepadov. Ozbýal baróna Pavla Révaya,

grófku von Schardon, zemana Ladislava Zmeškala, žilinského obchodníka so súknom Jána Šipoša a in. Zimu na prelome rokov 1712 a 1713 trávil Jánošík v Kokave a blízkom Klenovci u svojho priateľa Uhorčíka. Koncom februára alebo v marci 1713 asi tridsať drábov liptovskej sedrie pod vedením zemana Andreánskeho prišlo do Klenovca. V noci obklúčili Uhorčíkov dom a Jánošíka s Uhorčíkom zlapali. Väznili ich v Palúdzke v kaštieri Vranovo. Stoličný súd Juraja Jánošíka súdil vo Svätom Mikuláši v dňoch 16. a 17. marca 1713. Súdu predsedal podžupan Liptovskej stolice Ladislav Okolicsányi. V druhý deň súdu Jánošíka podrobili trpnému vypočúvaniu, ktoré bolo spojené s mučením. Potom už stoličný súd vyniesol rozsudok smrti povesením na háku. Popravu mladého, dvadsaťpäťročného Jánošíka vykonali ešte v podvečer 17. marca 1713 na mikulášskom popravisku „Šibeničky.“

Odtedy prešlo takmer tristo rokov a o Jánošíkovi vzniklo množstvo legiend, príbehov, piesní a aj filmov. Prvého Jánošíka nakrútili americkí Slováci: režisér Jaroslav Siakel v spolupráci s producentom Jánom Závodným v roku 1921. Bol to prvý slovensko-americký dlhometrážny nemý film, ktorý UNESCO zaradilo do Svetového kultúrneho dedičstva. Najznámejšie slovenské filmy o Jánošíkovi režírovali Martin Frič v roku 1936 a Paľo Bielik v rokoch 1962-63. V roku 1976 vznikol aj animovaný dlhometrážny Jánošík v režii V. Kubala. Okrem týchto filmov si krakovskí diváci mohli pozrieť známy poľský film „Janosik“ z r. 1973 v režii Jerzyho Passendorfera, s Markom Perepeczkom v hlavnej úlohe.

Jánošíkovskému festivalu v Krakove predchádzal večer Ela Havetty, ktorý sa konal 8. mája. Slovenský režisér, scenárista a fotograf Elo Havetta (1938-1975) bol absolventom odboru fotografia na Škole umeleckého priemyslu v Bratislave (1957) a študentom filmovej režie na FAMU v Prahe (1961-67, štúdium neukončil). Debutoval v r. 1969 filmom Slávnost v botanickej záhrade (1969) a o tri roky neskôr nakrútil film Lalie poľné (1972). Jeho filmy patria k najpozoruhodnejším dielam slovenskej kinematografie. Venoval sa predovšetkým tvorbe pre mladých – filmy Škoda lásky (1974), Lastovička (1973-74) a Ráchte vstúpiť (1974-75). Svoje fotografické diela uverejňoval v rôznych slovenských a českých časopisoch (Mladá tvorba, Plamen, Slovenské pohľady a ī.). V Rotunde boli premietané filmy Slávnost v botanickej záhrade, Lalie poľné a Predpoved: nula. (JB)

poznajú aj naši krajania, ktorí ho dlhé roky pravidelne odoberali. Je totiž svojím obsahom i dosahom zameraný na slovenské komunity žijúce v zahraničí. Preto možno povedať, že patrí k najhodnotnejším slovenským časopism, z ktorých sa Slováci, roztratení po svete môžu dozvedieť mnoho zaujímavého zo života v ich domovskej krajine.

Predchodom Slovenska bol časopis Matičné čítanie, vychádzajúci v rokoch 1946-1953 ako mesačník, a po jeho obnovení v roku 1968 až do roku 1977 ako dvojtýždenník. Časopis Slovensko dlhé roky vychádzal ako mesačník, dnes, žiaľ, len ako štvrtročník. Je to vlastne bohatý ilustrovaný kultúrno-spoločenský magazín, ktorý od svojho vzniku prináša zaujímavé články, historické materiály, reportáže a informácie zo spoločenského a kultúrneho života, prírodné krásy a zaujímavosti z oblasti duchovného a ekonomickej diania v starej vlasti. Možno povedať, že zblížuje Slovensko s krajanmi žijúcimi v blízkom i dalekom svete, približuje im materskú krajinu ich dedov a pradedov no a posilňuje ich národné povedomie, na ktoré, napriek dlhoročnému odľúčeniu od vlasti, podnes nezabudli. Slovensku k jeho jubileu srdečne gratulujeme a želáme mnoho úspechov v tejto prospešnej činnosti. (pk)

PREHLIADKA DYCHOVIEK

V nedeľu, 3. mája 2002 sa v Jablonke uskutočnil 13. ročník prehliadky oravských dychoviek, usporiadanej pri príležitosti štátneho svätku PR - Dňa ústavy 3. mája, ktorá sa začala účasťou na slávnostnej sv. omši a pokračovala nástupom dychoviek pred gminným úradom, odkiaľ pestrofarebný sprievod prešiel do amfiteátra v Parku 1000-ročia. Na prehliadke, ktorú otvoril vojt Antoni Wontorczyk, o palmu vŕťazstva súťažilo päť orchestrov - mládežnícky dychový orchester z Podvlnka a požiarnecké dychovky z Veľkej a Malej Lipnice, Hornej Zubrike a Jablonky. Výkony orchestrov ocenovala odborná porota.

Prvé miesto, podobne ako vlni, obsadila mládežnícka dychovka z Podvlnka pod vedením kapelníka Jána Páleníka. Na druhom mieste sa umiestnila dychovka z Malej Lipnice (dirigent Miroslav Dušan Rybár). Orchestrom z Hornej Zubrike, Jablonky a z Veľkej Lipnice, udelila porota zvláštne ocenenie. Počas prehliadky sa konala aj zaujímavá súťaž o interpretáciu oravskej skladby, ktorú vyhrala dychovka z Jablonky a získala cenu firmy Kartex z Jablonky. Všetky orchestre - okrem Hornej Zubrice - sa zúčastnili na XXV. festivale dychoviek „Echo Trábk“i, ktorý sa bude konať 14. - 16. júna 2002 v Novom Sáčci.

Dychovky za svoje vystúpenia okrem diplomov dostali aj finančné odmeny: za 1. miesto - 400 Zl., 2. miesto - 300 Zl. a za 3., 4. a 5. miesto - po 200 Zl. Spestrením programu prehliadky bol osobitný koncert dychovej hudby Oravanka z Trstenej pod vedením Ľubomíra

Fedoráka. Večer sa diváci a hostia stretli na zábave, na ktorej do tanca vyhrali dychovky a skupina „Jacy Tacy“ z Jablonky (pk)

DIXIELANDOVÉ MOSTY

Tohoročný banskobystrický dixielandový festival bol iný ako predošlé. Rozšíril sa totiž na všetky krajinu Vyšehradskej štvorky. V ten istý víkend (3.-5. mája) sa uskutočnili dixielandové festivaly v polskej Szczawnici, v Ban-

Autor pred mikrofónom v B. Bystrici

skej Bystrici na Slovensku, v českom Hradci Králové a v maďarskom Salgótarjáne a prebiehal pod spoločným názvom *Medzinárodné dixielandové mosty Vyšehradskej štvorky*. Z Krakova sa festivalu zúčastnila jedna z najstarších polských skupín Jazz Band Ball, ktorá vystupovala v Szczawnici, Banskej Bystrici a Sal-

gótarjáne. S touto skupinou vystupoval aj autor tohto článku, ktorý v Banskej Bystrici spieval a hral na klavíri dokonca na troch koncertoch. Hlavným organizátorom, autorom scenára a režisériom bystrického podujatia bol činiteľ Matice slovenskej a znamenitý kontrabasista Michal Kališka a moderátormi striedavo Fedor Mikovič a Róbert Strieš, ináč bubeník v skupine Ján Bulla Band.

Festival v Banskej Bystrici sa začal sprievodom všetkých účastníkov ulicami mesta a večerným koncertom v Dome kultúry, na ktorom vystúpili skupiny o.i. z Bratislavky, Banskej Bystrice, Serede, Piešťan, Žiliny, Slovenskej Ľupče, Krakova a Segedína. Na koncerty sa zvlášť vyznamenali: Jana Orlická z BB-Bandu, maďarský huslista Frankie Lato najmä slávnym *Monti-Csardásom* vo vlastnej úprave, český, znamenite dialogizujúci spevák Láďa Kerndl z Brna a americký klarinetista Joe Muranyi, ktorý dlhé roky spolupracoval s Louisom Armstrongom. Koncert zavŕšila slávostná recepcia, ktoré sa zúčastnil aj primátor B. Bystrice Ján Králik s manželkou.

V nasledujúcich dňoch sa konali ďalšie koncerty - na Námestí SNP a na záver veľký galakoncert, ktorého program obohatili ďalšie skupiny, najmä Barrel House Jazz Band z Frankfurta nad Mohanom a LC Traditional Band z Lučenca, s ktorým pohostinne vystúpila aj známa speváčka a laureátka mnohých cien Jana Kocianová.

Nová forma tohto podujatia sa vydarila, takže budúci festival bude v nej pokračovať, v čom želáme organizátorom vela úspechov a

pripomíname slová poľského spisovateľa A. Brychta: Džez to je sloboda písaná veľkým S.

JERZY MICHAŁ BOŻYK

K SVIATKU PETRA A PAVLA

Blíži sa 29. jún, kedy svoje meniny oslavujú Peter a Pavol. Ich pôvod vychádza z mien apoštolských kniežat - sv. Petra, prvého pápeža a svätého Pavla, apoštola národov. Meno Peter (lat. Petrus), má základ v gréckom Petros, ktoré je zasa prekladom aramejského slova képhá - skala. K mužskému menu Peter máme i ženskú podobu Petra, ktorá je častá najmä v rodinách, kde sa otcovi Petrovi narodila dcéra namiesto očakávaného syna. S menom Peter súvisí aj ďalšie ženské meno Petronela. Aj meno Pavol či Pavel (Paulus), ktoré pochádza z príavného mena paulus - malý, má latinský pôvod. Parallelne k mužskému menu Pavol sa vytvorili aj ženské mená Paula a Paulína. Paulína je vlastne ženskou podobou mena Paulinus, ktoré sa u nás nepoužíva. Pri mužskom rodnom mene sa v spisovnej slovenčine pripúšťa dvojtvar Pavol i Pavel, aj keď sa uprednostňuje Pavol.

Dodajme, že mená Peter a Pavol sa dostali aj do ľudových pranostík, o.i.: „Na Petra a Pavla, keď je deň jasný a čistý, rok úrodný bude istý,“ „Deň Petra Pavla príroda častuje búrkami, ale zem ožíva hubami“, „Peter a Pavol huby sejú,“ „Keď na Petra svieti slnko, má byť pekná žatva,“ „Peter Pavol suší koreň,“ či „Na Petra vidí oko zrno.“ (pk)

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 14. mája 2002 zomrel vo Varšave po dlhej a ťažkej nemoci vo veku 79 rokov krajan

ADAM CHALUPEC

Zosnulý, odbojár a priamy účastník Varšavského povstania, bol zakladateľom a prvým dlhoročným šéfredaktorom krajanského časopisu Život. Významne sa zaslúžil aj o rozvoj nášho Spolku, prispel k jeho zjednoteniu na zlúčovacom zjazde v r. 1957 v Krakove, kde bol zvolený za prvého predsedu SSP. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlivý manžel a otec. Nech odpočíva v pokoji! (o pohrebe a tvorivej životnej ceste kr. A. Chalupca napíšeme podrobnejšie v nasledujúcom čísle).

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrast.

ŽIVOT a ÚV SSP, OV SSP na Spiši a Orave a celá krajanská obec

* * *

Dňa 6. marca 2002 zomrela vo Fridmane vo veku 89 rokov krajanka

JÚLIA PRELICHOVÁ

Zosnulá bola členkou nášho Spolku od jeho vzniku a horlivou dlhoročnou čitateľkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, starostlivá manželka, matka, babička a prababička. Nech odpočíva v pokoji!

* * *

Dňa 8. marca 2002 zomrela vo Fridmane vo veku 92 rokov krajanka

ANNA ŽOLONDEKOVÁ

Zosnulá, jedna z najstarších občianok Fridmania, bola dlhoročnou členkou nášho Spolku

a vernou čitateľkou Života. Odišla od nás dobrá krajanka, starostlivá manželka, matka, babička a prababička. Nech odpočíva v pokoji!

* * *

V tomto mesiaci (28. 6.) uplyrá pol roka od smrti 79-ročného krajana

JÁNA KUTARŇU

Zosnulý, účastník druhej svetovej vojny, bol dlhoročným členom nášho Spolku a horlivým čitatelom i propagátorom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, starostlivý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodinám zosnulých vyjadrujeme hlbokú sústrast.

MS SSP vo Fridmane

Z KALENDÁRA NA JÚN

Záhradkári

Jún je v záhradkách najnáročnejší mesiac, keďže je obdobím aj zberu, aj výsevu, nehovoriac o stálom ošetrovaní rastlín. Starostliví pestovatelia už teraz zberajú skorú zeleninu - šalát, redkovku, kaleráb a neskôr aj karfiol a kapustu. Po zbere a vyčistení záhončekov z koreňov môžeme tam vysadiť predpestované priesady buď zasiať tie isté odrody, ktoré sme zberali. Môžeme tiež pokračovať vo výseve iných druhov rastlín pre jesenný zber, napr. karotky, fazuľky, hrášku, cukrovej kukurice, neskorej hlubocej zeleniny a pod. Väčšina zeleniny je už v júni v štádiu hlavného rastu, preto ju treba pravidelne (raz týždenne) polievať a dbať, aby voda prenikla do hĺbky 15-20 cm. Dobre je polievanie spojiť s hnojivou závlahou, napr. zriedeným a vykvaseným hydinovým trusom. Pri tom rastliny treba sústavne ošetrovať, najmä bojovať s burinou. Preto zeleninu okopávame, kým je ešte malá, aby jej burina neodčerpávala živiny. Kto má fóliovník, musí ho, najmä za horúcich dní, pravidelne vetrať.

Ovocinári

V júni sa u nás zapaľuje väčšina sort čerešní, ktoré však často postihuje červivosť, spôsobená vrtuľou čerešňovou. Preto v čase zapalovalia, keď je nálet vrtele, treba čerešne dvakrát striekať - s odstupom 7-10 dní. Striekame aj jablonie proti červivosti, žravému i cicavému hmyzu, múčnatke jabloňovej, chrvastitosti a pod. Koncom mesiaca (u nás trochu neskôr) oberáme včasné odrody ovocia, najmä čerešňu a na mladých stromčekoch robíme letný rez (odstraňovanie konkurenčných a neperspektívnych letorastov, vlkov, odnoží a pod.). Preštepené letorasty privádzame k oporným paličkám. V júni sa z viacerých stromov začína opad malých plodov. Neznepokojujme sa. Na stromoch s bohatou násadou dokonca sami pretrhávame plody. Túto prebierku možno zosúladiť s letným rezom, ktorý sa dá robiť do konca augusta. Pod stromami kypríme pôdu, ničíme burinu a stromy výdatne zalievame, čo sa týka najmä zákrpkových stromov na typových podnikoch, ktoré najviac trpia suchom.

Chovatelia

v júni podšklbávajú neskôr vyliahnuté húsatá, prípadne dospelé husi. Predtým ich treba okúpať a zabrániť prístupu ku krmivu, aby sa im vyprázdnilo črevo. Potom ich aspoň týždeň chránime pred prudkým daždom a studeným vetrom a dokrumejeme krmivami s vyšším obsahom dušiškávych látok a tukov (ovos, kapustové buď karfiolové listy a pod.), ktoré podporujú rast peria. Podšklbané perie a páperie dávame osobitne a držíme ho v suchom, dobre vetranom prostredí (dobre je ho občas ponatriasať).

Včelári

Jún je najprodukívnejším obdobím a včelstvá sú na vrchole rozvoja. Všetko kvitne a tým aj vrcholí hlavná znáška. Je to teda aj čas vytáčania medu. Možno ho vytáčať, len čo z buniek plástu, držaného vo vodorovnej polohe, med nevyprskne, ak päštou pravej ruky udrieme na päst ľavej, v ktorej plást držíme. Pri vyberaní plástov na vytáčanie kontrolujeme aj plodisko. Po prvej preto, aby sme zistili množstvo medu na vytáčanie (včelstvu treba ponechať aspoň 3 kg medu). Po druhé, aby sme zistili prípadné príznaky hniliby buď moru včelieho plodu, ako aj to, či včelstvo má otvorené alebo už zavieckované materské bunky. Teraz je totiž čas, aby sme tieto bunky účelne využili na „tichú výmernu matky“. Staršie matky sa totiž výdatným plodovaním vďaka bohatému prílivu nektáru natolko vysilili, že včely sa ich snažia nahradíť novými mladými matkami. Matky z tichej výmeny kválitných včelstiev sa veľmi hodia na zakladanie zásobných včelstiev. Možno tie matky použiť na výmenu matiek slabých včelstiev, alebo ako zásobne pre prípad bezmatkovości z jari.

Aj v júni treba dbať na tlmenie rojového pudu včelstiev. Prejavuje sa naplno vtedy, keď nastane znášková medzera. Včelári sa proti tomu bránia kočovaním a prevážaním včelstiev k bohatším zdrojom nektáru. Výdatná znáška obráti pozornosť včiel na jeho zber, takže obyčajne upustia od rojenia. Počas znášky sa treba starať o to, aby včelstvo malo vždy dosť miesta na ukladanie nektáru. Keď treba, malo by sa nadstaviť druhý medník, alebo vybrať plné plásty medu, preložiť ich do slabších včelstiev a do silného vložiť prázdné plásty. Totiž znášku treba všemožne využiť. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Dnes si pohovoríme o SITINE ROZLOŽITEJ (lat. *Juncus effusus L.*, poľ. sit). Je to trváca, vysoká (do 1 m), jasnozelená rastlina, ktorá rastie na bahnitých miestach, vlhkých lúkach, pasienkoch, v barinách, priekopách, na okrajoch lesov a pri prameňoch. Rastlina v bahne má vodorovný plazivý podzemok pokrytý žltohnedými šupinami. Z neho vystupajú oblé a hladké pasteblá (podobné steblám tráv, sú však bez kolienok a naplnené bielou dreňou), na ktorých vystupujú drobné kvety zoskupené do bohatého krájeľa.

Sitina je ako technická i liečivá rastlina už dávno známa. Používala sa ako technická rastlina

na pletenie košíkov, rohožiek, povrazov a pod. Na liečebné účely sa na jar zbiera najmä podzemok, ktorý sa suší na vzdušnom zatieňenom mieste. Zo sušeného, ale aj čerstvého podzemku sa pripravuje čaj, ktorý má výrazne močopudný účinok. V

ľudovom liečiteľstve sa používal aj ako rozpúšťadlo močových kamienkov, na zmiernenie kŕčov (najmä pri zápaloch močového mechúra) a na zmiernenie fažkostí pri zlatej žile.

Sitina rozložitá obsahuje kyselinu kremitú, liečebne pôsobiace triesloviny a iné, ešte nie všetky preskúmané látky.

V zahraničí sa výtažky zo sitiny rozložitej využívajú v kombinácii s inými liečivými rastlinami najmä pri poruchách zažívacieho traktu, ako sú poruchy pečene, žlčníka a tráviace fažkosti, plynatosť, bolesti brucha, nechutenstvo a bolesti hlavy. U nás len ľudová medicína využíva niektoré spomenuté liečebné vlastnosti, najčastejšie v podobe odvaru ako močopudný, analgetický a protizápalový prostriedok pri poruchách močenia, pri močových kameňoch a piesku, pri reumatizme a pri fažkostiah s hemoroidmi. Niekoľko sa aj u nás sitinu kombinuje s inými rastlinami s podobným účinkom. (jš)

KLIMENT ONDREJKA

O KOČIŠOVOM ZMOKOVI

Istý kočiš našiel vo dvore – zadaždený večer bol – čierne kurča. Triaslo sa, zmoknuté, zimou a tak žalostivo čiapalo, akoby plakalo. Vzal ho teda do izby na zohriatie a prenocovanie. Kurča do rána uschlo a ľudskou rečou sa domácim privrávelo, starelo sa, čo má priniesť. Hned vedeli, že je to zmok, a báli sa niečo od neho žiadať, nito ešte vziať. Najradšej by sa ho striasli, keby sa mohli – ale sa nemohli!

Radili sa s ľuďmi, no nič sa ne-naradili, lebo nikto nevedel, ako na to kura, ľudskou rečou hovoriace, íst. Až raz – vari na jar-moku – sa stretli v meste via-

cerí kočiši. A ten istý hned rozprával, akú tažkosť má.

- Nič ľahšieho! – radil mu jeden starý kočiš. – Kúp holbu prosa, vysyp ho do Váhu – do najprudšej vody a povedz tomu zmokovi, aby tú kašu do zrnka vyzbieran, a pokial tak ne-správ, aby sa ti na oči neukázal!

Ani sa viac neukázal. Ved to bola tažká úloha, a ešte pre kura, ktoré sa vody bojí!

DANIEL HEVIER

PLUKY LÚKY

Aha, voľačo sa deje. Vietor fúka do striebornej trúbky. Zvončeky vyzváňajú na poplach. Ruže sú ako na trní. Konvalinky pomalinky naťahujú poľné linky. Zvonia, vyzváňajú lúčne telefóny. Tráva vyrazí ako zelená ja-

zda. To lúka zvoláva svoje voňavé vojsko. Bodliaky sú kopijníci. Čme-liaky ťahajú tučné delá plné medu. Čakanky čakajú v pozore na rozkaz. A lúka velí: - Pozor! Pál!

A slniečko páli. A celý svet sa teší, celý svet sa smeje. Pretože niet na svete kraje streľby, ako keď vystreľujú puky kvetov. – Puki-puki, puk!

Ide šuhaj po dvore...

Pomaly

(J. Meličko, [1890], Orava)

G 2/4

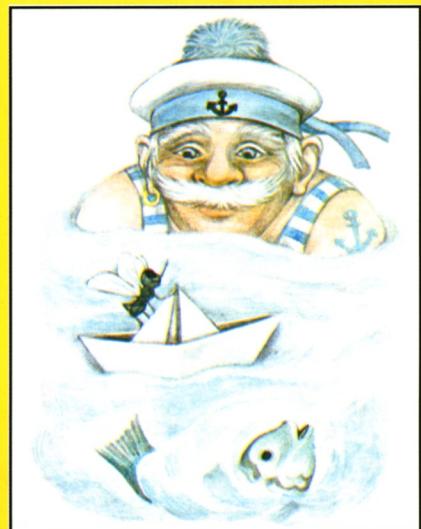
I - de šu-haj po dvo-re, po dvo-re, diev-ča pla-če
v ko-mo-re, v ko - mo-re, diev-ča pla-če v ko-mo-re v ko - mo-re.

**2. Šuhaj sa jej odberá, odberá,
[: na vojnu sa poberá, poberá. :]**

ALOIS MIKULKA

O NÁMORNÍKOVI A MUCHE

Kdesi na mori sa topil námorník. Síl mu už ubúdalo, lúčil sa so životom a tu hľa – uvidel topiacu sa muchu. Usmial sa trpko a vratí: Ja-človek a ty-mucha, obaja zahynieme rovnako. Plávali potom obaja zo všetkých síl. A tu námorníkovi zišlo na um, že on už nemá nadej, ale že mucha sa predsa nemusí utopit. Dal si ju na čelo a plával, až muche oschli na slnku krídla a ona vzlietla a bola zachránená. Smutne sa na ňu námorník usmial a bojoval ďalej s vlnami o život.

Mucha vyletela do výšky a zbadala v diaľke rybársku lodku. Vlny boli vysoké, námorník lodku nemohol vidieť a rybár z lodky námorníka tiež nie. I zaletela mucha k rybárovi a vyletela mu rovno do ucha a bzučí: Tamto sa jeden topí! Ale rybár sa po nej zahnal rukou a len do vína hladí, kde by boli ryby. Mucha sa však odbiť nedala. Znova mu bzučí pri uchu. Uhýna rybárovej ruke. Sadala mu na ruku, na nos, na ucho, na čelo, bola taká dotievavá, že sa rybár hrozitánsky rozúlil, na ryby celkom zabudol a zaumienil si, že tú muchu musí stoj čo stoj dostať. Tak viesloval za ňou a mucha letela čoraz bližšie k topiacemu sa námorníkovi, skoro do neho rybár s lodkou narazil. Až vtedy zabudol na muchu a v poslednej chvíli vylolil námorníka. Odletela mucha na pobrežie, dorazil tam aj rybár s námorníkom. A námorník si hovorí: Div divúci, ja-človek, ona-mucha, a jeden druhého sme zachránili.

Milé deti!

Jún je veľmi krásny mesiac, ktorým začína leto s dlhými a slnečnými dňami. Azda najkrajší je prvý deň tohto mesiaca, keď oslavujeme Medzinárodný deň detí. K vášmu sviatku vám srdiečne blahoželáme a prajeme, aby sa vám splnili všetky vaše túžby a nádeje. Aj koniec mesiaca je pre vás dôležitý: je to predsa koniec školského roka a začiatok prázdnin. Želáme vám teda samé dobré známky na vysvedčení a krásne, slnečné prázdniny.

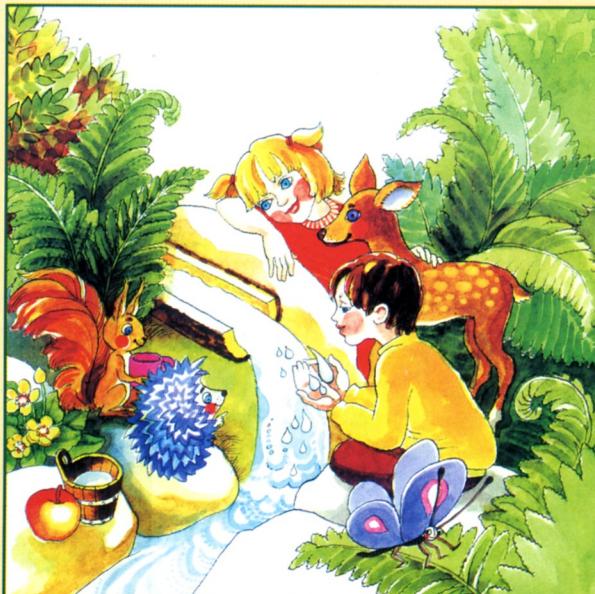
MILAN FERKO

PIESEŇ

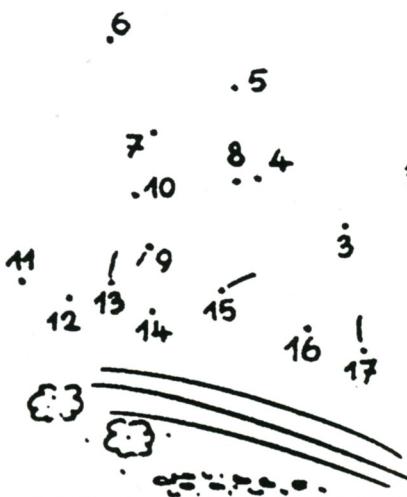
Braček náš, vetríček,
daj nám pár pesničiek.
Mali sme ich všetky,
uleteli nám z kletky.

Vodička, vodienka,
ovlaž nám kolienka.
Nech sme takí hybkí
ako v rieke rybky.

Hora je zelená,
nebo je modré.
A nám je na slnku
tak dobre, dobre.

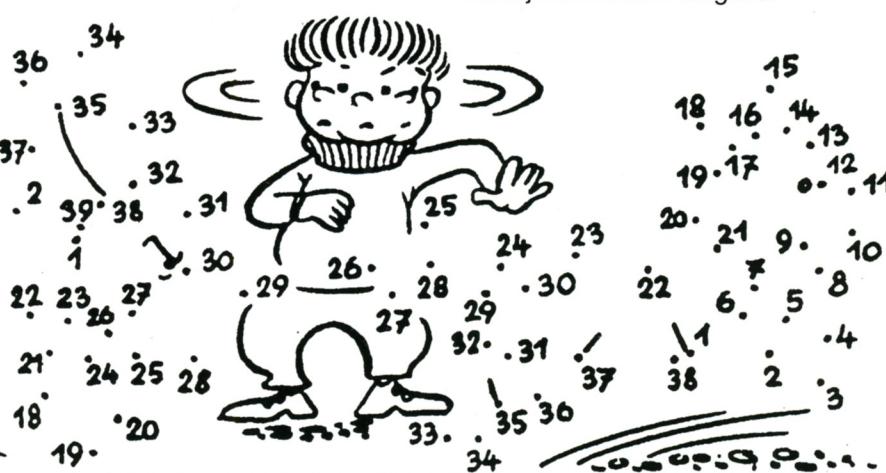
MALUJTE S NAMI

Viete, čoho sa malý Maťko tak vystrašil? Pospájajte čísla a zistite to. Potom obrázok pekne vymaľujte a pošlite do redakcie. Najkrajšie práce odmeníme slovenskými knihami. Z posledných prác knihy vyžrebovali:

190

Dominik Smrečák z Malej Lipnice a Matej Maršálek z Jurgova.

ČO JE TO?

Dáma štíhlá
samá ihla.
(aldej)

Horný pŕli,
dolný kvíli.
(káls a elsuH)

MÁRIA HAŠTOVÁ

JAHODY

Jahody, jahody
v košíku,
poteším otecka,
mamičku.

Poteším brata aj
sestričku,
nesiem im jahody
v košíčku.

VESELO SO ŽIVOTOM

Príde hosť v bare k vedúcemu kapely a sptyuje sa ho:

- Pane, vedeli by ste zahráť hymnu?

- Iste, ale prečo si želáte hymnu?

- Ale, tamtá slečna mi sedí na klobúku...

- Predstav si, Marienka, nás Jurko má iba pol roka a už sedí.

- Nehovor! A za čo?

Blondinka sa pýta Jožka, koľko je hodín.

Jožko jej odpovedá: „Desať, desať.“

Blondinka na to: „Dakujem, dakujem“

Turista sa pýta malého chlapca:

- Prosím ta, nevieš ako sa najrýchlejšie dostanem do múzea?

- Dajte sa vypchať!

ÚSPECH SLOVENSKÝCH HOKEJISTOV

Ked' po rozdelení bývalého Československa v roku 1993 vznikla samostatná Slovenská republika. Medzinárodná hokejová federácia (IIHF) rozhodla, že slovenskí hokejisti nemôžu priamo zápoliť o svetový primát, ale postup medzi najlepších si najprv musia vybojať z najnižej, tzv. II. divízie MS. Slováci hravo zdolali tieto prekážky a už po dvoch rokoch sa natrvalo usadili v A skupine medzi najlepšími tímami sveta. Spočiatku sa im nevodilo najlepšie, aj keď boli rovnocennym súperom na každom šampionáte. Na majstrovstvách sveta v Rakúsku (1996) skončili však na 10. mieste, vo Fínsku (1997) na 9. mieste, vo Švajčiarsku (1998) a Nórsku (1999) obsadili 7. miesto. Až napokon na MS v Petrohrade (2000) sa na nich usmialo šťastie, keďže sa prebojovali do finále, v ktorom po tvrdom boji podľahli Česku 3:5. Vlani im to opäť nevyšlo a po fiasku na tohoročných ZOH v Salt Lake City sa zdalo, že sa im smola už stále bude lepiť na páty.

Naštastie prišiel obrat, a to generálny. Na tohoročné majstrovstvá sveta do Göteborgu vo Švédsku išli slovenskí hokejisti s pevným rozhodnutím zopakovať úspech spred dvoch rokov, na čo, podľa slov trénera Jána Filca, mali pri troške šťastia veľké šance. Boli vo vynikajúcej forme, navyše mužstvo malo hádam najsilnejšie zloženie, aké len mohlo mať. Boli v ňom totiž takmer všetci najlepší slovenski hokejisti, hrajúci v kanadsko-americkej hokejovej lige NHL. Začali veľmi slabne. Hned' v prvom zápase v kvalifikačnej skupine porazili Poľsko až 7:0, potom 5:4 Ukrajinu a nakoniec prehrali s Fínskom 1:3, ale bezpečne postúpili

do ďalšieho kola. Bola to, ako neskôr vysvitlo, jediná prehra Slovákov na tomto šampionáte, aj keď mali vo svojej skupine veľmi silných súperov. Nikto ich však na ceste k svojmu cielu - medaile nedokázal zastaviť. Najprv po mimoriadne ďažkom boji porazili domácich Švédov 2:1, potom Rakúsko 6:3 a nakoniec, na všeobecné prekvapenie, pomerne ľahko Rusko 6:4 a postúpili do štvrtfinále, v ktorom zdolali mnohonásobných majstrov sveta - Kanadu 3:2. V semifinále opäť narazili na domácich. Šťastie ich však neopúšťalo, aj keď v riadnom čase a po dohrávke bol vysledok nerovnoodný (2:2), vyhrali trestnými strielaniami a po druhý raz sa ocitli vo finále.

Finálový zápas, opäťovne s Ruskom, bol neobykle dramaticky. Už v 22. sekunde sa ujali vedenia, potom ho zvýšili na 2:0, neskôr na 3:1, aby vzápäť, po niekoľkých minútach slabšej hry, ruskí hokejisti vyravnali na 3:3. Naštastie sa Slováci opäť vzchopili a 5 minút pred koncom zápasu najlepší hráč slovenského tímu Peter Bondra vsietil štvrtý, rozhodujúci a víťazný gól. Zápas v hale Skandinavium sledoval aj prezident SR Rudolf Schuster, ktorému vyhľekli slzy, keď zaznela slovenská hymna a na najvyšší stožiar putovala slovenská štáttna vlajka.

Slovenskí hokejisti si majstrovský titul plne zaslúžili. Boli znamenite prípravení, hrali na najvyššej úrovni, neobykle obetavo, žiadnen puk nebol pre nich stratený. Navyše, ako písala svetová tlač, hrali aj divácky najatraktívnejší hokej. Boli neobykle všestranní, čo potvrdzuje i skutočnosť, že asi tretinu gólov strelieli obrancovia. Že boli vynikajúci, dokazuje i ďalší fakt: do najlepšej šestky šampionátu '2002 sa dostali až tria slovenskí hokejisti - obranca P. Lintner a útočníci P. Bondra a M. Šatan. Záverečné poradie majstrovstiev sveta v ľadovom hokeji '2002: 1. Slovensko; 2. Rusko; 3. Švédsko; 4. Fínsko; 5. Česko; 6. Kanada.

J. Š.

Hviezdy svetovej estrády SADE

Jej diskografia nevyzerá bohvieako impozantne, práve naopak, za okolo dvadsať rokov svojej estráde nahrala sotva 6 plátn. Avšak Sade už po svojom debute v nahrávacom štúdiu a nahraní albumu *Diamond Life*, na ktorom bol aj slávny hit, čarovná pesnička *Smooth Operator*, si zaistila trvalé miesto medzi najväčšími džezovými vokalistkami. Všetci obdivovali jej nízkú farbu hlasu, interpretačné schopnosti, skladby, texty a, čo je v estrádej cinnosti rovnako dôležité, exotickú krásu (v jej žilách totiž teče nigérijská a anglická krv). Poznamenajme, že singel z jej druhého albumu *Sweetest Taboo* patrí podnes k najčastejšie hraným singlom v dejinách roz-

glasu. Navyše pesničky tejto speváčky často využívajú filmári a dávajú ich na zážnamové stopy takých hitov, ako napr. *Nemorálny návrh* a pod.

Samozrejme, ako jedna z najpopulárnejších speváčok, stala sa zároveň osobou, ktorú novinári neprestajne obliehajú. Sade však nepodľahla tomuto nátlaku. Zakaždým poskytuje interview až vtedy, keď môže povedať skutočne niečo dôležité. - Tlač často o mne píše kadejaké výmysly, hovorí speváčka, - napríklad aj to, že som nesmelá, vyhýbam sa ľuďom a žijem ako pustovníčka. To vôbec nie je pravda. Jednoducho častejšie sa stretávam s obyčajnými ľuďmi, ako s novinárimi.

Dnes má Sade na svojom konte nespočetné množstvo rôznych prestížnych cien. Patria k nim samozrejme už tri ceny Grammy a mnoho ďalších cenných sošiek. Až sa nechce veriť, že Helen Folasade Adu (takto sa Sade v skutočnosti nazýva) sa kedysi chcela stať návrhárou kostýmov. (jš)

OVÁLNA PRIKRÝVKA

Dnes prinášame model peknej oválnej prikrývky, ktorá môže byť ozdobou každého stola.

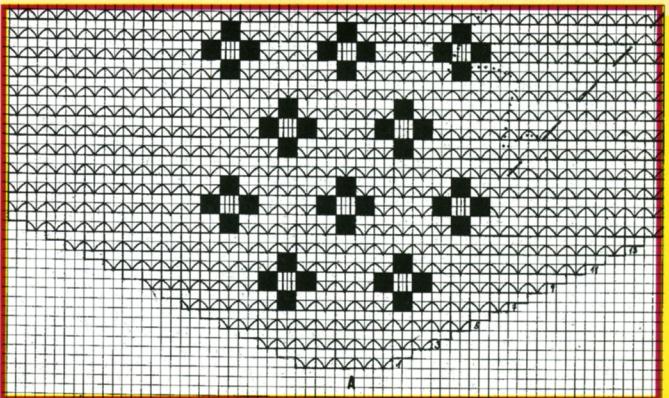
Rozmer: 105 x 45 cm

Materiál: biela bavlnená háčkovacia priadza napr. značky Beckov č. 60, háčik č. 8-10

Technika: háčkovanie

Postup práce: Stred oválnej prikrývky vypíňa vzor z dlhých stípkov; bordúru z vejárikov naháčkujeme po celom obvode ako poslednú. Začneme v bode Z retiazkou z 39 retiazkových očiek.

1. r.: prvý dlhý stíplik vpichneme späť do 15. retiazkového očka, *5 retiazkových očiek a dlhý stíplik do každého 6. retiaz-

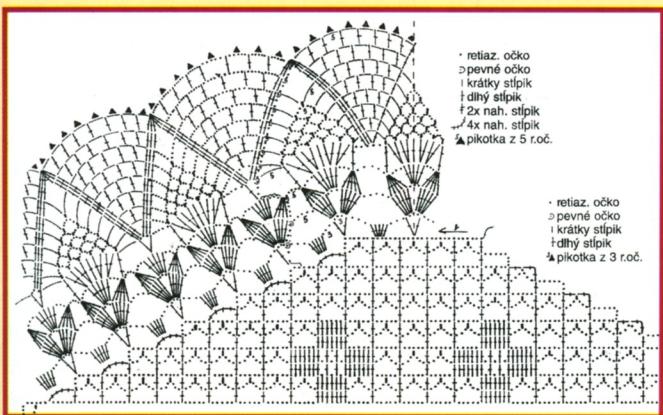

kového očka* - prvý riadok tvorí 6 prázdnych filetových štvorčekov.

2. r. a každý nasledujúci háčkujeme podľa kresby na prílohe. Vzor sa jednoducho opakuje, preto môžeme dĺžku prikrývky ľahko upraviť podľa vlastných požiadaviek.

Bordúru okolo háčkovaného oválu háčkujeme podľa ďalšej kresby vzoru. Po jej vypracovaní prikrývku vyperieme, naškrobíme, povystierame na rovnnej podložke, resp. ju vypneme do požadovaného tvaru špendlíkmi. Dobre vystretú prikrývku môžeme skorigovať do konečnej podoby žehličkou, hľavne na okrajoch rukou povyťahujeme malé tvarové odchýlky a žehličkou ich zafixujeme.

Text, foto a kresba: Dorka č. 11/98

ČO NA OBED?

ANGLICKÁ SVIEČKOVICA. 800 g sviečkovic, 40 g slaniny, sol, mleté čierne korenie, 40 g masti, 20 g masla, vývar z kostí alebo horúca voda.

Očistenú a odbulanú sviečkovicu prešpikujeme slaninou pokrájanou na úzke prúžky, obalíme v soli a mletom čiernom korení a v horúcej masti ju rýchlo zo všetkých strán opečieme (asi 15 minút). Potom ju preložíme do pekáča, pridáme mast z panvice a v dobre vyhriatej rúre upečieme do mäkká. Počas pečenia občas polievame vlastnou šťavou a ku koncu podlejeme vývarom alebo vodou. Mäkkú sviečkovicu vyberieme, pokrájame a uložíme na misu. Do štavy pridáme kúsok masla, povaríme ju a polejeme ňou pokrájanú sviečkovicu. Podávame so zemiakovými hranolkami a s rozličnou zeleninou.

MORAVSKÉ VRABCE. 1 kg prerašteného bôčika, 2 velké cibule, lyžička soli, mleté čierne korenie, rasca.

Bôčik pokrájame na väčšie kúsky, osolíme, okoreníme, posypeme rascou a rovnomerne premiešame. Vložíme do kastróla, trocha podlejeme vodou, prikryjeme a asi pol hodiny dusíme. Potom premiešame pokrájanú cibuľu, znova trochu podlejeme, kastról dáme do dobre vyhriatej rúry a pečieme, až kým mäso nezmäkne. Podávame so zemiakovou knedlou a s dusenou kyslou kapustou.

BORŠČ S PIRÔŽKAMI. 700 g hovädzích rebierok, 100 g udeného bôčika, 50 g mrkví, 1 pór, 50 g kálerábu, polovica malej hlávky kapusty, 1 lyžica octu, 100 g cvikly, 2 dl kyslej smotany, sol.

Rebierka a bôčik dáme variť do trocha osolenej vody. Keď voda začne vrieť, pridáme koreňovú zeleninu pokrájanú na rezance a pomaly uvaríme do mäkká. Potom pridáme očistenú a olúpanú cviklu pokrájanú na rezance, pokrájanú kapustu, ocot a ešte povaríme. Mäkké mäso vyberieme, vykostíme, pokrajame na kocky a vložíme späť do polievky. Podávame s pirôžkami a s kyslou smotanou.

ŠALÁTY

RYBÍ ŠALÁT S MAJONÉZOU. 250 g kyslých ryb, 1 žltok, 80 g oleja, sol, lyžička horčice, 50 g kyslých uhoriek, 30 g cibule, 1 dl kyslej smotany, práškový cukor, ocot.

Žltok zmiešame so soľou a horčicou a za stáleho miešania prikvapkávame olej. Majonézovú zmes rozriedime kyslou smotanou, pridáme cibuľu a uhorku pokrájané na drobno a vykostené pokrájané ryby. Podľa potreby šalát dosolíme, okyslíme, prisladíme cukrom a premiešame.

MÚČNIKY

ČOKOLÁDOVÁ BÁBOVKA. 120 g masla, 220 g práškového cukru, citrónová kôra, 2,5 dl kyslej smotany, 5 vajec, 400 g hrubej múky, balíček prášku do pečiva, 80 g čokolády alebo 20 g kakaa, 20 g masla a 20 g strúhanky na vymastenie a vysypanie formy, čokoládová poleva alebo vanilínový cukor na posypanie.

Maslo vymiešame s cukrom, pridáme žltky, postrúhanú citrónovú kôru a miešame 30 minút. Potom pridáme polovicu múky a smotanu. Na koniec zláhka primiešame z bielkov ušľahaný tuhý sneh, súčasne so zvyšnou mûkou zmiešanou s práškom do pečiva a s postrúhanou čokoládou alebo preosiatym kakaom. Cesto nalejeme do maslom vymastenej a strúhankou vysypanej formy a pomaly pečieme asi hodinu. Upečenú a vychladnutú bábovku vyklopíme, polejeme čokoládovou polevou alebo len posypeme vanilínovým cukrom.

MLADÝM
GAZDINÁM

- V mastnej nádobe alebo mastným šľahačom tuhý sneh z bielkov neušľaháme.

- Škvurny od červeného vína hned posypeme soľou a po chvíli vyperieme. Staršie škvurny čistíme citrónovou šťavou.

- Cestá sa ľahšie vyvalkajú, ak ich zarobíme vlažnou vodou.

- Zrnkovú kávu najlepšie vylúhujeme, keď ju jemne zomletú zalejeme vriacou mäkkou vodou a pridáme štipku soli. (js)

CHOROBA
MAJOWA PSZCZÓŁ

Jest to choroba od dawna znana pszczelarzom, ale jej przyczyna do tej pory nie została całkowicie wyjaśniona. Choro- ba pojawia się nagle w kwietniu lub maju powodując masowe wymieranie pszczół, przede wszystkim młodych. Bardzo często ustępuje ona równie nagle, jak się pojawiła. Pojawia się zwykle w okresie kwitnienia niektórych roślin, bądź też wiąże się z okre- sami wiosennych chłodów. Wypadki choroby majowej obserwować można również dobrze w czerwcu i lipcu. Cała deska wylo- towa oraz ziemia w pobliżu ula pokrywa się pszczółami, które wykazują częściowe porażenie i niezdolność do lotu, pełzając bezsilnie. Czasami przebieg choroby jest łagodniejszy a liczba pszczół porażonych niewielka. Różne objawy tej choroby po- zwalały podzielić ją na dwa typy. Typ pierw- szego, bardziej rozpowszechnionego, występu- je zwykle po mroźnych lub tylko chłodnych nocach; charakteryzuje się rozdęciem odwłoka pszczół i zaparciem w jelcie odbytowym, które jest wypełnione zbitą masą pyłku. Sądzić należy, że wraz z zepsu- ciem się pyłku powstają w nim bądź to trujące związki, bądź też następuje rozkład pyłku na skutek działania nie znanych grzybów lub bakterii. Zawartość otbytnica chorych pszczół jest zbita i ma kolor gliny. Po okresie podniecenia następuje poraże- nie i śmierć owada. Typ drugi raczej nie występuje u nas. Przyczyny choroby nie są wyjaśnione. Przypuszcza się, że zatrucie spowodowane jest zepsutym pyłkiem kwiatowym (na skutek zimna), lub też, że śmiertelność młodych pszczół w tym okre- sie związana jest z ich pracą przy oczy- szczaniu komórek. Plastry, które w zimie nie były obsiadane przez pszczół, często pokrywają się pleśnią. Może to powodo- wać zatrucie pszczół czyszczących komórki. Skutecznych metod leczenia jeszcze nie wynaleziono. Przeciwdziałać chorobie ma podobno posypywanie deski przedwylo- towej i samych pszczół kwiatem siarkowym. Przetrzymywanie pszczół w zamknięciu w okresie kwitnienia zjadliwych roślin lub w czasie trwania nie sprzyjających warunków atmosferycznych daje najlepsze wy- niki.

RÓŻYCA ŚWIŃ

Różycę wywołują zarazki, zwane włośkowcami różycy. Różycą zwana jest też często czerwonką. Chorują na nią najczęściej świnie dorosłe. Prosięta do trzech miesięcy zapadają na nią bardzo rzadko. Choroba przenosi się z chorej sztuki na zdrową. Choroba ta występuje w różnych postaciach i w zależności od tego bywają różne objawy i różny przebieg choroby.

Różycą nadostra - jest najgroźniejszą formą. Przy niej występuje najpierw brak chęci do jedzenia, zakopywanie się w słońce i wzrost temperatury ciała powyżej 41° C. W kilka lub kilkadziesiąt godzin po pierwszych objawach występują zasinienia w okolicy głowy a z biegiem czasu duże plamy pokrywają ciało. Jeżeli świnia nie jest zaraz leczona, w krótkim czasie na ogół pada.

Różycą pokrzywkową - to druga postać, zazwyczaj lżejsza, którą częściej udaje się się wyleczyć. Objawy początkowo są podobne do różycy nadostrej, nieco później pojawiają się też na ciele czerwone, często prostokątne plamy. Choroba trwa dłużej i czasami sama przechodzi, lecz nigdy nie należy tego oczekiwac, gdyż wypadki takie są rzadkie, a nie lecząc chorej sztuki przyczynamy się do szerzenia tej choroby.

Różycą przewlekłą. Pokrzywkowa postać różycy może przejść w przewlekłą chorobę. Pojawia się wówczas bolesne dla świń zapalenie stawów, które stają się gorące i obrzękłe. Równocześnie może być zaatakowane serce. Świnie nie podnoszą się, a zganiane - kwiczą. Oprócz tego spotykamy niekiedy łuszczenie się naskórka skóry, po czym powstają rany, które goją się powoli. Przewlekła postać jest zwykle nieuleczalna. Leczyć trzeba w pierwszych godzinach choroby. Tylko wtedy można uratować świnie chore nawet na najcięższą postać różycy.

Zapobieganie różycy polega przede wszystkim na niedopuszczeniu do zakażenia. Tutaj szczepienia ochronne są najlepszym sposobem zapobiegania różycy. Przy pierwszych objawach choroby lekarz wstrzykuje surowicę sztukom chorym i narażonym na zakażenie. Odporność świń na różycę przy szczepieniu surowicą trwa 2 do 3 tygodni. Chcąc zabezpieczyć zdrowe sztuki przed różycą szczepi się je specjalną szczepionką - czyli zarazkami, którym sztucznie odebrano zdolność zarażania. W tym przypadku odporność jest długotrwała. (jš)

PRAWNIK

UPRAWNIENIA NA URLOPIE BEZPŁATNYM

Gdy przebywamy na urlopie bezpłatnym, to choć umowa o pracę nie została z nami rozwiązana, nie podlegamy w tym czasie ubezpieczeniom społecznym. Przedawca nie będzie więc w tym czasie odprowadzać za nas składek na ubezpieczenie: emerytalne, rentowe, wypadkowe oraz chorobowe. Jeżeli zatem podczas urlopu bezpłatnego zachorujemy, to nie otrzymamy zasiłku chorobowego.

Może się zdarzyć, że choroba będzie trwała długo i część jej przypadnie na czas trwania tego urlopu, a część na już okres po powrocie do firmy. Za czas przebywania na urlopie bezpłatnym nie przysługuje także zasiłek macierzyński. Gdyby w czasie przebywania na urlopie bezpłatnym zachorowało nam dziecko, to mimo że będziemy sprawowali nad nim opiekę, nie otrzymamy zasiłku opiekuńczego.

ZABEZPIECZENIE KREDYTU

Gdy chcemy wziąć kredyt w jakimkolwiek banku albo w banku, który prowadzi nasze rachunki, to ma on prawo w ramach zabezpieczenia tego kredytu zablokować pieniądze (zarów złote, jak i walutę) na naszym rachunku bankowym. Blokada będzie skuteczna aż do zakończenia spłaty kredytu wraz z odsetkami. Blokady dokona bank, który prowadzi nasz rachunek, ale na nasze pisemne zlecenie. Powinniśmy następnie otrzymać od swojego banku potwierdzenie, że dokonał on tej blokady. Rachunek bankowy, który zostanie zablokowany, może znajdować się też w innym banku niż ten, który udziela nam kredytu.

Jeśli nie spłacimy zaciągniętego kredytu w terminie, bank ma prawo potrącić nasz dług z naszego rachunku bankowego. W przypadku, gdy został zablokowany nasz rachunek w innym banku, to bank, który udzielił nam kredytu, pobierze ze znajdującego się tam naszego rachunku odpowiednią sumę. O tym, że z naszego konta zostały po-

trącone pieniądze, będziemy powiadomieni przez bank pisemnie.

Gdy spłacimy kredyt wraz z odsetkami, bank powinien zwrócić nam złożone wcześniej przez nas upoważnienie do zablokowania rachunku oraz wydać pisemną zgodę na odblokowanie tegoż rachunku. W chwili gdy spłacimy już zaciągnięty kredyt, będziemy mogli korzystać z konta, pobierając z niego swoje pieniądze.

PORĘCZENIE ZA ARESZTOWANEGO

Jeśli zdarzył się przypadek aresztowania i istnieje możliwość zwolnienia z aresztu za tzw. poręczniem majątkowym, to musi być na to odpowiednie postanowienie. Chcąc udzielić takiego poręczenia, powinniśmy najpierw dokładnie przeczytać treść tego postanowienia, bowiem będzie w nim podana nie tylko kwota, której należy uiścić, ale także termin jej uiszczenia i warunki jej zwrotu. Wysokość poręczenia zależy od sytuacji materialnej okarzonego i osoby, która je składa. Bierze się także wysokość straty oraz szkodliwość czynu przestępczego.

Poręczanie majątkowe powinien złożyć sam oskarżony albo inna, zazwyczaj bliska osoba, np. jego rodzice czy rodzeństwo. Tym poręczeniem mogą być pieniądze albo np. papiery wartościowe w ustalonej przez postanowienie wysokości. Pieniądze i papiery wartościowe zostaną nam zwrócone wówczas, jeśli ustanie poręczenia a oskarżony nie ucieknie i nie będzie się ukrywać. Poręczanie może ustać np. wtedy, gdy odbyła się już rozprawa i zapadł wyrok. Zabezpieczenie to przepadnie jednak, gdy oskarżony będzie utrudniał prowadzenie postępowania.

WARTO WIEDZIEĆ

- Od 1 stycznia 2002 r. zmieniła się lista świadczeń dentystycznych, za które nie płacimy. Jeżeli nasza przychodnia podpisała umowę z kasą chorych, to za niektóre usługi nie musimy płacić, np. za zdjęcia rentgenowskie (2 razy w roku) ale w połączeniu z innymi usługami, np. leczeniem zęba. Bezpłatnie możemy także leczyć próchnicę oraz usuwać zęby a także raz w roku usuwać złogi nazębne z połowy łuku żebowego oraz wypełniać ubytki korony zęba na jednej, dwóch a nawet trzech powierzchniach. (jš)

HVIEZDY O NÁS

RAK (22.6.-22.7.)

 Potrebuješ si oddýchnuť po napäti v uplynulých týždňoch, aby si sa mohol opäť plne venovať práci a realizácii svojich osobných plánov. Chráň sa pred žiarlivosťou, ktorá by mohla vyvolať konflikt v okamihu, keď to najmenej očakávaš.

LEU (23.7.-23.8.)

 Chceš sa zaskvieť v spoločnosti, hoci nie je na to najvhodnejšie obdobie. Vážne stretnutia a rozhovory odlož na neskôr, teraz by si na to pravdepodobne psychicky nestačil. Čoskoro sa stretneš s niekým, koho si už dávno nevidel.

PANNA (24.8.-23.9.)

 Zmocní sa ťa melancholická a romantická nálada, túžba po istej osobe iného pohlavia ti môže poriadne zamotať v hlave. Nedaj sa strhnúť emóciám, lebo môžu nepriaznivo ovplyvniť tvoj život. Keď ti prejde omámenie, budeš sa sám sebe čudovať.

UÁHY (24.9.-23.10.)

 V práci vládne nervové ozdušie, hádky a spory aj medzi dávnymi kolegami. Nedaj sa do nich zapiesť. Ak sa ti to podarí, stoj zboka. Nemusíš byť ždy nezmieriteľný vo všetkých nedorozume niach, ku ktorým dôjde v tvojom okolí.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

 Bude to veľmi dobrý mesiac. Dobrá nálada, pohoda a harmónia v osobnom živote, zlepšenie zdravotného stavu a úspechy v práci - to budú jeho hlavné črty. Nemôžeš sa prakticky na nič stažovať, pokiaľ si to sám nepokaziš vlastnou nerozvážnosťou.

STRELEC (23.11.-21.12.)

 Mal by si počať v práci, vyžaduje si to tvoje zdravie. Dobre si rozvrhni svoje povinnosti, aby ti ostal čas anj na odpocinok, ktorý je pre teba nevyhnutný. Najlepším liekom pre teba bude iste čas, preto nebud' netrpeľivý.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

 Všetko bude smerovať ku komplikáciám, najmä v osobnom živote ti pribudne veľa zmätku. Ak chceš rodinné komplikácie vyriešiť bez väčších otriasov, musíš prejavíť veľa trpežlivosti, chápavosti a znásanlivosti, no a byť pripravený aj na nejaké ústupky.

UODNÁR (21.1.-18.2.)

Nie si v najlepšej psychickej forme, nemôžeš sa sústrediť, čo ti môže robiť isté fažkosti. Nijako ťa to neohrozuje, ale musíš s tým počítať a nepušťať sa do riešenia zložitejších problémov. Odlož ich na neskôr, až sa všetko urovná.

RYBY (19.2.-20.3.)

Bude to dobrý mesiac, najmä v spoločenskom živote, preto nesed' doma a chod' medzi ľudí. Môžeš nadviazať nové známosti, ba i priateľstvá, ktoré ťa budú v budúcnosti veľmi tešiť. Nikdy totiž nebudeš mať pri sebe príliš veľa ľudí, ktorí sú ti naklonení.

BARAN (21.3.-20.4.)

Čakajú ťa dobré dni v osobnom živote. Ak máš partnera, vaše vzťahy sa upevnia, zasa samotní, môžu počítať s novou známosťou, ktorá - ak sa nevyskytne nič nepredvídanej - môže sa premeniť na trvalý a šťastný partnerský zväzok.

BÝK (21.4.-20.5.)

Bude plný energie a chuti do života. Pracovné a iné úspechy ti poskytnú veľa radosti. Vyriešiť problémy, ktoré ti dlho bránili v uskutočnení životných plánov. Získaš užnanie svojich spolupracovníkov a predstavených a zlepší sa aj tvoja finančná situácia.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Túžiš po zmenách, kedže tvoj život sa ti zdá byť príliš jednotvárny. Buď teda iniciatívnejší a ukáž, čoho si schopný. Všetko však s mierou a rozvahou, no a - čo je hádam najdôležitejšie - nemôžeš to absolútne robiť na úkor rodinného života. (js)

NÁŠ TEST

Čo potrebujete k šťastiu?

K šťastiu patrí predovšetkým poznanie, čo je pre koho najdôležitejšie. Skúste sa nad tým zamyslieť, aby ste ľahšie zistili, ako si môžete pocit šťastia čo najčastejšie privolať. Lepšie sa poznať by vám mohol pomôcť aj tento test. Znamienkom plus (+) označte všetko, čo si myslíte, že je pre vás dôležité alebo typické, a znamienkom minus (-) to, čo nepatrí medzi vaše vlastnosti a čo k šťastiu nepotrebuje.

1. Zvedavost. Túžim po poznani a poznatkoch.

2. Kritika. Neviem si s ňou rady, neznášam ju.

3. Poriadok. Neznášam neporiaok.

4. Telesná aktivita. Bez športu a pohybu nemôžem existovať.

5. Čestnosť. Mojím životným krédom je čestnosť a vernosť.

6. Sila. Milujem každú vodcovskú a zodpovednú úlohu.

7. Zodpovednosť. Neviem žiť nezodpovedne.

8. Vzťah k ľuďom. Som známy(a) ako zodpovedný človek.

9. Rodina. Je pre mňa najdôležitejšia.

10. Sociálny status. Obdivujem ľudí, čo si môžu veľa dopriať.

11. Idealizmus. V porovnaní s inými ľuďmi mám silné sociálne cítenie a rád(a) pomáham slabším.

12. Pomstychtivosť. Ak mi niekto ublíži, vrátim mu to.

13. Romantika. V porovnaní s inými v mojom veku je pre mňa sex životne dôležitý.

14. Jedlo. Jem rád(a) a často na jedlo myslím.

15. Sporovlivosť. Nedokážem s ľuďmi hazardovať alebo ich vyhadzovať.

16. Vyrovnanosť. Rozhádže ma každá maličkosť.

VYHODNOTENIE

Teraz sa dobre zamyslite nad všetkým, čo ste označili znamienkom plus. Tieto oblasti sú totiž pre vás najdôležitejšie, lebo ich potrebujete k pocitu šťastia. Radíme vám preto, aby ste sa im odteraz začali väčšimi venovať. A tým mínusovým prejavom sa usilujte vyhýbať alebo robiť všetko preto, aby k nim nedochádzalo. Uvidíte, o čo častejšie budete spokojní, vyrovnaní a šťastní. (js)

MENO VEŠTÍ

DIANA - svetlé, úprimné, citlivé a dobroprajné meno. Osoba s týmto menom býva väčšinou hnedovláska alebo čiernovláska, stredne vysoká, s modrosivými alebo čiernymi očami a peknou, šikovnou, plnoštíhlou postavou. Má zložitú povahu a je veľká individualistka. Mnohé dobré povahové vlastnosti sú u nej v neustálom boji s podobným množstvom negatívnych črt. Najčastejšie býva jedináčka a len občas máva nanajvýš jedného súrodencu. Je veľmi inteligentná, odvážna, tvrdohlavá a koketná. Dá sa povedať, že je rodená diplomatka, vie si podmaniť nielen rodičov, ale aj vychovávateľky v škôlke a učiteľov v škole. V živote sa niekoľkokrát zamiluje, ale veľké šťastie v láske nemá. Základnú a strednú školu absolvuje bez ťažkostí. Úspešne môže študovať pedagogiku, psychológiu alebo nejaký umelecký smer. Býva tiež dobrou herečkou. Už ako diefa hráva v školských predstaveniach. Je

dobrá organizátorka a výborná vedúca, svedomitá, solídna, presná a spoloahlivá. Vydáva sa za inteligentného a obratného muža a bude mať značný vplyv na jeho kariéru. Riadi sa len vlastným úsudkom, čo nie je pre ňu vždy prospiešné. Malé neúspechy ju nedokážu odradiť. Trpí občas na srdcové choroby a neurózy. Najšťastnejšia je v období od 28 do 35 rokov. Jej kvetivou je ruža a farbou všetky odtiene modrej. Nerada sa maľuje a neznáša výstredný spôsob obliekania. Je dobrou manželkou, matkou a gazdinou. Málokedy býva celkom úprimná vo vonkajších stykoch. Miluje hudbu, opery i operety, rada tancuje, chodí do divadla a kina, rada si prečíta dobrú hnihu. Diana nie je dieľafom šťastený a preto si pomerne neskoro zariadi vlastný byt, kúpi auto a pod. Jej dom je čistučký a útulný. Veľmi miluje svoje, najčastejšie dve deti a ako matka je plná pochopenia a jemná. K iným ľuďom je chladne zdvorilá, niekedy až ironická. Pretože je naladená romanticky, do konca života spomína svoju prvé lásku. Hoci občas chorlavia, dožíva sa pomerne vysokého veku. (js)

Sudca ukazuje vidiečanovi doklad:

- Môžete odprisať, že to nie je váš podpis?
- Pravdaže, - odpovie vidiečan.
- Ako to môžete povedať, keď ste ani nepozreli na podpis, - rozkričal sa sudca.
- Lebo neviem písat, - pokojne odvetil vidiečan.

- Obchody mi idú veľmi dobre, - chváli sa Jano priateľovi. - Ani nie za rok som si postavil dom. Chceš vedieť ako?
- Radšej nie, odvetí priateľ, - za tebou stojí policajt.

Zo žiackych výmyslov:

- Kravy sú zvieratá, ktoré nielen jeme, ale aj pijeme.
- V Dalmáciu sa chodí na somároch. Každý somár má číslo. Ja som mal číslo 15.
- Jazvec je zviera, ktoré vychádza na denné svetlo až v noci.

• Slečna, priznajte sa, máte chlapca?
• Čo si to o mne myslíte?!... Ja mám iba dve dievčence!

Stretnú sa dve priateľky:
- Prepánakrála! Ty si ale ostarala. Skoro som ťa nepoznala.
- Vidíš, a ja som ťa spoznala hned. Podľa toho kabáta, ktorý vláčiš už dvadsať rokov!

- Počúvajte, pes, ktorého som včera od vás kúpil, zdochol!
- Nerozprávajte! Ja som ho mal štrnásť rokov, ale mne to nikdy neurobil!

- Helenka, akú odpoveď by som došiel, keby som ťa požiadal o ruku?
- To ešte neviem, no v nijakom prípade by som ťa nedomietať...

- Vaša žena je zo dňa na deň krajšia!
- To je pravda, lenže tá kráska stojí zo dňa na deň viac!

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám sníval:

- Anjel - pre zdravého dobrá správa, pre nemocného smútok.
- Arcibiskup - šťastie a požehnanie.
- Armáda - dostaneš odkiaľsi neočakávané peniaze.
- Bábika - spory, nedorozumenia, hádky.
- Bábovka - môžeš očakávať štedré dedičstvo.
- Baldachýn - budú si ťa všeobecne ctiť a vážiť.
- Balet - v najbližšom čase pôjdeš na pohreb.
- Baník - stratíš dobrú príležitosť.
- Banka - neočakávané dedičstvo.
- Beh opreteky - predstihneš svojich súperov.
- Bicykel - svadba (tvoja alebo v tvojej rodine).
- Bič - rozpory v rodine.
- Bielenie plátna - zbavíš sa podozrení.
- Bitka - nebezpečenstvo, ohrozenie na život.
- Blázinec - niekto ti veľmi ublíží.
- Blesky - tvoj blízky priateľ ťa sklame.
- Bocianie hniezdo - radosť, šťastie.
- Bohoslužby - čoskoro dostaneš dobré miesto.
- Boľavá päta - utrpíš škodu na svojom majetku. (js)

CHLADNÁ KRÁSKA. Známa americká herečka Gwyneth Paltrowová odmieta tvrdenie, že je chladná ako cencúl. Mužov má vraj rada, aj keď sú podľa nej notorickí klamári a nenapraviteľní zálehníci. Vyzliect sa pred kamerou však stále odmieta. Zopár zmyselných scén si už počas kariéry dopriať, ale zdôrazňuje, že vždy len do tej miery, aby boli pekné, nežné a čisté. Ak teda máte pocit, že ste v nejakom filme zahliadli jej nahotu, ste na omyle - vždy ju zastúpila dabérka.

ÚSPЕCH HANTUCHOVEJ. Devätnásťročná slovenská tenistka Daniela Hantuchová (na snímke) nedávno zamierila do svetovej tenisovej špičky. V marci t.r. vo finále tenisovej súťaže Pacific

Life Open v kalifornskom Indian Wells porazila bývalú svetovú tenisovú jednotku, košickú rodáčku so švajčiarskym pasom, Martinu Hingisovú. Vítazstvo posunulo Danielu na 17. miesto v ženskom svetovom rebríčku WTA Tour. Rodáčka spod Tatier si súčasne pripísala na konto 332-tisíc dolárov. Po svojom najväčšom singlovom úspechu v doterajšej kariére sa Daniela netají snom, že raz z nej bude svetová tenisová jednotka.

ZOMREL NAJSTARŠÍ MUŽ. Antonio Todde (na snímke) niekľajší pastier oviec z Talianska a podľa Guinnessovej knihy rekordov najstarší muž na svete, zomrel osemnásť dní pred dovršením 113. narodenín. Narodil sa v roku 1889, keď postavili slávnu Eiffelovu vežu v Paríži. Todde žil v dedinke Nuoro v hornatom vnútrozemí Sardínie spolu s 98-ročnou sestrou a svojou 81-

ročnou dcérou. Lekári hodnotili jeho zdravotný stav do poslednej chvíle ako dobrý. Todde pred jedenásťmi rokmi ovdovel, bol prísný katolík a až do 106. roku chodil do kostola. Ovce pásol do 99. roku svojho dlhého života. Vo vnútrozemí Sardínie žije veľa ľudí starších ako sto rokov.

PROTISPÁNKOVÁ ČAPICA. Mikrospánok sa podpísal pod mnohé tragické nehody na cestách celého sveta. Hoci vedci už dlho hľadajú nejaký varovný systém, všetky doteraz vyvinuté zariadenia, ktoré reagujú napríklad na podozrivé pohyby hlavy, rúk alebo odchýlenia z jazdnej dráhy, alarmovali neskoro. Teraz austrálski výskumníci z Technologickej univerzity v Sydney vyvinuli "High-tech čapicu" (na snímke), ktorá zaznamenáva už prvé príznaky únavy muža lebo ženy za volantom. Princíp je z laického pohľadu vcelku jednoduchý. Vodič má na hlave upevnené elektródy, ktoré registrujú intenzitu jeho mozgových prúdov. Keď pozornosť vodiča ochabne čo len nepatrne, okamžite sa to prejaví na zmene charakteru prúdu. V tomto štadiu, teda dlho predtým, ako sa vodič ponorí do ríšy snov, dostane prvé varovanie. Ak ho berú driemoty aj ďalej, nasleduje druhý signál. Prvé testy s prototypom boli úspešné. Výskumníci ho chcú ďalej testovať za účasti ľudí, ktorí trpia na nočnú zástavu dychu, čo je spojené s veľkou dennou únavou. Samozrejme, zvlášť sa zamerajú na vodičov z povolania. Prístroj by mal byť komerčne dostupný o dva až tri roky. "Protispánková čapica" by mohla nájsť využitie nielen v cestnej doprave, najmä u vodičov tirov či vozidiel s nebezpečným nákladom, ale aj v lietadlach a vojenských vozidlach.

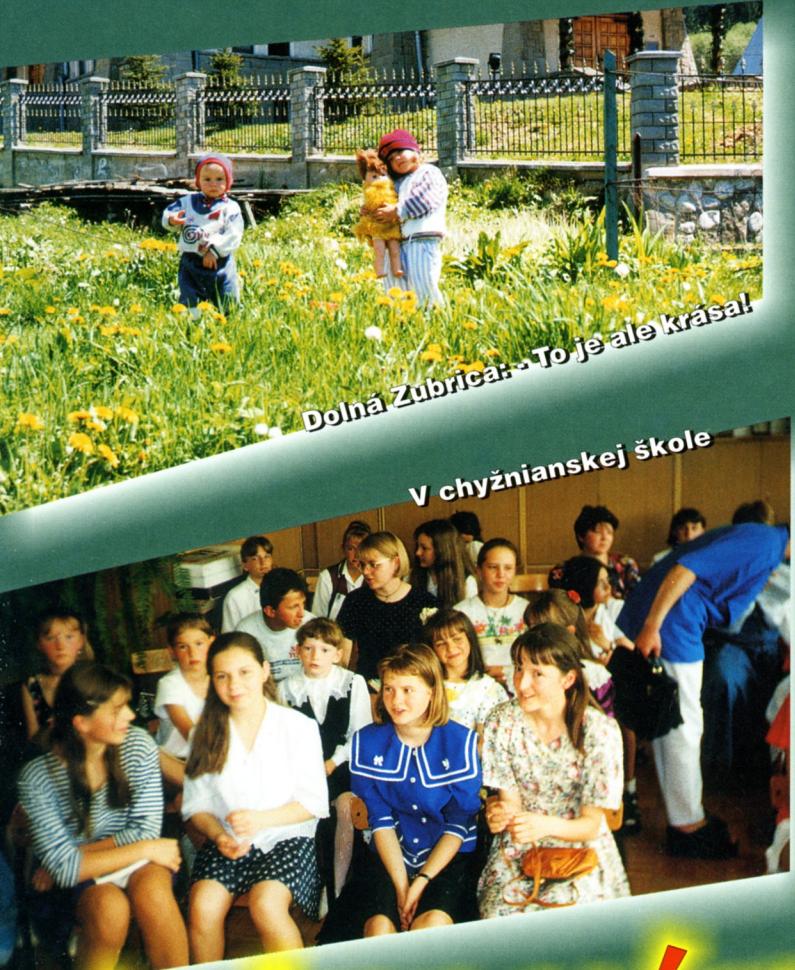

PREČO DEPARDIEU SCHUDOL? Francúzsky herec Gérard Depardieu (na snímke) hrá v pokračovaní komédie "Asterix a Obelix: Misia Kleopatra". Pri prezentácii filmu povedal: - Na osmedesiat percent sa niekedy cítim skutočne ako Obelix, tak mám rád mäso a potom oduševnene popozrával o spolupráci s tridsaťročnou Monicou Bellucciovou, ktorá hrá Kleopatru. Francúzska snímka stála 53 miliónov eur a je druhým sfilmovaním príbehov komiksových postavičiek v podaní skutočných hercov. Prvý diel Asterix a Obelix bol v roku 1999 jedným z najúspešnejších filmov vo Francúzsku. S nadváhou bojuje populárny herec nadálej, za posledné mesiace sa mu podarilo schudnúť dvadsať päť kilogramov. - Ked' mi pred jeden a pol rokom dali by-pass, - povedal, - najprv som znova pribral, ale potom som si povedal - je to nekorektné voči lekárom, keď na mojom zdraví tak tvrdzo pracovali. Hoci športuje zriedkavo, snaží sa stravovať rozumnejšie.

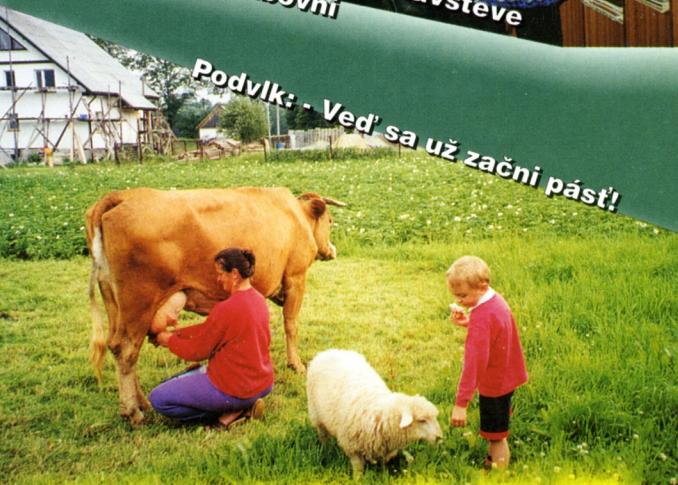
ZABIL DIANU USÁMA BIN LÁDIN? Od tragickej smrti anglickej princeznej Diany (na snímke) v roku 1997 sa povráva, že sa stala obeťou atentátu, no dôkazy sa nenašli. Najnovšie svedectvo ukázalo šokujúca správa, podľa ktorej má stáť za princeninou smrťou terorista Usáma bin Ládin. Tieto informácie sa začali šíriť po prekvapujúcim náleze v Afganistane, kde podľa amerického časopisu Globe našli americkí vojaci po dobytí základne organizácie Al-Kajdá niekoľko výstrižkov z novín a časopisov o princenej Diane, ako aj veľa podkladových materiálov o jej živote. Je známe, že princená bojovala proti nášlapným míniam, čím mohla vzbudit nevôľu u obchodníkov so zbraňami, mala pomer s moslimom Dodim al-Fayedom a pakistanským kardiochirurgom Dr. Hasnatom Khanom. Bývalý agent FBI Ted Gunderson dodáva: "Usámovi bin Ládinovi musela byť princená Diana trňom v oku, omotala si moslimských mužov okolo prsta, čím podnecovala moslimské ženy v boji za zrovnoprávnenie." Francúzski experti tajnej služby zasa nevylučujú, že Dianin šofér Henri Paul mohol mať kontakty s Al-Kajdou a pred "samovražednou akciou sa posilnil alkoholom." V krvi ho mal 1,75 promile. (pk)

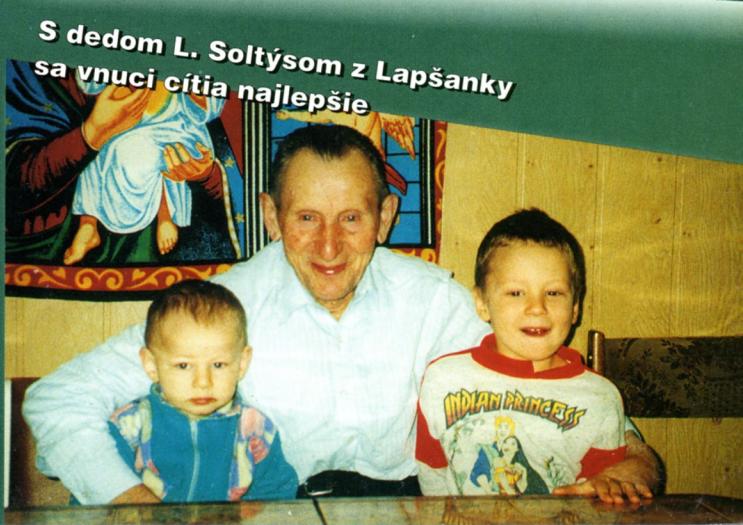
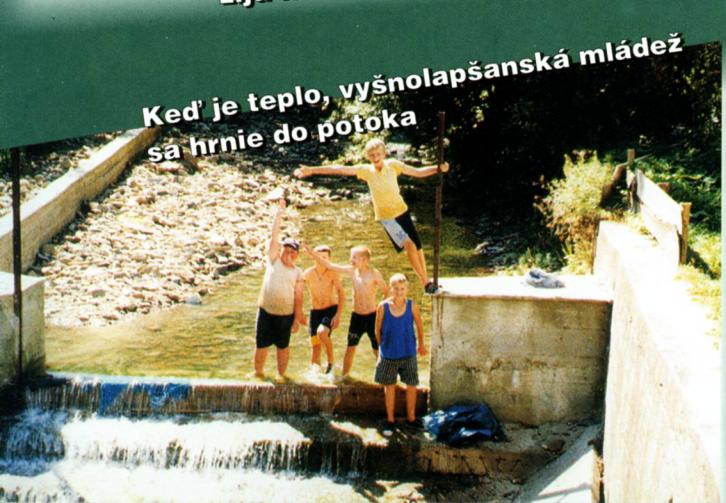

V chyžnianskej škole

Foto: P. Kollárik a J. Bryja

NAŠA MLAĎ PRED PRÁZDNINAMI

V Čiernej Hore počas senokosov. Foto: J. Bryja

DRUKARNIA
TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

*Zrealizujemy
Twoje
Pomysły i ...
nie zapłacisz wiele.*

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7
tel./fax (012) 634 11 27, 632 66 04

Oferujemy: jedno- i wielobarwne druki
wysokiej jakości do formatu A2, skład
komputerowy, kompleksowe opracowanie prac,
prace introligatorskie, wydawnictwa i inne

WYDAWNICTWO

TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE
poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, Słowacy w Polsce cz.VI, (rocznik), Kraków 1999	10,00 zł
Almanach, Słowacy w Polsce cz.III, (rocznik), Kraków 1995	10,00 zł
Almanach, Słowacy w Polsce cz.VII, (rocznik), Kraków 2000	10,00 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, Słowacy w Powstaniu Warszawskim, Kraków 1994	8,00 zł
Zbigniew Tobjański, Czesi w Polsce, Kraków 1994	10,00 zł
J. Ciągwa, Dzieje i współczesność Jurgowa, Kraków 1996	10,00 zł
H. Homza, St. A. Sroka, Štúdie z dejín stredovekého Spiša, Kraków 1998	11,00 zł
Miejsce w zdarzeniu – antologia współczesnych opowiadań słowackich, Kraków 1998	12,00 zł
Vlastimil Kovalčík, Klucz Światła – wybór poezji, Kraków 1998	13,00 zł
Pavol Országh Hviezdoslav, Deti Prometeusa, Kraków 1999	20,00 zł
Miasta i Miejsca, Mestá a Miesta, Kraków 2001,	
II polsko-słowackie spotkania poetów	10,00 zł

Biuro Zarządu Głównego TSP, ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków

tel.: 632-66-04 tel./fax: 634-11-27 NIP: 676-01-12-788

e-mail: zg@tsp.org.pl

nr konta: Bank PKO S.A.

III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100